MUHİT

Sene **4** *№* **38** *Resimli Aylık Aile Mecmuası* *Kânunuevvel 1931*

Müvezzilerden Bluz kalıbını isteyiniz.

Nushası 50 Kr.

Muhit

Dördüncü İntişar Senesinde

MUHİT milletimizin büyük, belki de en büyük bir ihtiyacına cevap vermek üzere çıkmaya başlamış ve üç seneden beri aynı gaye ile intişarında devam etmektedir. Bu ihtiyaç her medeni milletin ve her medeni insanın duyduğu ihtiyaç: öğrenmek, alâkadar olmak, anlamak, san'at heyecanı duymak ihtiyacıdır.

Bu ihtiyaç tam olarak ancak okumakla tatmin edilebilir. Resim, tablo, renk, gölge... okumanın bedii te'sirini çoğaltan yardımcılardır. MUHİT, sahifelerinde okuma ile tabloyu en nefis, en bedii şekillerde olarak birleştirmeye çalısmış ve çalışmaktadır.

Medeni insan okumakla *öğrenmek* ihtiyacını tatmin ederken kıraatlerinde alâka ve heyecan verecek hakîkatler, güzellikler ve faideler arar. MUHİT in de prensipi, birinci sayısından beri, okuyucnlarına muhtaç oldukları bu alâka ve heyecanları te'min edecek hakîkatleri, faideleri, güzellikleri ve yalnız bunları tedarik etmek olmuştur.

MUHİT in kucaklamak istediği mevzu'larda büyük bir tenevvu' vardır. Bunun da sebebi medeni insanın alâkasına layık hadiselerin değişikliği, ruhuna heyecan verebilecek şekillerin çokluğudur. Medeni insan memleketine, milliyetine, menşeine, ırkına, geçmişine, haline, geleceğine, şiddetle alâkadar olur.

Medeni insan için komşu, uzak bütün milletlerin, bütün insanlığın mesafe ve zaman dahilindeki her türlü vaziyetlerini öğrenmeye, kâinat ve hilkat esrarına nufuz etmeye, bu yüksek hakîkatlere dair sağlam fikirler edinmeye büyük bir ihtiyaç duyar.

Medeni insan için gündelik hayatın binbir şeklini muhayyilesiyle yaşamak, binbir manzarasına ruhiyle karışmak, binbir levhasını yakından temaşa etmek, âlemin neş'esiyle neş'elenmek, ıztırabiyle muztarip olmak enîni ile inlemek, heyheyi ile münşerih olmak en kuvvetli bir iptiladır.

Medeni ve kültürlü insan edebi ve her türlü bedii eserlerle ve onların yaratıcılariyle bir ruh aşınalığı têsis etmek ister. Doğrudan doğruya edebi ve bedii istihsal de derin bir hevesini harekete getirir. Hele gençliğin yaratıcı ruhu, uçmaya yeni kanat çırpan bir kuş heyecaniyle eserlerine intişar sutunları arar.

Okuyucularının bu ihtiyaçlarını tatmin için çıkan MUHİT, her sayısında, en değişik mevzu'ları nefis ve bedii bir ahenk içinde mezc etmeye çalışır. Değişiklik içinde birlik arar, ve bu birliği, daimi rehberi olan güzellik prensipi, doğruluk ve eyilik prensipi têmin eder.

Cumhuriyetimizin büyük siymaları ve büyük istikametleri, türklüğün necip menşe' ve tarihi, insanlığın tekâmülü ve terakkîsi, medeniyetin büyük atisini müjdeleyen veya asayişini tehdit eden fennin yeni yeni keşifleri, hep arayan insan zihninin elde ettiği ilmî hakîkatler, tarihî zamana binlerle seneler ilave eden buluşlar, mesafeleri yaklaştıran ihtiralar, tabiatı ram eden zaferler... kâşifler, muhteri'ler, mucitler, muzafferler, kahramanlar... Bütün bunlar MUHİT de, ehemiyetleriyle mütenasip bir yer bulur.

Fakat MUHİT müstesna bir ehemmiyeti muhayyel ve bedii yazılara verir, gündelik didinmelerden yorgun ve muztarip çıkan zihinleri dinledirecek en tesirli amil muhayyileyi kanatlandırarak semadan semaya dolaştıran kıraatlerdir. Zihin orada bulacağı latif heyecanların kuvvetiyle hayatın şêniliğini mağlûp edecek yeni enerjiler kazanır. Ruh çelikleşir, mücadele ve mukavemet kabiliyeti artar. Okuyucu o an için kendine göre bir kahraman kesilir. MUHİT muhayyel edebiyatta (hikâyede, romanda, temsilde) bu kuvvette büyüleyici hassalar arar. Ruhu hırpalayan, gençliğin ahlâkını tehdit eden yazılar MUHİT in sutunlarında yer bulmaz. MUHİT in hikâyelerinden ve muhayyel bediiyatından bütün mektepler ve bütün aileler emindir, çünkü okuyucuları MUHİT in öz evlatları ve en samimi dostlarıdır.

Maarif Vekâleti Milli Tâlim ve Terbiye

(Devamı kapağın öteki sahifesinde)

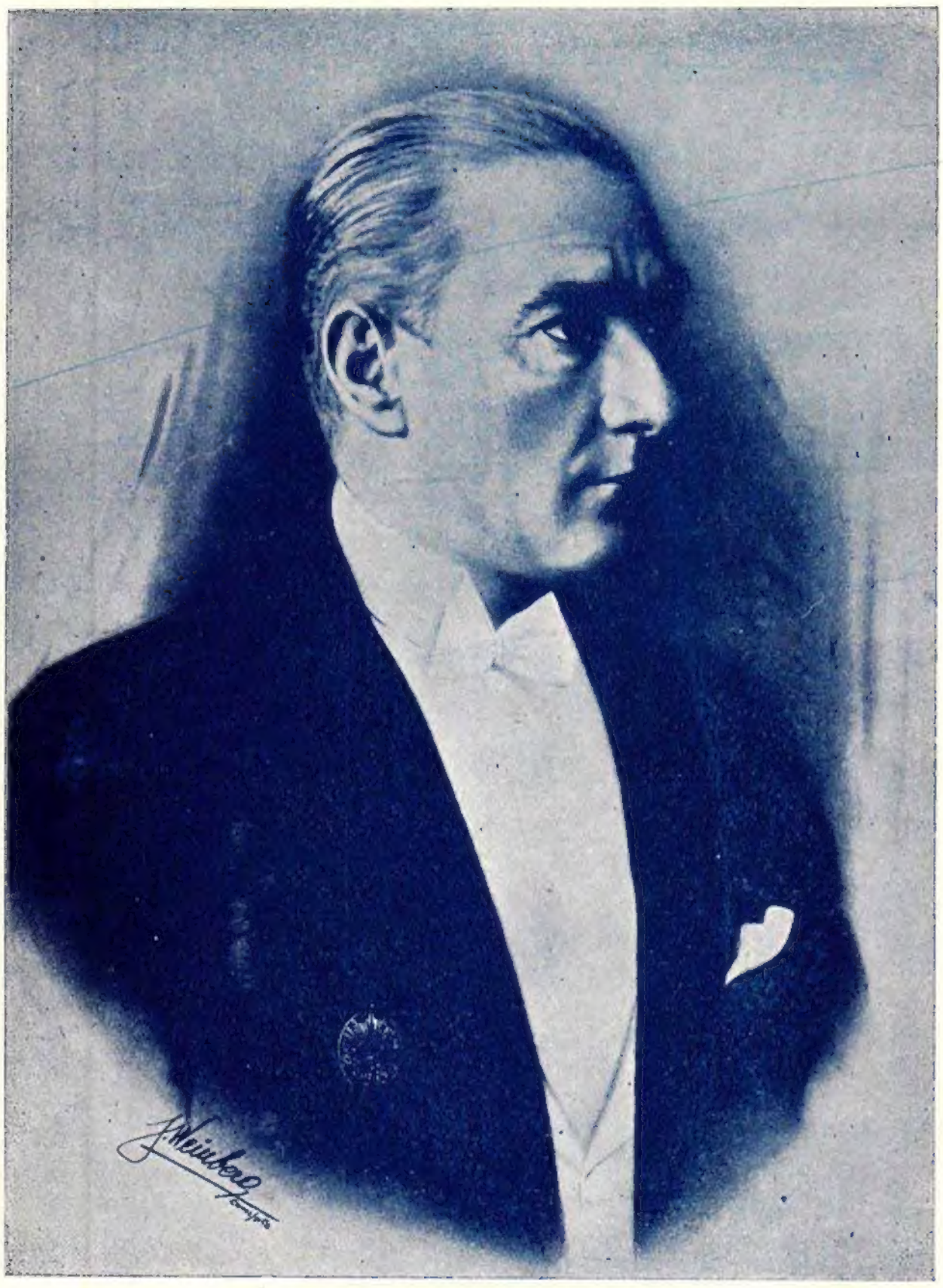

MUHİT in ilavesi

İnsanlığın Kardeşliği Hakkında En Büyük
Nutku Söyleyen

GAZİ MUSTAFA KEMAL HAZRETLERİ

Yeni

MUHİT

Resimli Aylık Aile Mecmuası

Sene 4 | Kânunuevvel, 1931 | № 38

Edebî Musahabe

BİZİM KLASİKLER?

AHMET CEVAT

BİZDE *klasik* edebiyat ve *klasik* edebiyatçılar varmıdır?

Klasik edebiyat demek, — geçen ayın musahabesinde görmüştük — birkaç nesilden beri edebiyat müptelası azlığın tekrar tekrar zevk ve heyecan ile okuyabildiği, edebî gustosuna uygun bulduğu ve nihayet bütün okuyucuların da güzelliğini tastik ettiği edebiyat demektir.

Bu iyzah bize millî klasik edebiyatı "millî edebî zevkî yaratan edebiyat" suretinde de târif ettirebilir. Millî edebî zevk ise edebiyat müptelası azlığın gustosudur ki onlardan yığınlara geçer. Baştaki sualin cevabını bu bakış noktasından araştırmalıyız.

Düne kadar birkaç nesilden ve asırdan beri eserleri edebî heyecan ile okunabilen eski şairlerimize aşık, edebiyat müptelası zümre son derece azalmıştir; hele bunlardan israr ve sebat ile kendi gustolarının propagandasını yapan münekkitlerimiz hemen hiç yoktur. Yüz kadar lise ve orta mektebimizle darülfünunumuzda bu edebî gustoyu genç talebelerine şevk ile geçirmeye çalışan muallimler yok değildir, fakat geniş okuyucu kütlelerinin edebî zevkini idare edecek iktidarda münekkitlerimiz hiç yoktur. Fakat — kaside değilse de — gazel ve şarkı edebiyatının yaratmış olduğu millî edebî zevk hâlâ, en muhalif görünenlerde bile, kuvvetli ve canlı yaşayor. Hakîkaten, son asrın muhtelif devrelerinde şîrimizde bir takım yenilikler yapılmıştır, fakat cümlesi şekle ve ifade vasıtalarına (lisana, vezne, manzume isimlerine . . .) aittir; hepsinde edebî ruh aynı kalmıştır, öyle ki asırlardan beri nesilden nesile geçen millî edebî zevke ancak bazı yeni unsurlar aşılanmıştır.

Daha *Âli* Paşa devrinde, millî vezinle yazılmış eserlere tesadüf ediyoruz. Bu sadrıazama koşma tarzında takdim edilmiş bir manzume görüyoruz ki gazel ve şarkı ve hatta tekke edebiyatı ruhundadır:

"Gönül ocağında aşk odu yandı
Tanrımın evinde çırağ uyandı
Sinem gül gül oldu kana boyandı
Varsa aşkın bu da bir sefasıdır.

Uçar koşar aşkın dağı taşında
Hep kavak yelleri eser başında
Uslanmadı gitti koca yaşında
Gönlümün çektiği hoş cezasıdır.,,

Bu manileri ihtiva eden şîri yazan ve sadrazama takdim eden Faik Bey bir halk şairi değil, bir saray şairidir. Diğer eserleri hep kudema lisanile ve erkânile-dir. Halk şairlerinin tarzını beğenen ve taklit eden bir saray şairi! bunun manası şudur ki saray şairi ile halk şairi arasında edebî gusto farkı yoktur. Şekil ve vasıta farkı vardır.

Gazel ve şarkı edebiyatı okunduğu kadar teganni de edilirdi, bu sayede halk şairlerinin de gustosu ayni edebiyatın terbiyesile yetişmişti. Daha sonra geniş zümrelere ve nihayet yığınlara hitap etmek isteyen saray ve şehir şairieri de halk şairlerinin vezin, şekil ve lisanını kullanmaktan müstağni kalamamışlardır. Rıza Tevfiğin bir çok manileri, Karaca Oğlanın sevgili vezni ile nazm edilmiştir, bazılarında büyük halk şairinin kafiye ve redifleri de kullanılmıştır. İçinde:

"Ağlayıp yaşını silmez dediler
Gerçek mi sevdiğim görmeye geldim ,,

mısraları bulunan Karaca Oğlanın bir manisi Rıza Tev-

fiğin Fikret için söylediği meşhur mersiyeye san'at modeli olmuştur.

Bu misaller bizde saray, şehir, halk şairlerinde millî gusto birliğinin mevcut olduğunu ispat eder; ve edebiyat müptelası azlıklarımız, her nesilde, bu gusto ile edebiyat mahsullerini tatmış, beğenmiştir.

Bu edebi zevkın bu güne kadar, en genç şairlerimizde de devam ettiğini görup göstermek mümkündür. Bunun için en aşikâr ayırıcı vasfının bilinmesi lâzımdır.

Bu ayırıcı vasıf hakkında muhtelif münekkitlerimizin görup söyleyebildiği şey hemen hemen eski şairlerin mazmun ve nükte meraklısı olduğunu ileri sürmekten ibaret kalıyor. Mazmun ve nükte ... garp edebiyat san'atinde kullanılan tâbirile, yeni hayaller (*İmage* ve *Esperit* ler) dir.

Umumî bir nazarla dünya edebiyatları kavranacak olursa görülür ki hayaller ve nükteler hepsinde aranılan ve sevilen unsurlardır.

Bizim eski edebiyatımızı ayırt eden vasfın iki unsuru vardır: biri müspet, diğeri menfi. Müspeti mazmun ve nüktelerin sıra sıra, mısra mısra dizilmiş olması; menfisi ise mukayese ile anlaşılır ki, şe'niyetsiz ve şahsiyetsiz daha doğru tabirlerle *gayrışeni* ve *gayrışahsi* olmasıdır. Muhayyel veya hakîkî varlıklar yaşatmak, hayatlarını muhayyel veya hakîkî her türlü şerait içinde devam ettirmek destan, hikâye ve temsil edebiyatının ayırıcı vasfıdır. Bu janrın bizim eski edebiyatımızda pek az numunesi vardır. Fuzuli başta olmak üzere sayıları beşi onu geçmeyen *hamse* sahibi şairlerimize mukabil yüzlerle ve binlerle gazel ve şarkı şairlerimizin isimlerile cilt cilt tezkireler doludur.

Nef'i

Fuzuli

Halka mahsus edebiyatımızda da Battal gazi, Kerem ile Aslive, Aşık Garip tarzındaki eserler sonderece mahduttur; bunların ve hangi Türk kabilesinin edebî mahsulü olduğu bilinmeyen Dede Korkut kitabının edebî zevkimizin husulü üzerine pek az te'siri olmuştur.

Kaside, gazel, şarkı şekillerini alan klasik şiirimiz güzellikten mahrum değildir; bütün bir milletin edebî zevkini besleyen ve hâla, en yeni şairlerinin eserlerinde aynı edebî zevk duyulan ve tadılan bu edebiyatta güzel numuneler son derece mebzuldur. Asırlarca milletin edebiyat müptelaları bedii heyecanlarını hep bu eserlerin güzelliklerinde duymuşlardır. Bir edebiyat şeniyetsiz ve şahsiyetsiz olmakla çirkin olmaz. Bu vasıfta olan edebiyatta güzellik daha *mutlak*, daha *mücerret* daha *esiri* olur. Bedii şuur onu her maddi ve hususi mevzudan ayırarak heyecanla zevkîne varabiliyor. Bir eser hakkında gayrışeni ve gayrışahsi denildiği zaman mutlaklığı ve umumiliği anlaşılmalıdır. Bu şeniyetsizlik ve şahsiyetsizlik muayyen şahıslar hakkında söylenen kasidelerde, en subjektif gazel ve şarkılarda bile görülür. Bu vasıf yalnız eskilerin eserlerinde değil son yarım asrın şairi-âzamı Abdülhak Hamidin de en nefis şiirlerinde vardır (Sültan Selim için yazdığı kaside Fatihe, Fatih kasidesi Sultan Selime veya Kanuniye veya her hangi diğer bir cihangire ithaf edilebilir. Fintende Davolacironun ağzına koyduğu şiir ise bir büyük kumandana da söyletilebilir.)

Asırlarla edebî gustoyu terbiye eden gazel, şarkı lirizminin zamanımıza, en genç şairlerin en son ve en güzel şiirlerine kadar devam ettiğini söylemiştik.

Mesela Necip Fazılın:

"Elinden dal gibi düşerken ümit,
Ne bir hasret dinle,
ne bır ah işıt;
Bir yaprak ol esen
rüzgârlarla gıt,
Kırık bir tekne ol
dalgalarla gel. „

kıt'ası ile biten şîri gusto itibari ile Karaca Oğlanın sevdiği 6 + 5 veznile söylenmiş bir koşmadan başka bir şey midir? Mücerret ve mutlak mazmun, nükte gustosu bunda da yokmudur? Bu noktadan altmış yetmiş sene evel Faik Beyin yazdığı manzume ile aynı kategoriye girmez mi? (Bütün genç ve orta yaşlı şairlerimizin eserlerinden istenildiği kadar misaller getirmek mümkündür; ayrı bir musahabeyi bu mukayeseye tahsis edebiliriz.)

Mümkün olduğu kadar mutlak ve mücerret surette hayallerin (mazmun ve nüktelerin) şenî şerait düşünülmeksizin sıra sıra dizilmesi ... İşte Türk şîrinin eskiden beri nesillere intikal eden en umumi vasfî budur. Bu vasıf basit, ve hayaller ister istemez mahdut olduğundan yüzlerle ve binlerle şairlerimizin eserlerinde aynı his ve fikirler ifade olunurken yıpranmış, klişe halini almış sözler tekerrür eder ve gayet seyrek olarak orijinal ifadeler görünür. Bunun için "berceste„ denilen orijinal mısralar bile hakîkî şiirlerden sayılmıştır. Tama-

mile meçhul, şöhret almamış kimselerin karihasından da "berceste„ — tam gazeller olmasa da — beyitler ve mısralar çıkmıştır ve hepsinin de şair diye isimleri tezkirelere geçmiştir.

Böyle olmakla beraber meşhur olan ve şöhretini asırlar ve nesiller arasında muhafaza eden bir düzine kadar şairimiz de vardır: Fuzuli, Bakî, Nef'i, Nedim, Şeyh Galip, Yahya, Avni... v.s.

İşte Türk klasikleri denilince bunlar anlaşılır. Fakat orijinal bir hayali, bir nükteyi, bir mazmunu nazm eden her mısra, şairi kim olursa olsun, hâlâ adetleri son derece azalan ve matbuata karışmayan edebiyat müptelalarımızca makbul şiirlerdir. Böylece anonim bir klasik edebî gustonun mevcudiyetinden hakkile bahs edilebilir.

Gerçi klasiklerimiz, lisanın *vokabuler* inde görülen halkçı tekâmül sebebile okunmaz olmuştur; müptela azlıklar bile onları terk etmektedir; fakat onların yarattığı edebî gusto hâlâ devam ediyor. Bu klasik mazmun ve nükte gustosu edebiyatımızın bütün nevilerinde hakimdir. Hepsinde eserin şeniyetle alâkası inci veya boncukla iplik arasındaki münasebetten fazla değildir. Az daha hayatileştirilen eserler de yaratılmıştır ki bunlara fıkra edebiyatı denilebilir. Nasreıtin Hoca ve bektaşi fıkraları bu janrin tipleridir. Bunlarda da aranan mücerret ve mutlak, her yerde îradı mümkün mazmun ve nüktedir.

Bu gusto kasideye ve gazele olduğu kadar hicviyeye de uygun gelmiştir; hicviye tehlikeli olduğu icin onu kullananlar pek az olmuşsada şah-eser denilecek hicviyeler yaratılmıştır. Tehlikeli olmasından dolayı, nushası bile kalmayan ve şairin îdamına sebep olan Nef'inin Sihamı-Kazası, Ziya Paşanın Zafernamesi, Eşrefin hicviyeleri hep bu mücerret ve mutlak mazmun ve nükte gustosile yazılmiştır: Eşrefin zeki kaleminden çıkan:

"Gam değil amma bu mülkün böyle elden çıkması
Git gide zülm etmeye elde ehali kalmayor..„

veya:

"Düşmek üzre yıldırım ekser mualla tak arar
Her kese gelmez bela, erbabı-istihkak arar..„

gibi misaller karşısında "ne güzel!„ deriz ve bedîî heyecan duyarız.

Hayatın terkip edilmiş şerait altında cereyanını tasvir eden klasik eserlerimizin bazı hamselere münhasır olduğunu söylemiştik. Onlarda dahi hep mücerretlik ve mutlaklık aranmış, mümkün olduğu nisbette şeniyetten kaçınılmıştır. Fuzulinin Leyla ile Mecnun bunların en güzel misalidir. Şeyh Galibin Hüsnü-Aşkı esatirî şekilde aynı janra dahil bir eserdir ki ondaki mücerret ve mutlak mazmun kesafeti tanzirine imkân brakmamıştır.

Yalnız bir vadide şenî hayatın tasvirine iptila gösterilmiştir, o da tarihtir. Fakat bu janra daha ziyade *tarih-hatıralar* (mémoire) namı verilmelidir. Naima tarihi bu janrın en bedîî numunesidir. Bunda da nükte ve mazmun iptilası aşikârdır.

Avrupa edebiyatı, ile temas ve muarefe hasıl olduktan sonradır ki hayatı, terkip edilmiş şenî şerait altında, tasvir eden muhayyel edebiyat (hikâye, temsil edebiyatı) doğmuştur. Acaba bu eserler arasında klasik bir şöhret kazananlar ve muhafaza edenler varmıdır?

Sual ayrı bir tetkîke mühtaçtır.

GÜNÜN SON IŞIKLARI

Bulutların külünde günün kıvılcımları
Kararırken göklerde birkaç yıldız uyandı.
Çayırlarda uyurken yorgun akşam rüzgârı
Ay altun kadeh gibi derede parçalandı.

Gözüme hislerimden bir perde bağlar akşam,
Gölgeler koyuldukca yükseldi dağlar akşam;
Görmeyen gözlerimle baktıkça ağlar akşam.
Gönlüm yandı, ben yandım, sularda gölgem yandı,

Kuşların ninnisiyle uyurken böğürtlenler,
İnce beyaz yolları uyandırdı geçenler,
Gecenin bakışında erirken şimdi her yer,
Bakışlarımda akşam tekrar akşam canlandı.

FEVZİYE APTULLAH

MİLLETLER ARASINDA KARDEŞLİK

Balkanlar Birliği ve Gazi Hazretlerinin Balkan Murahhaslarına Nutukları

BUGÜNKÜ radyo ve tayyare medeniyetinin sulh ve harp şeraiti artık ne ondokuzuncu asrın müstemlekecilik rekabetine ne de onsekizinci asrın hanedan kavgaları siyasetine uygun olabilir. Bugünkü medeniyetin iycab ettirdiği beynelmilel siyaset hur ve müsavi, tam kardeşçe şerait altında iktisadi mukaveleler siyasetidir.

Onsekizinci asrın ve daha evvelki asırların feodal cemiyetlerinde istihsalin esası toprktı, harp de hep toprak için yapılırdı; feodal sergerdeler (krallar, padişahlar, sinyorlar) birbirlerinden mümkün olduğu kadar çok toprak almak için harb ederlerdi; daha fazlasını almaya imkân olmadığı zaman sulh edilir ve aynı sebepten tekrar harp haline geçilirdi. Toprağın fazlalığı demek feodalin ambarlarına fazla âşar, hazinesine fazla vergi demekti.

Ondokuzuncu asrın buhar medeniyeti iktidar mevkiine fabrikatorları ve tüccarları getirdi, sulh ve harp de fabrika istihsaline ve bu istihsalin ticari şeraitine göre olurdu. Makinaları yapacak demir, fabrikaları işletecek kömür, daha sonra petrol; pamuk, yün, ipek... Fabrika istihsalini satın alacak memleket lazımdı. İptidai maddeleri yetiştiren ve fabrika istihsalini satın alabilen memleketleri ele geçirmek için harb edilirdi. Bundan dolayı harp o memleketlerin yerli ehalisinden

İkinci Balkan Konferansında bütün Balkan devletleri baş murahhaslarının iştirakiyle yapılan ilk içtima.

ziyade fabrikatorların ve tüccarların, bir sözle burjuvaların idare ettiği birbirlerine rakîp medeni devletler arasında olurdu. Müstemlekecilik denilen bu harp ve sulh siyasetinin gayesi medeniyetsiz dünyanın paylaşılması idi. Son muharebe bu paylaşmayı ikmal etti ve bu ikmal ile beraber müstemlekeciliğe iflas topunu attırdı. Dünyada fabrikanın kesilmeksizin artan istihsal kuvvetlerini tatmin edecek artık müstemleke ve mahreç kalmadı (Japonya ve Amerika için bâzı mahdut istimlâk sahaları müstesna). Galip devletlerden makinacılıkta en ziyade ilerlemiş olanlara dünya artık dar gelmeye başladı.

Sınaat medeniyetinin orta derecelerinde kalan memleketler hararetli bir faaliyetle makinalaşmaya, sınaileşmeye koyulmuşlardır. Türkiye ile beraber bütün Balkanlar Avrupa ile Asyanın ortasında bu mutavassıt zümreye dahil büyük bir blok teşkil ederler. Milliyetçi esaslar üzerine kurulmuş olan bu devletler için rekabet ve husumet kadar terakkîlerine, saadetlerine engel yoktur. Onların karşılıklı ilerlemesi ve refaha nail olması için hur, müsavi ve kardeş milletler olarak birbirleriyle îktisadî mukaveleler akd etmeleri lazımdır.

Onsekizinci ve onyedinci asır feodalitesi bu milletler arasına *ırk* ve *din* düşmanlıklarını sokmuştu. Milliyetçiliğin en kuvvetli aletleri bu idi. Fakat bugünkü medeniyette milletler bu husumetten ancak zarar bekleyebilirler. Esasen îktisadiyata istinad eden asrın ilmi dahl gerek din ve gerek ırk husumetinin batıl oldu ğunu ispat etmiştir. Irk iytibariyle Türklerin Balkan kavmlerinden ayrı olmadığını ispat eden yeni tarih ve arkeoloji ilimlerinde cidden büyük bir ihtısas ile teferrüd eden GAZİ hazretleri bugünkü medeniyetin ve ilim seviyesinin bütün iycabatına son belig nutuklariyle tercüman olmuşlardır. Her cümlesi samimi alkışlar tufaniyle karşılanan bu nutuk medeni milletler kardeşliğinin şanlı bir hutbesidir. MUHİT bübük bir iftihar ile nutku sütunlarına aynen nakl eder:

"Hanımlar ve Efendiler,

Balkan milletlerinin birliğine çalışan kıymetli murahhasların huzurunda bulunmaktan ve onları muhabbetle selamlamaktan duyduğum bahtıyarlık çok büyüktür. Balkan milletleri bugün Arnavutluk, Bulgaristan, Romanya, Yunanistan, Yugoslavya ve Türkiye gibi müstakil siyasî mevcu-

Balkan Konferasına müşahit sıfatiyle iştirâk eden Cemiyeti-Akvam mümessili nutkunu söylerken.

diyetler halinde bulunuyorlar. Bütün bu devletlerin sahipleri olan milletler asırlarca beraber yaşamışlardır. Denebilir ki Türkiye Cümhuriyeti dahil olduğu halde son asırlarda vücut bulan bugünkü Balkan devletleri Osmanlı imperatorluğunu yavaş yavaş parçalanmasının ve nihayet tarihe gömülmesinin neticesidir. Bu îtbarla Balkan milletlerinin asırlara şamil müşterek bir tarihi vardır. Bu tarihin elemli hatıraları varsa onlara sahip olmakta bütün Balkanlılar müşterektir. Türklerin hissesi ise daha az acı olmamıştır.

İşte, siz muhterem Balkan milletleri mümessilleri, mazinin karışık his ve hesaplarının üstüne çıkarak derin kardeşlik esasları kuracak ve geniş birlik ufukları açacaksınız. İhmal olunmuş ve unutulmuş büyük hakikatleri ortaya koyacaksınız.

Dr Earle B. Babcock
New - York Darülfünunu profesorlarından
Carnegie Müessesesi Orta Avrupa kısmı direktör muavini.
Balkan Birliği konferansında müşahit olarak bulunmuştur.

Muhterem milletler murahhasları, Balkan milletleri içtimaî ve siyasî ne çehre arzederlerse etsinler onların Orta Asyadan gelmiş ayni kandan, yakın soylardan müşterek cetleri olduğunu unutmamak lazımdır. Karadenizin şimal ve cenup yollariyle binlerce seneler deniz dalgaları gibi biribiri ardınca gelip Balkanlarda yerleşmiş olan insan kütleleri başka başka adlar taşımış olmalarına rağmen hakikatte bir tek beşikten çıkan ve damarlarında ayni kan deveran eden kardeş kavimlerden başka bir şey değillerdir.

Görüyorsunuz ki, Balkan milletleri yakın maziden ziyade uzak ve derin mazinin kırılmaz çelik halkalarile birbirine pek âlâ bağlanabilir.

Binbir türlü beşerî ihtiraslarla dinî ayrılıklarla bazı tarihî hadiselerin bıraktığı dargın izlerle geçmiş zamanlarda gevşetilmiş hatta unutturulmuş olan hakikî bağların ihya olunması luzumlu ve faydalı olduğu yeni insanî devre girdik. Bir an için bütün bu maziye gömülmüş olan hatıralardan sarfınazar etmek bile, bugünün hakikî icapları Balkan milletlerinin devrin hürmet ve riayete mecbur kıldığı yepyeni şartlar ve kayıtlar ve geniş bir zihniyet altında birleşmelerindeki faydanın büyük olduğunu göstermektedir.

Balkan Birliğinin temeli ve hedefi karşılıklı siyasî, müstakil mevcudiyete saygı ile dikkat ederek iktisadî sahada kültür ve medeniyet vadisinde teşriki mesai eylemek olunca böyle bir eserin bütün medeni beşeriyet tarafından takdirle karşılanacağına şüphe edilemez.

Asırlardan ve asırlardan beri zavallı beşeriyeti mes'ut etmek için tutulan yolların, kullanılan vasıtaların verdikleri neticelerin ne derece emniyetbahş oldukları tetkika şayan değil midir? Artık, insanlık mefhumu vicdanlarımızı tasfiyeye ve hislerimizi ulvileştirmeğe yardım edecek kadar yükseltmiştir. Vaziyetleri ve onların icaplarını medeni insan fikrile ve yüksek vicdan aydınlığı ile müşahede ve mütalea edersek şu neticelere varırız.

İnsanları mes'ut edeceğim diye onları birbirine boğazlatmak gayriinsanî ve son derece teessüfe şayan bir sistemdir. İnsanları mes'ut edecek yegâne vasıta onları bir birlerine yaklaştırarak onlara birbirlerini sevdirerek karşılıklı maddî ve manevî ihtiyaçlarını temine yarayan hareket ve enerjidir.

Cihan sulhu içinde beşeriyetin hakikî saadeti ancak bu yüksek ideal yolcularının çoğalması ve muvaffak olması ile mümkün olacaktır.

Size tuttuğunuz şerefli insanlık yolunda imtisal nümunesi olacak ciddî ve devamlı mesai ve bu mesainizin muvaffakiyetlerle tetevvüç etmesini temennî ederim.

Temsil eylediğiniz Balkan milletlerine de geniş refah ve saadetler dilerim ve Balkan milletlerinin muhterem devlet reisleri için sıhhat ve saadetler temenni ederim.

Teşebbüsünüzün, umumî anlaşmayı kolaylaştırıcı mahiyeti itibarile, cihan sulhuna hizmet edici insanî bir âmil meydana getireceğine kaniim.

Milletlerinize benden hararetli muhabbetler, samimî dostluklar götürünüz. Sizi ve sizde asîl milletleriniz i hürmetle bir daha selamlarım."

Türkiye Cumhuriyetinin samimi dostu Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliğinin Hariciye Komiseri M. Litvinof ve Sefir M. Suriç.

SUMERLİLERİN LİSANI

Sumercenin Türkce ile Mukayesesi

AHMET CEVAT

SUMERCE ile türkçe arasında bir mukayese yaptığımızı ve bundan çok ehemmiyetli neticeler aldığımızı söylemiştik. Şimdi okuyucularımıza bu mukayese ve neticeler hakkında bir fikir vermeğe çalışacağız.

Bir kere daha unutulmamasını rica ederiz ki ayni menşeden olduğu alimlerce sabit olan muhtelif lisanlar arasında, ilk bakışta, hiç bir benzeyiş keşf edilemez. Ancak bazı teferruatta benzeyişlere tesadüf olunabilir. Birbirlerinden ayrılalı nekadar çok zaman geçerse iki dil arasındaki benzeyiş noktaları o kadar çok ayalır; öyle ki binlerle seneler evel ayni dili konuşan iki insan grupu şimdi hiç bir yakınlığı anlaşılmayan ayrı lisanlar konuşur olur. Bu tafsilatı vermekten maksadımız teferruata verilmesi lazımgelen ehemmiyet üzerine dikkati celb etmek, külli benzeyişler aramanın gayrılmi olduğunu bir kere anlatmaktır. Bu nuktayı tespit ettikten sonra, sıra ile, fonetik (sesler sistemi), morfoloji (şekiller sistemi), sintakş (nahiv), ve leksikoloji (lügat) mukayeselerine başlayalım.

I. Sumerce ile Türkçenin fonetikleri arasında benzeyişler.

Mukayesede Langdon ün pek mûteber bir eser olan Sumerce gramer ve leksiğini esas tutuyoruz.

1. Sumercede türkçenin sekiz vokalinden yedisi vardır. Yalnız "ı" sesinin mevcudiyeti henüz tespit edilememiştir; fakat bu vokal bütün Ural-Altay lisanlarında inkişaf etmiş değildir, mesela mongol, tonguz, fino-ugrien lisanlarında yoktur.

Bu yedi vokal sumercenin küneiform (çivi ucu biçimii) yazısında yalnız dört işaretle yazılmakta ise de bu işaretlerin ikişer yazıldığı mevkilerin en ahenk îcabının tetkîkinden sonra, Langdon, o dört işaretle a, e, u, ü, o, ö, i seslerinin yazılabildiğini kanaat getirmiştir.

2. Vokallerin gerek türkçe ve gerek sumercede boğazdan, kapantı ile, telaffuzu yoktur. Malumdur ki sami lisanlarda *"ayın"* denilen harfin işaret ettiği ses böyle bir telaffuzla çıkar. Sumercede *"ayın"* sesi yoktur, bu suretle de vokalik sistemi türkçeye benzer.

3. Bizim *ağla, değir-deyirmen, soğuk-sovuk* gibi kelimelerimizdeki "ğ-y", "ğ-v" yarı vokal seslerin sumercede de mevcediyeti anlaşılıyor.

4. Her iki lisanda "f" sesi yoktur. Türkçedeki fırfırıl-fırıldak, fış-fışkır-fışkırmak gibi sözler sonradan onomatope olarak lisana girmiş, ve aile teşkil edebilmiştir.

5. Türk lisanlarının bütün diş, diş etleri, ön ve arka damak sesleri sumercede vardır. Arka damak sesinin burundan okunması (sağır kef dediğimiz ses ki bazı türk gruplarında çok barizdir) da hususi bir işaretle gösterilirdi. "L" sesinin de bizim iki telaffuzumuzdan başka burundan da bir telaffuzu işaret edilirdi. Bu gibi inhirafların nasıl inkişaf ettiği tabii şimdiki halde tespit edilemez.

Konson (samit) sesler sisteminde ehemmiyetle kayd olunabilecek bir fark görülüyor ki o da türk lehçelerinde yaygın bir surette görülen "Ç" sesinin sumercede işaret edilmemiş olmasıdır. Fakat alimler "ş" sesinin işareti ile bu sesin de yazılmakta olduğuna ihtimal veriyorlar. Samilerin fonetiğinde mevcut olmayan bu ses yabancı lisanlardan alınan kelimelerde bulunduğu zaman "ş" ile söylenir ve yazılır (Arapların şâvış = çavuş, şabuk şabuk = çabuk çabuk dediği malumdur.) Bu görüşün ileride, yeni tetkîklerle, tahakkuk edeceğini umit ediyoruz. İleride göreceğemiz üzre, sumercenin "ş" işareti ile yazılmış bazı kelimelerinde bu harf ç sesi ile okunacak olursa etimolojik benzeyiş de daha ziyade göze çarpar (misal : eş : eç = üç).

6, Her iki lisanda bir konson grupu ile başlayan kelime yoktur (böyle bir grupla başlayan yabancı kelimelerde iki konson arasına bir nevi i-ı vokalini getirdiğimiz malumdur). Bu fonetik vasıf başka lisanlarda da vardır, fakat muhtelif diğer fonetik vasıflarla beraber sistemi tamamlayan kîmetli bir karine sayılır.

7. Yedinci ve en mühim vasıf **ahenk** tir. Lisaniyatta bu hadiseye *assimilation vokalik* **"vokallerin benzeşmesi"** denilir. Bu hadise bütün türk dillerinde varsa da inkişaf derecesi ve istikameti itibarile muhtelif Ural-Altay lisanlarında muhteliftir. Bizde bile İstanbul şivesinin ahengi ile Anadolunun muhtelif şivelerindeki ahenk arasında fark vardır; mesela İstanbülda (a, e) ile biten son hecelerden sonra gelen dar lahikaların vokali (ı-i) olduğu halde Anadolunun bazı yerlerinde (u, ü) olur (geldim: geldüm, kaldım: kaldum, gibi).

Vokallerin benzeşmesi (ahengi) hadisesi, sumerce henüz bilinmezken, Ural-Altay lisanlarına münhasır sayılıyordu. Sumerce keşf olunup onda dahi bu hadisenin mevcut olduğu görülmüş, ve alimlerin ilk dikkati bu cihete çevrilmiştir. Hakikaten bu hadise sumerceyi, fonetikçe, türkçenin mensup olduğu lisanlar ailesine ehemmiyetli surette yaklaştırmaktadır.

Vokallerin benzeşmesi bir kaç surette olur, en umumisi — eklentilerile beraber — ayni kelimede *yalnız ince* (ön) veya *yalnız kalın* (arka) vokallerin bulunmasıdır. Sümercede de ahengin bu umumi sureti müşahede olunmaktadır (mesela *gur + in* den *gurun* veya *girin* (yeniş), eş-us ten uşus veya uçus (otuz) hasıl olmuştur; fakat bütün mürekkep kelimelerde bu kaynaşma

Ak-babalar Sütunundan bir parça (Luvr müzesi).

tam olarak vukua gelmiş değildir, bizde olduğu gibi; tasrifte ahenk daha kat'i görünüyor).

Sumercenin bazı fonetik vasıfları daha vardır ki, türkçeye nisbetle daha fazla inkişaf etmiş görünurler. Son sesin düşmesi (apokop) bunlardandır. Türk lehçelerinde en ziyade damak seslerinin kelime sonlarında düştüğü mâlumdur, sumercede ise m, n, s, l gibi sesler de düşer ki bu hadise sebebile bir çok kelimeler arasında **homofoni** (ses esliği) hasıl olmuş, bir çok tek heceli kelimeler muhtelif mânalara delalet eder olmuştur. Baş seslerinin de duşmesi semercede çok görülür. Bu sebepten ve tarihî inkişaf ile husule gelen ses yıpranma ve tebadüllerinden dolayı kelimelerin etimolojisine intikal etmek son derece müşkül olmakta, belki de az çok bir cebr ile lüzumundan fazla etimolojik benzeyişler te'sisine mahal bulunmaktadır.

II. Kelime teşekkülü ve tasrif

İki lisanın kelime teşekkülü tetkîk edilince de bazı mühim benzeyiş noktaları görülür.

1. Hemen daima tek heceli olan asli madde çıplak "nu„ olarak bütün aile ve tasrif içinde, aynen muhafaza olunur. Her iki lisanda son sesin eklenti ile birleşirken bazı cüz'i değişmelere oğradığı uğradığı görülürse de umumi seciye asli maddenin çıplak kalmasıdır. Sumercede ayni kök seslerden ayrı ayrı vokallerle fiil ve isim maddeleri teşkil etmek vardır, fakat bu maddeler tasrif ve terkipte artık bir **"flexion„** a uğramazlar. İgi mü sü = gözüme (gözümün önüne: igi = göz, mü = benim (- üm), sü: - e li mef'ul edatı).

Fîlin tasrifinde bazı binalar (mesela mechul) başa getirilen eklenti ile olur, fakat madde yine değişmez (gar = yaptı, bagargar = yaratıldı: cemaat hakkında).

Son eklentileri ile olan tasrifte madde *"cıplak"* kalır: sig mu (bağlarım), sig zu (bağlarsın, vs.).

2. *Müzekker ve muennes teşkili.* Her iki lisanda müzekkerlik ve muenneslik şekilleri yoktur. İnsan ve hayvanlarda tabi olarak cinsiyet melhuzdur; bunun tefrikî her iki lisanda ayni suretlerledir: ya erkek ve dişi için ayrı isimler kullanılır (lu — erkek, geme = kadın, sigga = teke, uz = keçi, en = bey, han, nin = hanım, vs.); yahut türkçede olduğu gibi, "erkek" fertler için **nitag**, "dişi" fertler için **"sal"** gibi determinatifler kullanılır **(sil nitag** = erkek kuzu, **sal sil** = dişi kuzu) bu tâyini sözler görüldüğü gibi isimden evel de sonra da getirilebilir: bu hususta sumerce bizim Mehmet molla, ve molla Mehmet gibi gruplarımızın teşkiline benzer. Ahmet bey ve bey amca, Fatma hanım ve hanım teyze gruplarile de mukayese olunabilir.

Diğer determinatifler.— Sumercede eşyanın balık, ot, zehirli mahluk, kuş, şehir, memleket... gibi makulelerini de gösteren determinatifler vardır. Bu tasrihin *çok mânablık* "polisemi" hadisesinden ileri geldiği aşikârdır. Lisanda bir kelime hem bir nevi balığa, hem bir nevi sebzeye, hem bir nevi kuşa... delalet etmiş olsa ve bu gibi kelimelerin sayısı çok olsa, onları karıştırmamak için tâyinlerine hizmet edecek bazı lafızların işaret gibi kullanılmasına ihtiyaç hasıl olur. Sumercede az evel anlattığımız gibi baş ve son seslerin düşmesinden *homofoni* (eş seslilik) ve ayni sebepten *polisemi* (çok manalılık) geniş mıkyasta vardır. Bundan dolayı geniş mıkyasta makule determinatiflerinin istîmali lazım gelmiştir. Ayni teşkil ayni sebepten çince ve japonca gibi lisanlarda da vardır. Fakat biz de bu gibi iki mâmalı isimlerin makulesini tâyin için terkibe müracaat ederiz. Mesela **barbunya** ismini söylediğimiz zaman ne kast ettiğimizi anlatmak için " barbunya fasulyası„ veya " barbunya balığı„ izafetlerini teşkil ederiz.

Determinatiflerin istîmal tarzı iki lisanda farklıdır: bizde grupun ikinci ismi determinatiftir (barbunyanın ne olduğunu gösteren ikinci isimdir: balık, fasulya), sumercrde bunun aksı vakî olmaktadır; fakat bu da kat'i değildir, cinsiyet determinatifleri gibi makule determinatiflerinin de hem başa hem sona getirildiği yerler vardır (Kadingirra ki = Babil şehri: " ki„ şehirlerin determinatifidir).

Sumercede determinatiflerin girdiği gruplar daha

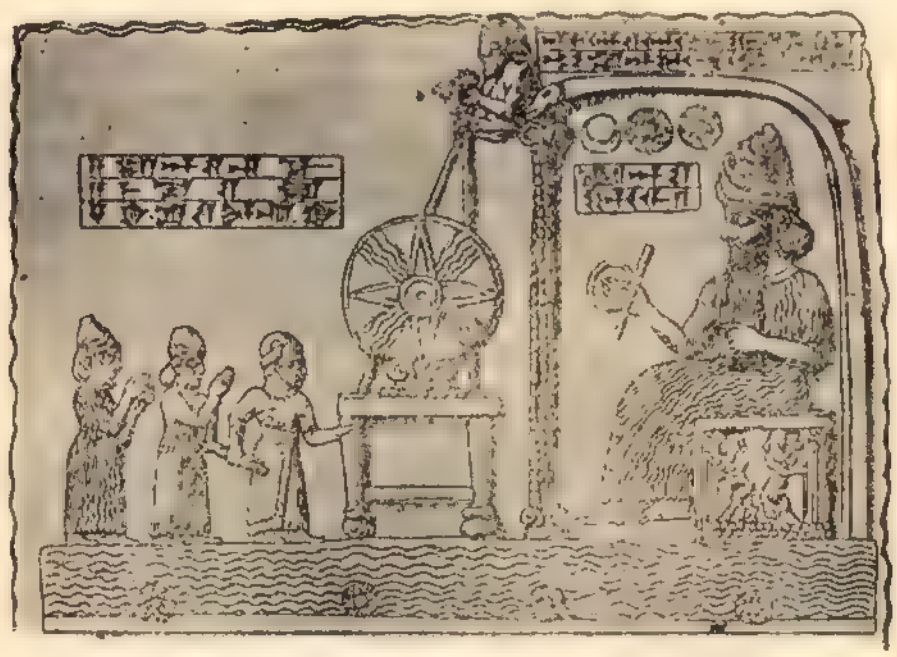

Bir tablet. Nabu-apal-iddine ait (Britanya müzesi).

ziyade tavsifi terkiplere benzer; bizim taş bina, taş köprü mahiyetinde, şekilsiz terkiplerdir. Bu terkiplerin asıl standartı determinatifin evel gelmesi şeklindedir. Bunun da nasıl bir inkişaf istikametini tâkip etmiş olduğunu anlamamız mümkündür; **standart** isimlerinin başa getirilmesi bizim de aşina olmadığımız bir istîmal değildir. Mesela ayni isimde olan iki şahsı tefrik için her birini tâyine hizmet eden ismi biz de başa getiririz: Yeğen Hüseyin paşa, Damat Hüseyin paşa, v.s.

"Barbunya„ aldığını söyleyen birine ne aldığını tâyin ettirmek için sorulan "balık mı, sebze mi? sualine kendisi "balık barbunya, veya sebze barbunya„ deye cevap verebilir.

İşte sumercede bir çok isimlerin başına bir determinatif in getirilmesi "çok mânalılık = polisemi„ den doğmuş böyle bir zarurettir. Görülüyor ki sumercenin ilk bakışta türkçenin nahvine muhalif gibi görünen bir hususiliğinin de bizim lisanî anlayışımıza uygun olduğu îzah olunabilir.

Terkip usulile isimler teşkili. — Sumercede, türkçede olduğu gibi, iki isimden ve bir isimle bir sıfattan teşkil edilmiş isimler (ve sıfatlar) pek çoktur. Bizde *ağabey, üstbaş, önayak, baş-parmak, altın-kuyruk, baş-çavuş* gibi iki isimden; *kara-yel, murdar-ilik, toplu-ine* gibi sıfat ve isimden yapılmış mürekkepler mevcut olduğu gibi sumercede de, belki daha fazla miktarda, mürekkep isimler vardır:

ur-sag = reis, başboğ (ur = er, sag = baş);
sag-mu = yıl başı (sag = baş, mu = yıl);
e-gal = saray, mâbet (e = ev, gal = büyük);
lu-gal = kral (lu = adam, gal = büyük), vs.

Bunlarda yalnız, determinatifler de olduğu gibi, mâkûs bir tertip sırası tâkîp edilmiştir.

Baş lahikalarile isim teşkili.— Sumercede böyle bir teşkil tarzı vardır, ve ilk bakışta türkçenin terkip usulüne muhalif görünür, fakat bunun da mahiyetini ve inkişaf istikametini anlamak mümkündür: bunlar hakikatte birer izafet grupundan başka bir şey değildir; baş lahikaları (prefiks) gibi görünen lafızlar mânalı isimlerdir. Mesela *kral*: *lugal* dan yapılan *nam-lugal* ismi krallık demektir; fakat *s. nam* bizim *-lik* eklentisi gibi mustakil mânadan mahrum değildir; *"keyfiyet"* mânasını ifade eden bir isimdir. Bir çok mürekkep isimlerin teşkiline gire gire *morfem* (lahika) mahiyetini almıştır. (Bizim de çiçeklik ile gülhane mürekkeplerindeki -lik ile hane ayni mahiyette lahikalar değildir; -de ile hakkında edatlarını mukayese ediniz).

Üstuvane Mühürler (Ur sülalesine ait).

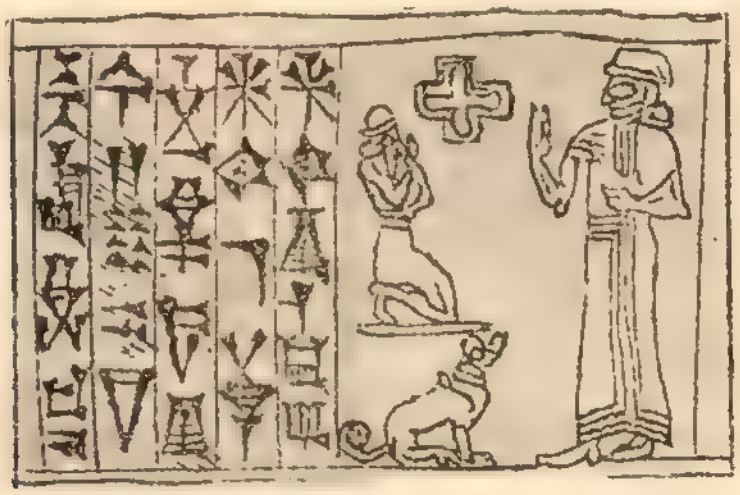

Bir ustuvane mühür (Luvr Muzesi).

Sumercede *nig-nin* lafzı da *şey-nenk* (*) mânasına gelen bir isim olduğu halde mürekkep isimlerin terkibine girer; bu mürekkepler de iki isimden hasıl olmuş, izafî mahiyettedir.

Sumercede müstakil mânası olmayan bazı sesler de mürekikep isimlerin terkibine girer, fakat muayyen bir delaletleri olmadığı için hakîkî bir morfem sayılmazlar. Mesela laticenin **im-in**-prefiksi selb için, **re-** prefiksi tekrar içindir; hangi isimde görülürse zihin onun mânasına derhal morfermin delaletini nakl eder. Halbuki sumercenin kullandığı sesler münferit bazı kelimelerde görülür, kategori teşkil edecek bir delalet ve istîmalleri de yoktur. Bizdeki *vazgeçmek* filinde görülen *vaz* hecesi bunlara benzer; muayyen bir delaleti yoktur, başka bir mürekkebin de terkibine girmez.

Görülüyor ki tasrif ve kelime teşkili cihetinden iki lisan için ayni menşeden değildir, hükmü verilemez; yalnız çok eskiden, belki 10 bin sene evel, ayni lisanı konuşan gruplar birbirlerinden ayrılmış, garba ve cenuba giden grupta kelimelerin sondan ve baştan aşınması, seslerin dudaktan ve ön damaktan çıkarılması gibi fonetik hadiseler geniş mıkyasta husule gelmiş, homofoni ve polisemi doğmuş, bu sebepten mâna tasrihi için determinatifler kullanmağa luzum görülmüş, nahvi bazı yenilikler meydana çıkmıştır.

Benzeyişler mense birliğine delalet ettiği kadar benzemeyişlerin îzahı da menşe ikiliğinin kabulüne zaruret olmadığını ispat eder. (*Mukayeseye devam olunacaktır.*)

(*) *nenk* eski türkçedir.

DÜŞÜNCE VE DUYGU ÇİÇEKLERİ

Söze ve Sözün Eyi ve Fena Kullanılmasına Dair

Wagner (La Vie Simple) den

ESKİDEN insanların konuşmak ve anlaşmak için daha mahdut vasıtaları vardı. Haklı olarak düşünülebilirdi ki fikirleri yaymak vasıtaları çoğaltılabilirse bilgi ışıkları da o kadar çoğaltılmış olur.

Milletler bir birlerini daha eyi öğrenecek ve daha çok sevecekti, aynı memleketin vatandaşları millî hayatın bütün menfaatlerini daha eyi anlayarak daha sıkı kardeşlik bağlarile bir birlerine bağlı olduklarını duyacıktı. Hem de şöyle muhakeme etmeye ne mani vardı: iki ışık bir ışıktan ve çok ışık iki ışıktan fazla aydınlatır; o halde gazeteler ve kitaplar ne kadar çoğalırsa olan biten daha eyi anlaşılacaktır. Bundan daha aşikâr ne olabilirdi! Heyhat! bu muhakeme yalnız yayma cihazının kuvvetine ve hassalarına dayanıyordu, fakat her şeyde amillerin en ehemmiyetlisi olan insan hesaba katılmayordu. Bir de görüldü ki, dillerini ve kalemlerini en ziyade kuvvet ve meharetle kullanmak sayesinde, düşünceyi yaymak vasıtalarından en fazla istifade edenler safsatacılar, iftiracılar, şarlatanlar oldu. Bunun neticesi olarak zamanımızda yaşayanların kendi zamanları, kendi memleketleri ve kendi işleri hakkında doğru bir şey öğrenmeleri imkânsız hale geldi.

Ne kadar çok gazete okunursa görüş vuzuhu o kadar kayıp olur. Öyle günler oluyor ki insan bütün gazeteleri okuduktan sonra şöyle bir neticeye vasıl olur: «yahu! dünyada kronik yazan bir kaç gazeteciden başka doğru adam kalmamış!» halbuki bu kronikçiler de bir birlerini yiyorlar; öyle ki manzaraları *yılanlar kavgasını* andırır: bu sürünücü muzur mahluklar her şeyi yiyip bitirdikten sonra kendilerini de yerler ve meydanda iki kuyruktan başka bir şey kalmaz!

Bu umumî halin neticesi sözün alçaltılmasıdır. Söz, her şeyden önce, onu alçak bir alet gibi kullananların gözünde alçalır. Her şeyde yalnız kendilerini haklı ve yalnız kendi haklarını hörmete layık görmek hırsına müptela olanlar için artık hörmet edilecek söz kalmaz. Kendi dusturları olan *"doğru değil kârlı olan şeyi söylemek"* kaidesile herkes muhakeme etmeye başlar, bu da onların cezası olur olur. Ne hazin vaziyet!

... Ruhunda haysiyet ve şeref hissini saklamış bir insan için saf ve inangaç adamları söz ve yazı hokkabazlarının aldattığını görmek kadar isyan ettirici bir şey yoktur. Bir tarafta saf halkın teslimiyeti, samimiliği, doğruyu öğrenmek arzusu; o bir tarafta bu safiyetle eğlenen hilekârların şaklabanlığı. Fakat yalancı ne dereceye kadar aldandığının kendi de farkında değil; istismar ederek yaşadığı sermaye halkın emniyetidir, ve halkın emniyetine muadil bir şey varsa ancak hainliğe kurban olduğunu anlar anlamaz hiss ettiği emniyetsizliktir. Halk, saflığının istismarcılarını bir zaman tâkîp eder, fakat sonra, güler yüzlü inangaçlığı nefret şeklini alır; ardına kadar açık duran kapılar aldatıcının yüzüne şiddetle kapanır, dikkatle dinleyen kulaklar sağır kesilir, ve o zaman o kulaklar yalnız fenalığa değil eyiliğe de kapalı kalır. Sözü büken ve alçaltanların da cinayeti burada, halkın emniyetini sarsmadadır. Halkın emniyeti, kredisi ki malî krediden bin kat daha kıymetli ve daha mühimdir. Para ve malî kıymet sahtekârları gibi söz ve yazı sahtekârları da kahr olsun, çünkü söylenen ve yazılan her şeye karşı umumun îtimatsızlığını uyandırırlar.

***

ŞİMDİ güzel söz ve uslup meftunlarına da bir kaç sözüm var. Şüphesiz edebiyata müp-

tela olanlara, güzel cümlelerden zevk alanlara müahaze tevcih edilmez. Kendim de söylenmesi lazım gelen şeyin hiç bir zaman luzumundan fazla eyi söylenmiş olmayacağı fikrindeyim. Fakat bundan üstlerinde en ziyade tekellüf ve tasannu gösterilen sözlerin en güzel söylenmiş ve yazılmış sözler olacağı hükmü çıkarılmamalıdır. Söz şeylerin ifadesine hizmet etmelidir, fakat sözün süs kuvetile şeylerin kendilerini unutturup yerlerine geçmesi caiz değildir. Büyük şeyler en basit surette ifade olunmaktan kazanırlar, çünkü o halde oldukları gibi görünürler ve bütün takdir sözlerdeki san'ata değil, şeylerdeki ehemmiyete gider. Basit söz kadar kuvetli ve ikna' edici söz olmaz. Kutsi heyecanlar, zalim acılar, büyük fedakârlıkları vücuda getiren iptilalar olur ki bir bakış, bir jest, bir haykırışla, en güzel tertip edilmiş ibarelerden daha eyi, ifade edilir. Kimse manevi hayatında şu prensipe daima riayet etmekten ne faideler elde edeceğini tasavvur edemez: hislerinin ve kanaatlerinin ifadesinde sadık, iddiasız, basit olmak! İşin esası burada..

Güzel sözlerin tehlikesi müstakil bir hayatları olmadadır. Mansiplerinin prestiji ile, mesuliyetsizce vazifelerini ihmal edebilen yüksek rütbeli eski idare ricaline benzerler.

***

... Edebiyat ve her türlü san'at için temenni ettiğim esas basitliktir. Basitliği anlamada ve duymada her kes müsavidir, bu itibarla basitlik birleştiren seciyedir. Ancak basit edebiyat ve basit san'at umumî, halkçı ve millî olabilir.

Edebiyatçıları ve san'atkârları basitliğe davet ederken maksadım yanlış anlaşılmasın. Halk için adi, bayağı bir edebiyat ve bir san'at yaradılsın, demek istemiyorum. Basit başka bayağı başkadır; edebiyatın ve san'atın basiti olur ama bayağısı olmaz.

Ben isteyorum ki servet ve yüksek tahsil erbabına münhasır olan bugünkü edebiyat ve san'at yerine umumun, bütün halk tabakalarının, bütün milletin anlayacağı, heyecanla zevkine varacağı bir edebiyat ve bir san'at yaradılsın.

Basit bir san'atın doğmasına amil olacak ilhamların kaynağı insan kalbinin derinliklerindedir, bu derinliklerde bütün insanlığın kalbi hemen hemen müsavidir. Bu derin, beşeri duyguları ifade edecek halk dilinin kaynağı da basit ve kuvvetli bazı şekillerdedir. Lisanın bu basit şekillerile insanlığın esaslı hislerine tercüman olmak mümkündür. San'atin kuvveti, gerçekliği, büyüklüğü, ölmezliği bununla kendini gösterebilecektir.

Acaba bu basitlik ideali ruhlarında güzelin kutsi alevini duyan genç san'atkârları müncezip etmezmi? Kendimin san'atkârlık namına hiç bir iktidarım yok, fakat mensup olduğum halk yığınları namına sedamı yükselterek bağırmak hakkını kendimde buluyorum:

Edebiyatçılar, san'atkârlar, hep unuttuğunuz halk için çalışınız, basit san'at eserleri vücuda getiriniz.

KÖYÜMÜN GARINDA

Bir ıslık dağdan dağa bir ip gibi gerilir,
Tüyleri diken diken bir kedi halindedir
Toparlak camlariyle parlayan köyün garı.

Nasıl birden fırlarsa bacalardan leylekler,
Duman, beyaz hatlarla birbirlerine ekler
Yolun dönemecini çizgileyen çamları.

Belinden iki parça olup kopacak gibi,
Sırma ceketli, beyaz çoraplı uşak gibi,
Boyalı bir işaret yol gösterir tirene.

Yene lokomotifin pancordan giren isi,
Kirletir masadaki bir tabak patatisi;
Gar şefinin köpeği tirene havlar yene.

Parmaklığa tüneyen bir horoz, sakin, uyur;
"Yarım saat tevakkuf" deye bağıran me'mur
Musikî istîdadı bulur kendi sesinde.

Silerek alnındaki toza karışan teri,
Teneke saksısında açan karanfilleri
Ateşçinin çırağı koklar penceresinde.

Gişe önünde sıra bekleyen köylü dayı,
Dostuna târif eder kışın bağ budamayı,
Laf açar uzun uzun köydeki bereketten.

Köylü kadın çıkışır me'mura gürleyerek;
Daha eyi dinlemek maksadiyle bir, ördek
Kafasını çıkarır kolundaki sepetten!

SABRİ ESAT

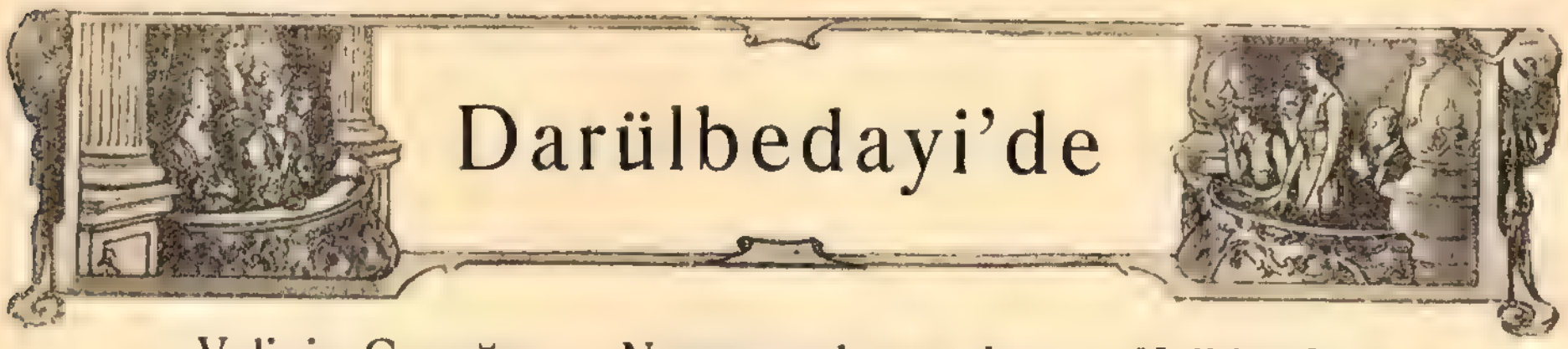

Darülbedayi'de

Velinin Çocuğu — Namussuzlar ve Ayı — Kalbin Sesi

Yazan: YAŞAR NABİ

DARÜLBEDAYİ' mevsimin üçüncü temsili olarak İ. Galip beyin Laurent Doillet den nakl ettiği Velinin Çocuğu isimli komediyi oynadı. Mevzu' iytibariyle tamamen bir dram olan eser komedi ve biraz da vodvil gibi oynandı. Lakin bir facia gibi de temsile edilebilirdi.

Birinci karısının kendisine ihaneti üzerine ondan ayrılmış olan ecza fabrikatörü Veli Cemal, ablasının tavsiyesiyle Cevza isminde bir kadınla evleniyor ve onun amanı olan yeğenini de yanına me'mur alıyor. Lakin bu izdivacın beşinci ayında Cevza dünyaya bir çocuk getiriyor. Cevza, evlendiği zaman gebeliğinden haberi olmadığı ve kocasını da sevmeye başladığı için ondan ayrılmak için kâfi bir sebep olan bu hadiseden çok müteessirdir. Diğer taraftan Cevza yı ciddi bir aşkla seven Veli bu kara haber üzerine derin bir ye'se düşüyor, lakin arkadaşlarının kendisini izdivacından evvel Cevza ile münasebette bulunmuş, ve oğlunun hakîkî babası telakkî ettiklerini görünce bu yanlış zanni idame ettirerek ve çocuğun kendinden olduğunu kabul edip sevdiği karısından ayrılmamak ve rezaletten kurtulmak isteyor; fakat zekâ ve bilgisiyle mağrur cahil şirret bir kadın olan hemşiresi bu temayül karşısında isyan ediyor, ve göya ailesinin namusunu lekeden kurtarmak gayretiyle onu, ayrılmak için avukata muracaat etmeye nihayet mecbur ediyor. Yalnız kardeşinin karısından ayrıldıktan sonra mal ve mülkünü satarak hicret edeceğini ve bu suretle kendi çocuklarının mirassız kalacağını öğrenince derhal manevreyi değiştiriyor ve kardeşini o kadar ısrarla ayrılmaya teşvîk ettiği karisiyle barıştırıyor.

Eserde en kuvvetli tip Velinin kız kardeşi Melek rolüdür. Eğer eserdeki diğer şahsların seciyeleri de aynı kuvvetle çizilmiş olsaydı «Velinin Çocuğu» na çok muvaffak bir eser deyebilecektik.

Eser bu haliyle de fena değil, fakat bir şaheser de değildir. Piyeste ta'kîb edilmiş bariz bir fikir vardır, bu da aile efradından birinin çok sevdiği bir akrabasının, onun lehinde çalışıyorum zannile ve sırf cehaletinden dolayı, nasıl betbaht ettiğini göstermektir. Melek hanım tipi aramızda daima tesadüf ettiğimiz tanıdık bir siyma te'siri bırakıyor ve bu rolü oynayan Halide hanım da en muvaffak tiplerinden birini yaratıyor. Nispeten daha güç, ve karakteri daha muğlâk, tipi daha az bariz olan Veli rolünde Galip çok müşkülat çekti zannederim ve a'zami randımanını veremedi, maamafi rolünü aksatmadı da. Oğuz rolünde Vasfi Rıza güldürmeye çalıştı, lakin bu ifrat, eserin fikir cephesini biraz sarsmadı değil. Bedia hanım birinci perde ile üçünü perdede birbirine pek az benzeyen iki kadını yaşattı, ki bu fark fazla barizdi, maamafi buna, biraz da rol iycabı mecburdu.

NAMUS ve Velinin Çocuğundan sonra Namussuzlar bu sene oynanan namus telakkîsinin tahlili üzerine kurulmuş eserlerin üçüncüsüdür: Gerolamo Rovetta isimli bir italyan müellifinin yirminci asır bidayetinde yazmış olduğu «Namussuzlar» Bedrettin tarafından türkçeye tercüme edilmiştir.

«Namussuzlar», hadiselerin ve taliin kurbanı olarak bu sıfatı kazanmış ma'sum insanların müdafaasını tez olarak almış içtimai bir eserdir. Bâzan namus mefhumunu her şeyin fevkînde tutan bir insan bile hadiselerin sevkîyle bir cürüm irtikâb edebilir, herkesin nazarında namussuz damgasiyle lekelenmiş olan bu adam bâzan yüksek bir vicdan sahibidir. İşte Namussuzlar piyesindeki Charles Moretti de böyle bir adamdır. Orlandi isminde bir banka direktörünün yanında çalışan Charles ev hesaplariyle uğraşmadığı için sürdükleri müreffeh ve biraz da müsrif hayatın kendi kazanciyle te'min edildiğini zann edecek kadar safdil bir adamdır

ve karısına tam bir emniyet beslemektedir. Lakin karısı Elise yine hadiselerin kurbanı olarak kurnaz ve ahlâksız bir adam olan Orlandi nin metresi olmuştur. Ve ailenin bütün hesaplarını tesviye eden de odur. Bir kaza neticesi Orlandi ağır surette yaralandıktan sonra alacaklıların eve hücum etmesi üzerine Charles birdenbire bütün acı hakîkati öğreniyor ve deli gibi oluyor. Lakin karısının yanında bir dakîka izzeti-nefsini koruyabilmek için kendisine emanet edilmiş bir para ile karısının borçlarını ödeyor, ve emanet paranın diğer kısmını da, kazanmak ümidiyle oynadığı borsa oyunlarında kayb ediyor. Artık tamamiyle bir çıkmaza girdiğini ve pek yakında tevkîf edilerek «namussuz» lekesiyle damgalanacağını bildiği için karısını ve çocuğunu brakıp kaçıyor.

Kocasının ölümünden yedi ay sonra hâlâ onun matemini tutan ve kendisini eve kapayarak hiç bir yere çıkmayan Helen, alacaklısı olan Stepanoviç isminde kaba, sert ve haşin bir adamın izdivaç teklifini redd edemeyerek onunla evlenmeye razı oluyor. Kadınların evlenmeye olan kuvvetli meyilleriyle istihza eden bu komedide hizmetçi Luka rolünü oynayan M. Kemal birinci plandaki rolleri geride brakacak bir kuvvet gösterdi. San'atkârı bu birkaç cümlelik rolündeki muvaffakîyetinden dolayı ne kadadar tebrik etsek azdır.

Namussuzlar gibi Ayı yı da türkçeye çeviren Bedrettin beydir, ve bu eserlerin her ikisi de tercüme kokusu hiss edilmeyecek kadar güzel bir lisanla türkçeye nakl edilmişlerdir.

Velinin Çocuğundan iki sahne

Mevzu' güzeldir, Namussuzlar süssüz, sert ve kuru bir lisanla yazılmış realist bir eserdir. Tiplerin hepsi hayattan alınmıştır ve canlılıklarını el'an muhafaza etmektedir, etrafımızda hâlâ Charles ler, Orlandi ler, Elise ler, Pepino lar görmek daima mümkündür. Temsil, Charles Moretti rolünü oynayan H. Kemal beyin heyecan sahneleri müstesna, muvaffaktı ve bütün san'atkârlar rollerini aksatmadan oynadılar.

NAMUSSUZLAR la beraber oynanan 1 perdelik «Ayı» isimli komedi meşhur rus hikâyecisi ve Rusların Maupassant ı denilen Anton Çekof un eseridir. Temaşa sahasında yazdığı eserler lehte ve aleyhte büyük gürültüler koparmış, bununla beraber pek çok lisana tercüme edilmiş olan Çekof un eserleri her şeyden evvel tamamiyle mahallidir ve mahalli âdet ve an'anelerin gülünç taraflarını gösterir. Ayı kadın haleti- ruhiyesiyle, biraz kabaca, alay eden bir komedidir.

MİS Florence Barclay in ingilizce bir romanından André Binon tarafından Le Rosaire ismiyle fransızcaya adapte edilen piyes fransız sahnelerinde büyük bir muvaffakîyet kazanmış olduğu gibi ecnebi memleklerde romanın aslından ziyade bir şöhret ve rağbet kazanmıştır. İşte Mükerrem Alaettin hanım tarafından güzel bir lisanla türkçeye adapte edilen «Kalbin Sesi», Le Rosaire piyesinden nakl edilmiştir.

Darülbedayiin bu sene temsil ettiği ve «Mum söndü» müstesna, hep aynı çeşniyi haiz dört eserden sonra oynanan Kalbin Sesi bambaşka bir tarzda yazılmıştır. Ve dört realist eserden sonra gelen bu hissi dram, sahnemizde çok alkışlandı ve büyük bir rağbet kazandı. Beş sene evvel türkçeye adapte edilmiş olan ve beş senedenberi Darülbedayi' kütüphanesinde uyuklayan bu eserin temsili ne sebeple bu kadar uzun müddet te'hir edildi? Bunu anlamak mümkün değildir, çünkü bu beş sene zarfında bu

(Devamı 74 üncü sahifede)

OĞLU İÇİN

Yazan: NAHİT SIRRI

AHMET Sedat bey, oğlu Cemil in resim tahsil etmek üzere Paris güzel san'atlar mektebine gitmesini pek de istememis, fakat eocuğun ısrarı üzerine buna razı olmak mecburiyetinde kalmıştı. Türkiyenin şimdiye kadar yetiştirdiği en büyük ressam olduğunda ittifak edilen Ahmet Sedat bey, oğlunda bir gün kendi şöhret ve kudretine erişecek bir istiydat ve kabiliyet görmeyordu. Pek küçük yaşından beri resimle uğraştığı halde, Cemil liseyi bitirip Paris e hareket ederken henüz esaslı bir va't veren hiç bir şey vucuda getirmiş değildi. Fakat ne kadar çalışırsa çalışsın pek mütevazı' bir ressam olarak kalacağını; senelerden, şöhretlerin bu büyük katilinden kurtararak atiye brakılacak hiç bir eser vucuda getiremeyeceğini kabul edemeyordu. Babası ile aralarında birkaç kere şu şekilde sözler geçmişti:

— Oğlum, başka bir mesleğe girmeği niçin istemeyorsun? Ailen içinde bir ressam ismi bulunması kâfi değilmi? Sen de ismini başka bir sahada yapsan daha güzel olmazmı?

— Ben sizin sahanızda mütevazı' bir isim yapmağı da başka bir sahada büyük bir nam brakmağa tercih ediyorum. Benim mütevazı' bir isim bile yapamayacak kadar kabiliyetsiz olduğuma hükm etmek için biraz daha beklemeli değilmisiniz?

Bu son cümleyi o kadar acı bir ses ve eda ile söyleyordu ki, Ahmet Sedat bey ısrara cesaret etmedi ve Fransaya gitmesine razı oldu. Biraz daha ısrar ederse, müstakbel şan ve şöhretinin babası tarafından kıskanıldığına onun hükm edeceğini anlamıştı.

Cemil Paris e gittikten sonra, kendisini himaye ve nezaretine tevdi' etmiş olduğu pek meşhur bir Fransız ressamına bir mektup yazmış, ve bu zat kendisine de vaktiyle hocalık ve hamilik etmiş olduğu için ona derdini tamamiyle dökerek demişti ki: «Ben oğlumun maattessüf vasat bir san'atkâr bile olamayacağından korkuyorum. Şöyle böyle bir ressam bile olamamak şartiyle ressam olmağa ise ne luzum var! Bahusus ki pek içli bir çocuk. Erişmek istediği dereceye varmak için sarf edeceği gayretlerin semeresiz kaldığını görmekten tekmil ömrünce betbaht olacak deye düşünüyor ve korkuyorum. Hükümlerimde aldandığıma, oğlumun beni geçeceğine ve hiç olmazsa benim dereceme yaklaşacağına beni emin etseniz çok bahtiyar olurdum, üstadım...»

Fakat Eransız ressamı ona bu saadeti vermeyecekti. Diyordu ki:

«Büyük adamların çocukları san'attan ve fenden siyasete kadar hangi sahada babalarına erişmişlerdir ki, siz oğlunuzun kendinizden büyük ve hiç olmazsa kendinize müsavi bir ressam olmasını arzu ediyorsunuz! Büyük Napoleon un oğlu yirmisinde veremden ölen zavallı bir çocuktu. En büyük musikîşinaslardan biri olan Wagner in oğlu sade babasının hatırasına hizmetiyle tarihe geçiyor.

Göte nin oğlu bir isim yaptımı? Rubens in, Vandayk ın, Mikelanj ın, Françhals ın oğullarını tanıyormuyuz? Büyük kudreti uzun nesillerce Allah yalnız bir adama veriyor ve bu adamın öyle büyük olması için kendinden evvel ve sonra gelen bütünlar her kabiliyet ve kuvveti o tali'liye vakf ediyor, terk ediyorlar.

Siz ki şöhreti memleketinin hudutlarını senelerden beri aşarak beynelmilel olmuş bir adamsınız, oğlunuzun sizin derecenizi bile aşacağına nasıl ihtimal veriyorsunuz, iki oğlumdan birini mühendis diğerini de do'ktor yaptım. Ressem yapsaydım, kendilerinden ancak hem baba ve hem oğlun eyi ressam olamayacakları düsturuna bir misal zikr etmek maksadiyle bahs edilecekti! Hayır, Cemil de büyük bir istiydat görmedim. Ne hatları çizmekte, ne renkleri kullanmakta hiç bir şahsiyeti yok. Senelerce ve inat ve hırs ile resme çalışmış her genç bu kadarını yapabilir. Lakin o sizin oğlunuzdur ve mademki onu siz bana tevdi' ettiniz, Paris deki ikametinden âzami istifadeyi te'min etmesine bütün gayretimi sarf edeceğim.» Bu mektup bilmediği hiç bir şeyi kendisine öğretmemiş olmakla beraber, Ahmet Sedat beyi yine çok mahzun etmişti.

***

PARİS DE Cemil dört sene kaldı ve bu müddet zarfında şehrin en eski ve en sakin bir yerinde, Sen nehri üzerinde bulunan iki adadan Senlüvi adasında oturdu. Avrupanın en eski şehirlerinden biri olan Paris in bu en eski ve sakin kö-

şesinde, büyük geniş pencereleri nehrin üzerine açılan iki odalı küçücük bir apartmanı vardı. Senlüvi adasında ne ressamların ve artistlerin gürültülü ve eğlenceli ömürlerinden, ne de iş adamlarının hummalı hayatlarından sahneler görülür.

Bu, sokaklarından tramvay ve otobüs geçmeyen, otomobilse nadiren geçen ve sokaklarında asırlar gûya ki uyuyan bir yerdir. Dar, loş ve sessiz sokaklarında dolaşırken insanın kendisini o hayat, servet ve velvele dolu Paris de zann etmesine imkân olmaz. Ve Cemil işte bu adadaki atelyesinden hemen daima ya mektebe, ya da resim müzelerine gitmek üzere ayrılarak, üç sene büyük bir sebat ve inat ile çalıştı. Bâzan başı dönerek, gözleri dumanlanarak, bilekleri kımıldanmaktan âciz, sedire düşüp dinlendiği olurdu. Artık son senesi idi. Bu sene imtihan vererek mêzun olacak ve İstanbul a dönecekti. Lakin çalıştığı en büyük eseri henüz ikmal etmemişti. Onu bir türlü bitiremeyor, ne kadar çalışsa mevzuundaki kudret ve azamet için bu sâyini az buluyordu. Belki bir sene sonra, yâni vatanına döndükten sonra bitirecek ve Paris in büyük resim sergisine İstanbul dan yollayacak, yahut kendisi getirecekti. İsteyordu ki, bu eser babasının eserlerini de geride brakacak, solduracak bir şey olsun. Herkes ona: «Büyük bir ressamın oğlu babası kadar büyük bir ressam olamaz ki!» demişlerdi. İsteyordu ki, başı dönerek ve gözleri dumalanarak aylardan beri çalıştığı resim, o sözlere kat'i bir cevap teşkil etsin. O sözleri, o sözlerdeki amansız hükmü yerlere geçirsin.

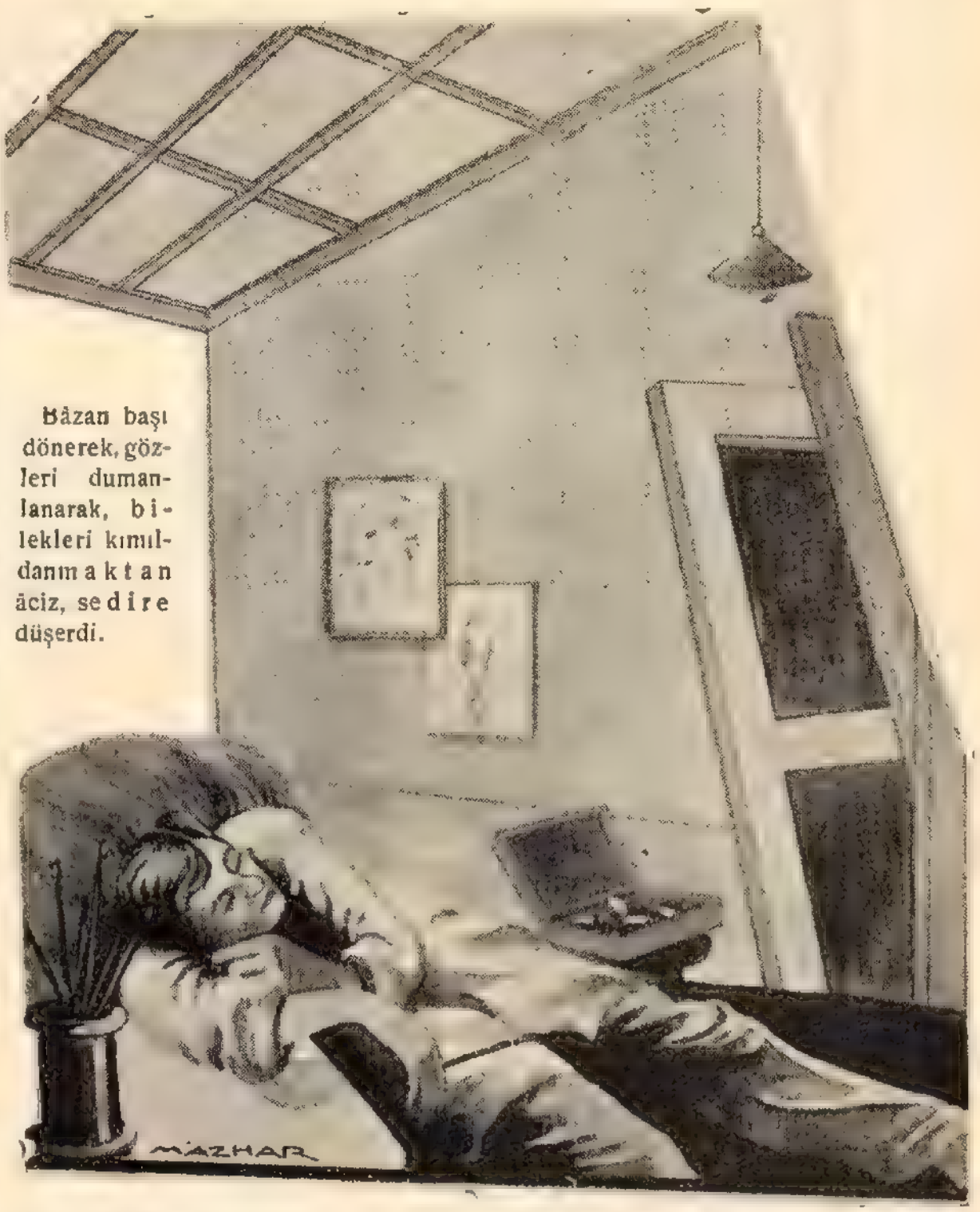

Bâzan başı dönerek, gözleri dumanlanarak, bilekleri kımıldanmaktan âciz, sedire düşerdi.

Evet, babasının büyük bir ressam olduğunu inkâr etmeyordu. Nasıl inkâr edebilirdi ki, onun umumi bir şöhret kazanmış eserleri Avrupa memleketlerinde kapışılmakla da kalmamış, en büyük kabiliyetleri çeken Amerikadaki resim galerileri de onun tablolarına rağbet göstermiş, kendisine birçok milyarderler tarafından hassatan siparişler verilmişti. Hayır, Türklerde de garp milletlerindekiler ayarında büyük artistler yetişeceğini ispat etmiş olan bu babanın pek yüksek kıymetini inkâr etmeyordu; onunla müftehirdi. Fakat dünyanın binbir manzarası karşısında, renklerin hesapsız tenevvu'ları ve ilahi cilveleri karşısında aynı hayranlığı, aynı heyecanı, aynı huşuu duymayormu idi? O da saatlerce, bilekleri bitap kalıncaya kadar, başı dönünceye ve gözleri dumanlanıncaya kadar eserine çalışmayormu idi? O da ismine ressamlık denilen ilahi san'at huzurunda derin ve mutlak bir hürmet duymayormu idi? Böyle çalıştıktan sonra aynı payeye erişmek onun da hakkı değilmi idi?

Atelyesinde bütün bir dıvarı baştan başa kaplayan muazzam bir eser hazırlayordu. Engin bir denizde ufuktan güneşin doğmasını ve yükselmesini gösterecekti. Güneş en taze renkleriyle ufaktan yükselir ve tatlı bir rüzgârın nüvazişleriyle denizin sathı yer yer ürperirken, dört tane peri kızı da sabah güneşiyle bir renkte elbiseler giyinmiş ve başlarına aynı renkten çiçekler takmış oldukları halde çıplak ve şeffaf ayakları sulara değmeden, yavaş yavaş yükselen güneşe doğru ilerleyorlardı. Baharın, gençliğin ve tabiatın zaferini mest anlatan ve teb-

cil eden bu resmi, mütemadi bir humma içinde hazırlayor, İstanbul a gelirken tabloyu hiç olmazsa işin yarısını bitirmiş bir halde getirebilmek için Paris in her zevkînden kendisini mahrum ediyordu, uykusuzluğa, baş dönmelerine ve gözlerini gittikçe bürüyen karartılara ehemmiyet vermeden çalışıyor, çalışıyordu...

***

CEMİL dört ay evvel güzel san'atler akademisinden mêzun olarak Paris den ayrılmış, İstanbul a dönmüş bulunuyordu. Tablosunu bitirmesine çok bir şey kalmamıştı. Onu Paris de kimseye göstermemiş, İstanbul a döneli de çalıştığı atelyeye hiç kimseyi sokmamıştı. Herkes, ancak bitmiş olduğu zaman görecekti. Aynı hummalı gayretle çalışıyordu. Bu tabloyu bitirdiği gün ölse bile gam yemeyecekti. Henüz yirmibeş yaşında idi. Ölümün onun için çok uzak olması lazımdı, ve zaten de ölümü belki çok uzaktı. Fakat kendisini tehdid eden bir ölüm, başka bir ölüm, daha hazin bir ölüm vardı: gözlerinin ölümünden çok korkuyordu. Gözlerinin, gittikçe kuvvetten düşen, gittikçe daha dumanlı gören, gördüğü dumanlar ve karartılar gittikçe artan gözlerinin ölümünden çok korkuyordu. Paris den ayrılmak üzere iken hakîkatı mutlaka anlamak ihtiyacını duymuş, büyük göz doktorlarından birinin ziyaretine gitmişti. Can çekişen hastalara bile ümit vermeğe tababet mecbur olduğu için bu adam vaz'iyeti tekmil fecaatiyle anlatmamış, fakat demişti ki: « — Gözlerinizi hiç yormamalısınız. Günde en fazla yarım saat çalışabilirsiniz!»

Heykel gibi harekctsiz, Ahmet Sedat Bey onu dinleyordu. Cemil elini karşı tarafa uzatarak bağırdı: — Bak, baba, yaptığım resme bak!

Yarım saat. Halbuki o yarım saat değil, günde on saat oniki saat çalışmakta devam ediyordu! Geceleri uzun bir çalışmadan ölüm terleri dökerek, başı zonklayarak, gözlerinin önünden dakîkalarca her şey âdeta silinerek sedire düşüyor, Kandilli deki yalı en derin bir uyku içinde uyurken o saatlerce uyanık kalıyor, düşünüyordu. Kör olmak.. Renklere çıldıran, renklerle mest olan, renklerin kasidelerini levhalarına ebediyyen koymaya çalışmağı hayatına yegâne gaye yapan adam için bu ne müthiş ceza idi!

Kendisini tehdid eden korkunç felaketi babasından gizleyor, onun yanında iken daima neş'eli görünmeğe çalışıyordu. Hakîkatı bilse, Ahmet Sedat bey tabii müdahele edecek, onu çalıştırmayacaktı. Ve o zaman eseri bitmeyecek, en uzak istîkballere ismini götürecek olan eseri bitmeyecekti. Hayatının son günlerine kadar yarım gören, fena gören az gören bir adam olmak içinmi hiç bir eser vermemeğe, hiç bir şey olmamağa katlanacaktı! Bir eser, karşısında nesillerin hayran ve mest kalarak seyr edecekleri bir eser vermek bahasına gözlerini feda ediyor, belki birkaç ay sonra başlayacak bir körlük içinde tekmil hayatının geçmesine rıza gösteriyordu...

(Devamı 71 inci sahifede)

Foto : NİYAZİ

MUHİT in İlavesi

MEHTAPTA İSTANBUL

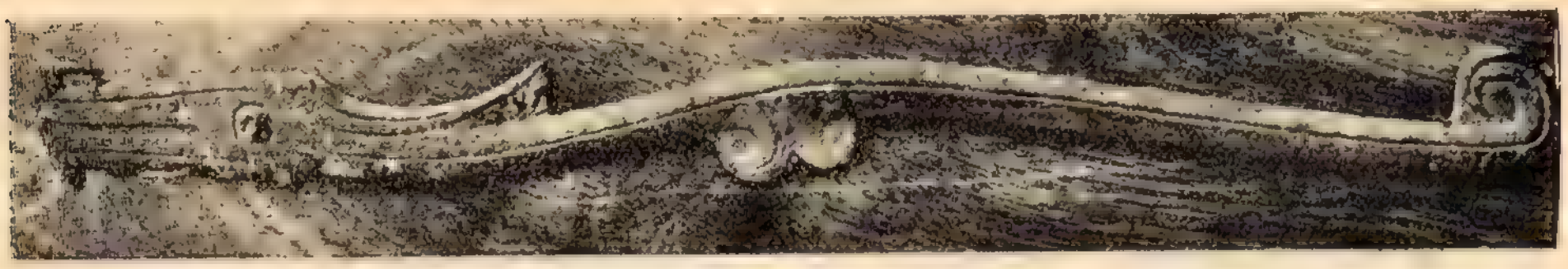

Çin San'atı

Çin Nasıl Bir Memlekettir?

SON senelere kadar Çin hakkında edinilebilen fikirler çok nakıs ve çok yanlıştı; fakat artık Asyanın şarkında 11.000 kilometre murabbaı sahasında, kendi başına koca bir kıt'a ve 450 milyonluk bir milli Cumhuriyet teşkil eden bu memleket bir çok ilmi ve ciddi tetkiklerin mevzuu oluyor, eski medeniyeti ve bugünkü siyasi ve içtimai vaziyeti bütün dünyanın gözlerini üstüne celb ediyor.

Çin medeniyeti şimalden cenuba üç büyük nehrin (Sarı ırmak, Gök ırmak ve cenupta Si-kian) suladığı cografi birliği haiz gayet geniş bir saha üzerinde çok eskiden beri inkişaf etmiş, ve şimalden Mançuri ve Kora ya cenuptan Tibet e ve Hindiçiniye, deniz cihetinden Japonyaya yayılarak yedi sekiz yüz milyonluk beşeriyet kütlelerinin malı olmuştur. Yunan ve Roma medeniyetlerinden daha eski olan bu medeniyetin başlangıcı ve kaynağı henüz ilmi hakîkatlar sırasına geçmiş değildir. En eski vesikalar onu her halde İsa dan evvel 2000 seneye kadar iysal ediyor.

Bu medeniyetin orijinal olmadığı son senelerde Çinde ve muhtelif Asya memleketlerinde yapılan hafriyatta vukua gelen keşiflerden anlaşılmıştır. Çin medeniyetinin *Sumer* medeniyeti ile münasebeti ve ondan hiç olmazsa iki bin sene kadar yeniliği tahakkuk etmiştir. Son senelerin keşifleri bütün Asya ve Avrupa medeniyetlerinin ve bu meyanda Çin medeniyetinin orta Asyadan yayılmış olduğunu vuzuh ile göstermektedir. Çin san'atına tahsis edilen bu makalede Çinin ırk ve medeniyetinin menşei ile meşgul olmak fikrinde değiliz. Yalnız Çin san'atında mühim bir mevki' işgal eden Dragon (ejderha) ile Anka (feniks) kuşunun Mesopotamya (Sumer) medeniyetinden İran yolu ile, yabancı bir san'at unsuru olarak, Çine girdiği hakkında son senelerde salahiyettar alimlerce kanaat hasıl olduğunu söylemekle iktifa edeceğiz.

SUN - YAT - SEN : Çin Cumhuriyetinin müessisi.

PEKİN de pazar yeri.

Çini Büyük Okyanus, vasi' çöller, yuca dağ silsileleri başka memleketlerden ayırmakla beraber Çinliler çok eskiden jonk (kayık) ları ile Asyanın bütün cenup sahillerini dolaşıyorlar; Hindistana, aşağı Mesopotam-

yaya (Basra körfezine), Kızıl denize, Mısıra kadar gidiyorlar; kendi şark sahillerinden ise Kora ve Japonyayı tamamiyle medeniyetlerinin tesiri altında bulunduruyorlardı. Kara cihetinden de Türkler ve Mongollar, ticaret veya harp vasıtalariyle, Çin ile daimi münasebette bulunuyorlar ve Çini Siberyaya, Mançuriye, Yakın Şarka, Kafkasa, Anadoluya, Mesopotamyaya birleştiriyorlardı.

Bronzdan san'at eserleri:

Çin san'at eserlerinin en eskileri bronzdandır. Başlangıçta bronzdan yapılmış eşyanın üzerinde hayvan ve insan resimleri bulunmak lazım gelir. Halbuki Çin bronzlarının en eskilerinde Dragon (ejderha) ve Anka (feniks) resimleri vardır. **L'art vivant** mecmuasında d'Ardenne tarafından yazılmış bir makalede bu resimlerin orta Asyadan Çine geçtiği ve bunun da Mesopotamyadan Karadenize ve buradan Ural ve Altaylara kadar yayılmış bir medeniyetin din ve san'at tezahürlerinden olduğu söylenmektedir. Son senelerde İranın Luristan vilayetinde yapılan hafriyattan çıkan eserler arasında iki ejderha ile mücadele eden bir insanı tasvir eden biri bulunmuştur; bu insanın imdadına ise dört ayaklı keçiye benzer hayvanlar geliyor. Böyle bir timsalde zerdüşt dininin insanı *eyilik* ve *fenalık* (hayru-şer) kuvvetlerinin arasında kalmış olarak gösteren prensipleri okunabiliyor. İşte böyle dini bir esastan çıkan bu tasavvur gide gide san'atta tezyini bir unsur halini alıyor. Çine de o suretle intikal etmiş olabilir.

İranda *eyilik* ve *fenalık* suretinde tahayyül edilen iktidar ikiliği Türklerin dini esaslarında *gök* ve *yer* olarak tasavvur edilmiştir. Orhon kitabesinin baş tarafı insanı mavi sema ve kara toprak arasında yaratılmış olarak temsil ediyor. Aynı dini ve kevni tasavvur Çinde de vardır. Bu ikilik ile *İranın hayru-şer* ikiliği arasında tam bir münasebet görülüyor: semanın yağışı (eyilik), toprağın kuraklığı (fenalık). Ejderha Anka timsali aynı tasavvurun başka bir muhitte husul bulmuş bir tezahürüdür. İranın san'at eserlerinde keşf olunan hayvanlar Sarmat namı verilen san'atın eserlerindeki hayvanlarla münasebettar bulunuyor; Sarmat san'atının izleri ise orta Asyadan Karadenize ve Çin hudutlarına kadar yayılan bütün bir kıt'a üzerinde takîb edilebiliyor.

Büyük Kartallar Kulesi.

Bu muhtasar ma'lûmattan anlayoruz ki Çin san'atı menşe' iytibariyle bütün Asyanın san'atından ayrı olarak mutalea edilemez.

Çinin bronzdan yapılmış vazolarında insan resimlerine pek nadir ve müstesna olarak tesadüf olunur. Çinin sırf ahlakî ve felsefi olan din sisteminde insan ilahi hiç bir mevkî' tutmaz. Çinde tanrıya insan sureti verilmez ve insan tanrı suretinde yaratılmış tasavvur olunmaz. Çinin bronz san'atına o na-

Beyaz damarlı yeşil zemin üstüne işlenmiş bronz vazo.

Açık mavi ve yeşil zemin üstüne işlenmiş bronz vazo.

dir insan tasvirlerinin ne suretle intikal ettiği ma'lûm değildir. Bu eserlerdeki insan suretlerinde Çinli tipinin vasıfları yoktur: gözler mail değildir, dudaklar ise kalındır. Bunların henüz menşei anlaşılmamıştır.

Daha iptidai bronzlarda ise ne hayvan ne insan tasvirleri vardır. Bunlar umumiyetle ağır, kaba ve kullanışı güç şeylerdir.

Pagodalar:

Çinde ve Hindistanda her mâbedin yanında bir de pagoda vardır. Bunların içinde Buda nın veya büyük bir azizin kalıntılarından (bekayasından) bir şey bulunur, burası bu suretle bir ziyaret yeri oluyor. Pagodalar çam ve fıstık ağaçlarının tabaka tabaka ve yukarıya doğru kıvrık dallariyle aldıkları güzel hey'etleri temsil eden taş binalardır. Tahkik ile anlaşıldığına göre Çin çok eskiden çam ve fıstık ağacı ormanlariyle örtülü idi. Çin milletini teşkil ettiği rivayet edilen ilk 100 aile (semiye-klan) ve bunların şu'beleri yerleştikçe ormanlar açılıyor, meskenler etrafında bu ağaçların en güzellerinden, en ululârından tek tük bırakılıyordu. Mâbetler, mezarlıklar hariminde dahi bu ağaçlar bulunurdu. Tıpkı bizde servi mezarlık ve mâbet ağacı olduğu gibi Çinde fıstık ağacı kutsi ve uhrevi bir hal kazanmıştı. Daha sonraki devirlerde bu kutsi ağaçları andıran bu binalar, pagodalar (stupa) inşa edilmiştir.

ŞANGHAY da bir pagoda

Kahve rengi ve yeşil zemin üzerine işlenmiş bir bronz vazo.

Pagodaların çatı ve kat uçlarında, tam kıvrık yerlerinde küçük çanlar bulunur ki dallara konan ve öten kuşları temsil ederler.

Pagodaların dört köşesinde yine Dragon ları (ejderhaları) buluruz. Bir faraziyeye göre ejderhalar vaktiyle Çinin bataklıklarında yaşayan kelerlerin (Sauriens) tasvirinden başka bir şey değilmiş. Bataklıklar sislerin, dumanların, bulutların kaynağıdır. Bu yerler esatiri devirlerde ejderhaların hükmü altında tasavvur edilirmiş. Buradan Çinin mitholojisinde ejderha güneşle mücadele eden bulutların timsali olmuş. Pagodaların üst köşelerinde bulunan bu canavarların mücessem suretleri güneşle, ateşle, yıldırımla, toprağı tehdid eden kızgın tehlikelerle mücadele etmeye mêmur sayılırdı, demektir. Bu efsanevi akîdenin aslı *hayru-şer mücadelesi* dir ki, az evvel gördüğümüz gibi hariçten, Orta Asyadan gerek Çin ve gerek Asyanın diğer memleketlerine geçmişti. En büyük ihtimal, Sumerlilerin en eski devirde bu akîdeyi aşağı Mesopotamyaya getirmiş ve efsanevi müessesenin buradan İrana ve meşhur "*ipek yolu*" ile Çine geçmiş olmasıdır.

Fuhrmann bu münasebetle Çinde birkaç bin seneden beri *paratoner* hakkında efsanevi bir fikrin mevcut olduğunu kabul etmek lazım geldiğini söyleyor.

Çinde resim:

Çinde san'atlar *görme, işitme, tutma* san'atları (resim, yazı, tiyatro, musikî, heykel, oyma...) deye üç kısma ayrılır. Bütün bu san'atlara memleketin dini, felsefesi, ahlâkı hakim olmuştur. San'at eserleri felsefenin, ahlâkın akîdelerine uygun vasıflar almış ve bu vasıfları binlerle seneler muhafaza etmişlerdir. (Memleketin felsefesi, dini, ahlâkı ise coğrafi vaziyetten, zirai ve îktisadi sistemden, bu sisteme uygun gelen siyasi ve içtimai nizamdan husule gelmişti).

16 ncı asır kadını portresi.

Çinin dini tamamiyle felsefi ve ahlakîdir. Kosmogonie (kâinatın yaradılışı) müşahedelerine, gökle yer arasında daimi hareket esaslarına isitnad eder. Bu daimi hareketten daimi ahenk doğuyor. Bu daimi hareket ve daimi ahenk felsefesinin Çinde ilk mümessili Avrupalıların Konfuçius dedikleri Krongtse (hakîm) dir (İ.Ö.552 - 419).

Daha sonra Çine Lao-tse nin metafiziği de hakim olmuştur. Bu büyük filozof Konfuçius dan daha ileri giderek kâinatta ahengi, hakîkat yolunu (Tao) hareketsizliğe iysal ediyor. *Doludan* evvel *boşu, vardan* evel *yoku* tesavvur ederek hareketsizliği hikmetin sonu sayıyor.

Bu felsefelerin san'at üzerine têsiri pek büyük olmuştur: Çin san'atındaki şahsiyetsizlik, şêniyetsizlik, hareketsizlik bu esastan ileri geliyor. Orada san'atkâr ilahi cevhere en yakın olan varlık sayılıyor. Eserlerinde kâinatın ahengini, hakîkat yolunu, hareketsizliği (sebatı, değişmezliği) aks ettirir. Arızi ve hadis hareketlerin san'atta gösterilmesi bir nakîsedir. Çin san'atkârları eserlerinde derin düşünmeyi, ruhun kayıtlarından kurtuluşunu aks ettirirler. Çinde hakim olan san'at prensipini Fu-Nu Eu isminde san'atkâr bir Çinli, **L'Art Vivant** mecmuasında muhtasar surette böyle tespit etmektedir.

Bu san'atın hıristiyanlık akîdelerinden kaynak alan Avrupa san'atından farklı olması tabiidir. Allah ile insanı aynı surette tasavvur eden bir san'atta bütün insani ihtiraslar ve iptilalar aks ettirilmek esastır.

AVRUPA san'atkârlarından Çin levhalarını derin bir samimiyetle takdir edenler var. Bunlardan biri olan Abel Bonnard aynı mecmuada Çin tablolarından derin bir hayranlıkla bahs ediyor:

"Garp âleminin maddi gılzatından muztarip olan ruhumuz Asyaya, önüne açtığı kurtuluş ve uçuş ufuklarından dolayı, derin bir muhabbet bağlar. O san'atların bâ-

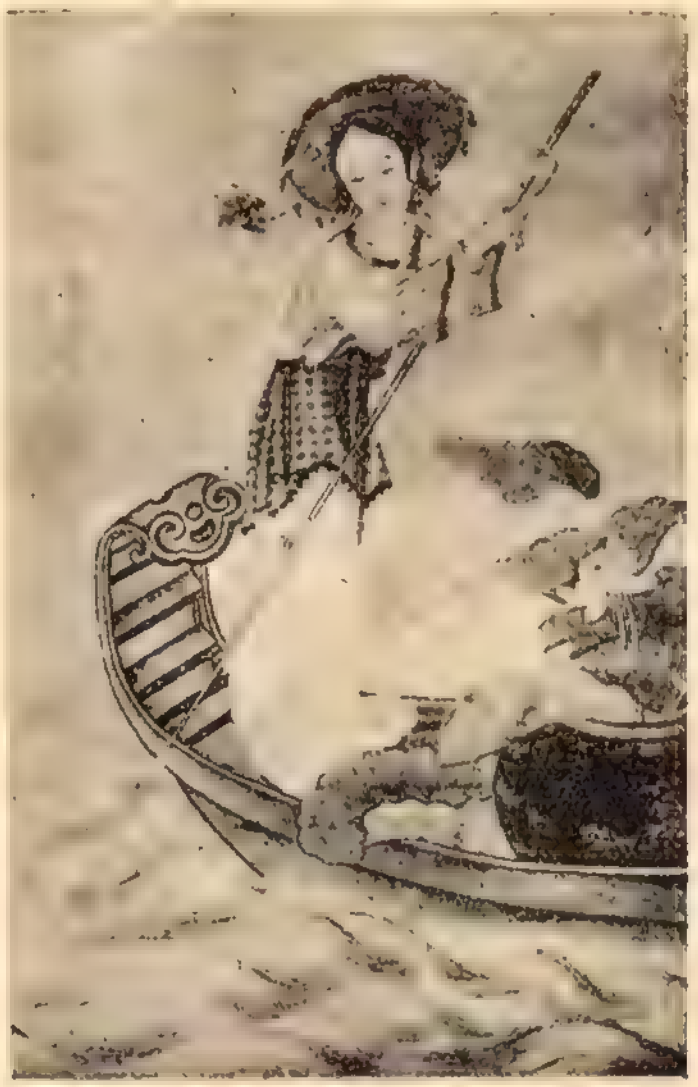

Sandalcı kız.

Ördekler.

zı yükseklikliklerinde kendimizi, benliğimizi, kayıtlardan azade olarak buluruz. Hiç bir insan eserinden asla aşağı kalmayan o san'at mahsulleri arasında hele bâzı Çin levhaları vardır ki onlara faik hiç bir şey tanımayorum. Muhayyilem önünde canlandırdığım bu tabloların bâzılarını tasvir etmek isterim:

"İşte *Ming* devrine ait, bir saray kadınının portresi; buna onun tayfı demek de mümkün: ayakta, kenarı siyah son derece solgun bir penbe kostüm içinde, başı IV Lui devrine ait (Fontange) denilen kadın bonelerine benzer bir serpuş ile süslenmiş; muhteşem ve biraz hemşireleri İspanya enfantlarını ve Avusturya arşidüşeslerini andırıyor; unutulmuş binbir kadın inceliğini tahayyül ettiriyor. Onda insan eski sarayların ruhunu görüyorum zann eder. Tasvirde o derece ketum, o derece saklı, o derece silik bir şey vardır ki bâzı teferruatın birden farkına varılmayor. Genç kadın beyaz benekli kurşuni bir yelpaze tutuyor ki göz evvela seçemeyor, ve kavradığı anda, insan, mahfazasından çekilip çıkarılan meçhul bir şey karşısında duyulan hayretin zevkini tadıyor.

"İşte karla yüklenmiş dağlar, baştan başa donmuş ağaçlar, neş'esiz mesafeler temsil eden bir peyzaj; bana kışın donukluğunu bundan daha ziyade hiss ettiren bir şey hatırlamayorum. Bir köşesinde iç tarafı bir kandilin ışığı ile sararmış ve kızarmış bir pavyon keşf ediyorsunuz; dikkatle bakılınca içinde oturmuş bir şahıs, bir hakîm, bir tabiat temaşacısı görürsünüz ki bütün bu manzara sanki onun ruhunun bir aksidir..."

Çin san'atının Avrupaya te'siri:

Avrupa ilk defa olarak Çin hakkında İtalyalı meşhur seyyah Marko Polo nun seyahatnamesinden ma'lûmat alabilmiştir. Sonra portekizliler denizden yeni bir **İpek yolu** açmışlardı. Fakat yelkenlilerle Ümit burnundan dolaşarak edilen seyahatlar o kadar uzun ve güç idi ki gidip gelenler son derece azdı; ve uydurma tasvirler kolayca şöhret kazanıyordu. Bu devirde Çin dünyanın en acayip, en inanılmaz, en akla sığmaz memleketi olarak tanılmıştı.

Şairler mizahi manzumelerini, temaşa yazıcıları en acayip piyeslerini Çin mevzu'ları üzerine yazıyorlardı; ressamların en moda tabloları bir muhayyel Çin hayatının türlü türlü manzaralarını temsil ederdi. On beşinci Lui devri, Pompadur kadının zevkî ve maddi menfaati tesiriyle, Çin san'atının en fantezist bir mâkesi olmuştu.

1700 de Fransa Kralı ve saray halkı *Çin Kralı* ismi verilen eğlenceli bir piyesin temsilinde hazır bulunmuştu.

Watteau bu Çin zevkini Fransız san'atına aşıladı. Muette şatosunda Kral kabinesinin dekorunu bu gustoya muvafık bir üslup ile tersim etti. Çin gustosu duvar saatlerine, yelpazelere, salon şöminelerine ve araba kapılarına kadar her şeyde görüldü. Aşk asrının rokoko mobilyelerinde daha fantezist, daha kapris dolu bir zevk vardır ki Çin san'atı menşei olmak üzere kabul edilmektedir.

Çiçek dürbünü [Kaleidoskop].

Balık avı [Pillement in eseri].

Çinde izdivaç merasimi [Boucher nin eseri].

Boucher, üstadı Watteau dan sonra Çin zevkinin Fransaya ve Avrupaya istiylasını kolaylaştırmıştır.

Pillement, Huet de bu devrin Çin gustosunu temsil eden ressamlardır.

(Devamı 79_uncu sahifede)

Çocuk ve San'at

Ruhiyat Müderrisi MUSTAFA ŞEKİP

İNSAN, tabiattan bir parça olmak ve tabiat içinde yaşar gibi görünmekle beraber *insanlığının iycabı* kendisine daha birçok dünyalar yaratmıştır. Hem de bunlar ister hakîkî, ister hayali, ister yanlış, ister güzel, ister çirkin, ister gerçek, ister batıl olsun hep kendi eseri olduğundan her birine karşı bir ana şefkati ile mütehassis olmaktan vazgeçemez. Çünkü onlarda kendisi, kendisinde de onlar vardır. (Medeniyet) dediğimiz bu insan dünyaları ustûre, din, sihir, san'at, ahlâk, hukuk ve ilim kıymetleri halinde ma'nevi muhitimizi teşkil etmiş ve her biri kendi kıymetleriyle yaşanmıştır. Buna sebep de insanlığın kendi *tamamiyeti* dairesinde yaşamaya olan ihtiyacıdır. Bu ihtiyacın hudutları nedir? Görülen ve duyulan zaruret dünyasından özlenen, tasavvur ye tahayyül edilen imkân ve hürriyet dünyalarına kadar gidebilen bir ihtiyacın hudutlarını sarahatla ta'yin etmeye imkân yoktur. Fakat muhakkak olan şu ki biz sadece menfaat ve zaruret dünyasında yaşamakla kanmayor, hürriyet, imkân, his ve heyecan dünyalarını da isteyor, yaşayor ve yrratıyoruz. Bu îktidarımız olmasa yer yüzünde yerimiz de olmazdı. Dilimizi, san'atımızı, hattâ ilmimizi de yaratan biziz. Bunlardan hiç birisi kendi kendilerine ezelden mevcut ve hazırcacık bulunmuş şeyler değildir. Bugünkü en müspet ilimlerimiz bile *bizim ilimlerimiz*dir, yoksa kâinatın mutlak bir ilmi değildir. Çünkü biz kâinatı değil ancak dünyamızı bilebiliyoruz. Dünyamızdan maksat da küçücük bir peyki olduğumuz güneş manzumesini ihtiva eden binnispe küçücük bir âlemdir; ve bu hususlaki bilgilerimiz de ihtiyaç, deneme, tecrübe, muhayyile ve aklımızın mütemadi ve karşılıklı faaliyetleriyle günden güne teşekkül ve tekemmül eden ve fakat daima bunlarla mukayyet ve bunlar nispetinde olan *mahsur* ve *nispi* bir bilgidir. Hakîkat böyle olduktan sonra artık ilmimizin yarattığı dünyayı, geçen asırda olduğu gibi, bütün bir dünya gibi kabul etmeye imkân kalmamıştır. (İlimcilik) denen bu cereyanın hakim olduğu zamanda bütün kıymet dünyaları nerdeyse silinecek hayaletler zann edilmiş, san'at da Spencer in ta'biriyle bir (çerez) menzilesine indirilmişti. Halbuki san'at faaliyeti ile ilim faaliyeti arasında mevzu' farkı değil, ancak usul farkı vardır. San'at-

kâr mevzuunu bütün melekeleriyle ve bunların tam bir ahenk ve vifakı içinde yaşayaraktan muşahhas olarak ifade eder. Alim ise aynı mevzuu sırf zihni bir zaviyeden tetkîk ve zihni senbollerle mücerret olarak ifade etmeye uğraşır. Birinde his, fikir ve irade; nefis ile şey yekvucut olmuş ve öylece telkînkâr bir surette aks ettirilmiştir. Diğerinde ise yalnız şey, yalnız mücerret fikir istihdaf edilmiştir. İnsan denilen mahlûk sadece mücerret bir varlık olsaydı ilmin yarattığı mücerret senboller dünyasında pek a'lâ rahat edebilirdi. Fakat ne yapalım ki onun duymak ve yaşamak isteyen temayülleri hayatının köklerini teşkil ediyor.

***

BU kısacık tahlil gösterir ki san'ata olan ihtiyaç ve san'atkârlık insanın ta kendisidir, ve ma'nevi muhitimizi teşkil eden kıymet dünyaları onun en tabii ve zararui ihtiyaçlarının eseridir. Vakıa her insan san'atkâr olmaz. Fakat yaratılan şeyleri ergeç anlamayan, duymayan, normal bir insan da yoktur. Oyun aynayan çocuk biraz da oyuna olan iştihasına göre rolünü yaratan ve buna küçücük bir edebiyat katan bir aktör gibidir. Hattâ iptidai kavmlerin pandomimalı harp ve av dansları gibi oyunlarında da san'atın çekirdeğini görebiliriz. Bununla beraber bütün menşe'ler mes'elesi gibi bu mes'ele de çok su götürür. Fazla olarak aynı menşe'den gelen şeyler - İnsan, hayvanat ve nebatatta olduğu gibi - zaman ile birbirlerinden çok farklı mahiyetler iktisab edebilir. Oyun ve san'at da bunun gibidir. Binaenaleyh oyun ihtiyacı ve oyun faaliyeti ile san'at ihtiyacı ve san'at faaliyeti ayrı ayrı şeyler olmuştur denebilir. Vakıa oyun da, san'at da bize ayrı ayrı birer dünya yaratırlar. İkisinde de iç, dışa hakimdir. Fakat san'atın yarattığı dünyada bütün *insanlığımız* görünür; bütün çıplaklık ve yükseklikle-

rimizle bizi bize aks ettiren san'atın elbette ki oyundan çok daha geniş ve güzel bir rolü vardır, ve buradaki güzellik bizim tamamiyetimizin bir hakîkatı olduğu için hakîkatların da en zenginidir. San'atta sarf edilmedik hiç bir faaliyetimiz yoktur. Bütün varlığı işleten bir ihtiyaç artık bütün varlığa tercüman olmak ister... İşte san'atın azameti ve yüksekliği buradadır. Vakıa san'at da oyun gibi yaratmak sevincidir; fakat san'atın yarattığı dünya, oyun dünyaları gibi basit ve fani değildir. Kendine mahsus nizam ve kanunları olduğu için bizi *istigraka* sevk eder; oyunun yaptığı eğlenme, oyalanma, avunma, teşekkül ve tekevvün etmenin fevkînde olarak kendimize telkîn eder. Onunla bütün beşeriyet kendisini dinler ve kendisinde dinlenir.

San'at ihtiyacının tezahurları istigrak halleriyle belli olur. İstigrak ve idrâk arasında fark vardır. Mesela çalan bir saatin darbelerini saymaya dikkat ettiğimiz zaman idrâk halindeyiz; fakat bunların ahenkli teakup ve vahdetine daldığımız zaman istigrak içindeyiz. Burada, ruhumuzun bir parçası olan sadece zihin değil, bütün ruh bir vahdet ve ahenk halinde çalışmaktadır.

***

ÇOCUK, nefsini şeyden ayıramaz. Bu sebepten ruhunu eşyaya karışmış bir halde hiss eder ve bu hal ona çok cazip ve güzel bir şahsiyet verir. Çocukların bütün güzellikleri de buradan gelir. Çocukluktaki bu tabii istigrak halini - ki onbir yaşına kadar devam eder.- Vaktinden evvel idrâk dünyasına haps etmeye uğraşmak çocuğu vakîtsiz yürütmeye zorlamaktan farksız değildir. Yürüme çağı gelmeden yürütülmek istenen çocukların bacakları çarpıldığı gibi tabii istagrakı zorlanan, masal, hikâye ve hayal dünyasından tecrid edilen çocukların da ruhları sakatlanır. Bundan

korunmak için bir annenin nasıl çalıştığını dinleyelim :

"San'atın ne demek olduğunu ve san'ata olan ihtiyacımızı dokuz senelik anneliğim esnasında bana çocuklarım çok samimi bir kanaat ve vuzuh ile öğretti.

Farkında olmayarak onların güzel ve tatlı sualleriyle, önüne geçilmez arzu ve inhimâkleriyle san'atın ruhlarımızda nasıl doğduğunu ve nasıl yaşamaya başladığını duydum ve anlamaya çalıştım.

Onlardan aldığım küçük küçük, nokta nokta ışıklar ne bir tez, ne de bir düstur ifadesine kâfi gelebilir. Fakat bu ışıklar insanda öyle kanaatler doğurur ve besler ki...

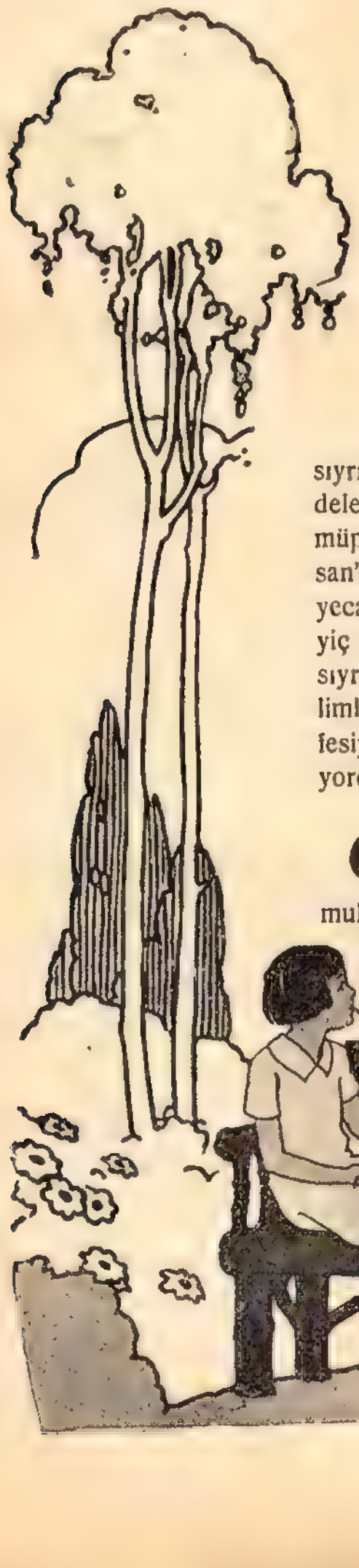

* * *

ÇOCUKLARIM, doğdukları günden iytibaren, ruhlarında gizli olan yekpare san'at duygusunu perde perde açarak ifham etmeye başlamışlardı. Fakat ben, bu perdelerin sıyrılışından korktum; o perdelerin arkasında sezilen müphem bir şey vardı; bu san'at kıvrıntılarının ana heyecanını aramakla müteheyyiç olmaya başladım. Ve bu sıyrılan perdelere, kendi elimle müdahale etmek vazifesiyle yüklü olduğumu anlayordum.

* * *

ÇOCUKLARIM, doğdukları günden iytibaren muhabbetleriyle ve muhabbetimizle bize karışıyorlar; neş'eleriyle ve neş'emizle hayatın zevkîni tadıyorlar; oyunlariyle ve oyunlarına iytinamızla hayat ve cemiyete intıbak ediyorlardı. Fakat, san'at onlara ne lazımdı?...

* * *

ANNELİK tecrübelerimin neticesi bana, insan ruhunun daimi bir ahenk içinde mevzun, akıp gittiğini ihsas ediyordu. Bence irsi bir kudretle ses, renk, şekil ve bunun şuurileşmiş bir kademesi olan lisandan mürekkep bir ahenk ihtiyacı nüvvesiyle doğan insan, dünyaya gelir gelmez bunları arayıp bulmaya çabalayordu. Bu ahenk, ruhunun nefes alışı demek oluyordu. Çocuk ve insan bu ahengi duymakla kendini dinleyor, yaşayor ve bu ahengi duymakla hayatın harici ve müzmin savletlerinden kurtulup hakîkî huzura ve dinlenişe varıyordu...

* * *

BU suretle, san'atı, insan ruhlarının ve çocuklarımın kendine çevrilerek dinlenme anları add ediyordum.

Yetişmiş insanların, zekâ ve görgü ile mevcelenmiş, harelenmiş ve bugünkü mütekâmil şekline, şu'belerine ayrılmış, san'atını daha yakından anlamakla beraber, onun çocuklarıma göre en saf ve tabii şekillerine de kolaylıkla inebiliyordum...

* * *

EN asabi ve ıztıraplı doğan bir yavrucuk bile, hırçın feryatlarla kıvrandığı sıralarda ekseriya güzel ve ahenktar bir ninninin mevzun havasına kendini teslim ediveriyor.

Çocukların san'at nüvvelerinin birinci perdesi, doğar doğmaz ilk ünsiyet peyda ettikleri sesler ahengine karışmakla açılır. Bunun için, ninnilere, küçücük şansonlara çocuğumuzun ekmek kadar ihtiyacı vardır.

Bir buçuk iki aylık bir çocuğun renklerle alâkası ne güzel bir şiirdir...

Ferah, neş'eli ve bariz renkler, ve bunların bolluğu içinde sarhoş olur.

Üçüncü derecede söz ve hareket ahengine meclup oluyorlar. Masallar, şarkılar, manzumeler, danslar ve estetik oyunlarla, bu meyli, en mütekâmil edebiyata kadar çıkarabiliriz.

Çocuklarıma daima küçük, güzel şiirler okurum. Ve tabiatın şi'rini bulmaya çalıştırırım. Mesela, onları her zaman, güzel bir mehtapla, bir çiçekle, bir kuşla kendi düşünüşlerine göre ma'nalandırarak alâkadar ederim.

Oğlum daha üç yaşlarında iken bir gece mehtapta gezerken, ona:

— Ne cici aybaba, oğlum, pırıl pırıl, dedim.

Aybabanın güzelliğini birden o kadar kuvvetle duydu ki:

— Anne onu kucağıma versene, dedi.

Bu isteyişte ne samimi, ne bedii bir şiir savleti vardı.

Yaşı ilerledikçe bu isteyişi günden güne şuurileştirmeye çalıştım. Ona bu mevzu' üzerinde küçük şiirler okuyor, hayali hikâyeler anlatıyor, mükâlemeler yapıyordum. Bugün, mehtap güzelliğinin, oğlumun ruhunda bütün şa'şaa ve edebiyatiyle yaşadığını muzafferiyetle görüyorum.

Yine mesela: kuşlar ötüşürken; onunla baş başa verir, dinleriz.

— Ne güzel ötüyorlar değilmi, Şaman... derim.

Bu sualimle onun birdenbire bütün alâkasını, zevkini uyandırırım. Edebi şuuruna inmek için ise, derhal bu cümlemin arkasından şunu da ilave ederim:

— Acaba ne konuşuyor, ne anlatmak isteyorlar, Şaman?

İşte, deyebilirim ki, bu iki küçük sualle oğlumda kuş mefhumunun da bütün edebiyatı canlanmaya başlamış olur.

Küçük küçük adımlarla bütün harici güzelliklerin edebiyatını dinleyen, zevk duyan oğlum, birden bir gün kendini dinlemeye ve ruhunun edebiyatını yapmaya başlayor, sekiz yaşını bitirmek üzere iken bir gün elinde bir defter, bana koşuyor:

— Anne bak şiir yazdım.

Aşağıdaki satırcıklarını bana pürahenk okuyor.

Koşmak.

"Koşuyorum, koşuyorum ama hızımı alamayorum. Zann ediyorum çok az koşuyorum. İsteyorum ki her şeyden çok koşayım."

Kırlar

"Benim canımdır bu kırlar. Dünyada hiç bir oyuncak buna benzemez. Hepsini fırlatırım bir kenara, çıkarım dağlara."

* * *

Kânunu-Evvel

Ölü bir kuş kanadı gibi düşen yapraklar
Yerlerin kederine sarı bir perde oldu;
Kalpleri şebnemlerin göz yaşlariyle doldu.

Bürünüyor bir günlük kokusuna topraklar,
Tabiatın her yeri korkunç bir sükûnetle
Dinleyor bir rüzgârın sesini huşunetle.

Rüzgârların sinirli hırçınlıkları için
Ağlamaktan kurudu yaşları yaprakların,
Kör kelebekler gibi üstünde toprakların.

Her tarafta bir göğüs hıçkırdı derin derin...

VAHDET GÜLTEKİN

BUGÜNKÜ insan edebiyatının en küçük ve basit numunesi olan masalların da, annelerin çok ehemmiyet vereceği bir mevzu' olduğuna dikkat etmemiz lazım gelir zann ediyorum.

Bir masal söylenirken çocukların gözlerine dikkat edilirse parlaklıkları insana âdeta korkunç bir his verir.

Masalı dinleyen bir çocuğun gözlerinde şahlanan bir insanlık ve bir bediilik haykırır. Masallar, daima eyilik ve güzellik şi'riyle hakikatı mezc eder, çirkinliği ve fenalığı öldürür bir ma'nada olmalı.

Masalların bir ayağı san'at ve hayal ihtiyacında ise diğer ayağı da çocuğun fikir ve mantık ihtiyacındadır.

Masallarla çocukların birçok içtimai hükümleri teşekkül eder. İlk masallar daima çocuğun şahsiyetine ait ve benzer mevzu'lar etrafında tertib edilmiş olmalıdır.

Hareket ve şekil güzelliğini, daima hoş, mevzun hareketleri seyr ederken duymaya başlayorlar. Musikî ile birleşen bedii danslar çocuklarımı mest ediyor.

Şekil güzelliklerini anlamaları da, aşikâr bir surette hiss edilmeden, gizli gizli pek güzel inkişaf ediyor. Çocuk, yavaş yavaş, pek bariz olarak, güzel insanları çirkin insanlara tercih etmeye, güzel oyuncakları kapıp çirkin oyuncukları atmaya başlayor. Vasıtasiyle güzel binalar, köprüler, evler yaratılan meşhur *yapı* oyuncağını bu meyl ile çok seviyorlar. Oğlum, beş altı yaşında iken bu tahtalardan bir oturuşta namütenahi güzellikte binalar yapardı. Bu temayül, bir gün, yetişkin insanlardaki heykeltraşi ve miymariye kadar yükseliyor.

(Devamı 75 inci sahifede)

Tiyatro San'atkârlarımız

M. Kemal San'at hayatını ve telakkilerini [anlatıyor.

BİZDE tiyatro ile biraz alâkadar olup da genç aktör M. Kemal i tanımayan ve takdir etmeyen kimse bilmem ki varmıdır? Dram, piyes veya komedilerde aldığı en chemmiyetsiz bir rolde bile canla başla, bütün dikkat ve kuvvetini sarf ederek oynayışı onun san'at aşkını ve her aldığı rolde gösterdiği büyük muvaffakiyetler de san'at kabiliyetini herkese teslim ettirmiştir. M. Kemal Hamlet de ve Onikinci Gece de, Deyyus da ve Merakî de ve bunlar gibi daha ne kadar eserde ve bilhassa komedilerde rollerini harika denecek bir kudretle oynayan san'atkâr şüphesiz ki tiyatromuzun en ilk saftaki ve en dikkate layık siymalarından biridir. Daha pek genç yaşta, bir müddet evvel sahneye muvakkaten veda' ettiği zaman herkes bu haberi teessürle karşılamış ve tiyatromuzda onun braktığı ta'miri kabil olmayan boşluk derhal göze çarpmıştı. Şimdi sıhhi şeraiti daha müsait olduğu için san'atkârı tekrar sahnede alkışlamak fırsatına nail oluyoruz. O, her şeyin fevkinde tuttuğu san'atı için sıhhatını bile tehlikeye koyarak yeniden çalışıyor. Ve temaşa san'atının güçlüğünü anlamak için de Kemal in san'atına nasıl bütün mevcudiyetini verdiğini görmek kâfidir.

M. Kemal Bey.

Büyük san'atkârı "Muhit" kari'lerine tanıtmak istedim. Darülbedayiin kütüphane odasındayız ve temsilin başlamasına yarım saat var. M. Kemal, piyeste rolü olmadığı halde bermu'tat tiyratro binasından ayrılamamaktadır. San'atkâra sahneye nasıl intisab ettiğini sordum. Anlatıyor:

— Temaşa sahasında ilk seyr ettiğim şey karagöz olmuştur. Babamla gitmiştik ve bir yahudi oynatıyordu. Perde üzerinde karagözü ışkırlağiyle horoza benzetmiştim ve ödüm kopmuştu. Böylece karagözün bende ilk braktığı his korku oldu. Sonra seyr ettiğim ilk ciddi eser bir Yunan hey'etinin temsil ettiği "İstanbul un Fethi" isimli bir pandomina oldu. Hiç unutmam o akşam fenerlerini taşıyacak yerde pandomimaya gittiğim için büyük annemden de dayak yemiştim. O zaman altı yedi yaşlarında var yoktum.

Seyr ettiğim bu ilk pandomima benim üstümde büyük bir te'sir braktı. Evde onları taklid ederek kendi kendime pandomima oynardım. Girit den İstanbul a on-bir oniki yaşlarımda geldim, ve geldiğim zaman hiç türkçe bilmezdim. Gelenbevi sultanisinde okudum ve tahsilimi Vefa da bitirdim. Mekteplerde verilen bütün temsillere ben de iştirâk ederdim. Sonra tiyatroya gitmeyi pek severdim, bu suretle Donanma cemiyeti heyetini, Manakyan ve K. Hasan ı seyr ettim. Ciddi olarak ilk defa sahneye Türk ocağında çıktım. Reşat Nuri nin Baber Şahın Seccadesi isimli bir komedisini oynadık. Ertesi sene Türk gücü menfaatine Millet Tiyatrosunda verilen temsile iştirâk ettim. Babam gazetede benim sahneye çıktığımı okumuş, fena halde kızdı ve beni evden kovdu. Ertesi sene de Reşat Nuri nin delaletiyle ve aktör mülazımı olarak, yirmi lira maaşla Darülbedayie girdim. Ondört sene oluyor zann ederim. Profesyonel aktör olarak ilk defa sahneye Reşat Nuri nin Kalbin Gençliği isimli adapte eserinde çıktım. Kadı Köyündeki şimdiki Hale ve eski Apollon binasında oynayorduk. O zaman trupumuz zayıftı, arkadaşlardan bir kısmı Yeni Sahnede çalışıyordu. O akşam, hiç unutmam, bir vak'a oldu. Ben, sıramı bekleyerek kulisten eğilmiş, sahneyi seyr ediyordum. Arkamda da ermeni aktrislerden Mannik hanım varmış... Uzun boylu bir kadındı. Bir aralık, birdenbire başını kaldırınca başımdaki sert şıllık fesim şiddetle onun çenesine çarptı. O da bir feryat koparark enseme bir tane indirdi: O hızla sahneye fırladım. Profesyonel aktör olarak ilk sahneye çıkışım işte böyle oldu.

— *San'at telakkileriniz?*

Genç aktör coşuyor, bu sual onu mızrapla dokunulmuş gergin bir tel gibi ihtizaz ettiriyor:

— Tiyatro san'atını ben bir ibadet ve tiyatro binasını bir ma'bet telakkî ederim. Tiyatro mefhumu bende mü'minlerin Rabbaniyet telakkîsi gibi sırla dolu, muazzam bir şey hissini brakır ve bu iytibarla da her muazzam ve sırlı şey gibi bende korku hissi uyandırır. Temsil esnasında huşu' ve korku hiss ederim. Yaptığım hareketler ma'nasız, ağzımdan çıkan sesim fena gelir. Bu meslekte çok çalışmak, çok didinmek ister. Tiyatronun kutsiyetini istihfaf edenlerden, san'at parazitlerinden nefret ederim ve san'atkâr için *ortayı* anlamam, ya hep, ya hiç! Sonra bir aktör hiç blr zaman kendisine güvenemez ve bilgisine iytimad edemez. Çünkü temaşa san'atı tıpkı tıp ilmi gibi mütemadiyen bir istihale geçirmekte, mütemadiyen tekâmül etmektedir. Binaenaleyh daima dünyanın yeni ccreyanlarını ta'kîb etmek ve san'at inkılaplarından haberdar olmak lazımdır.

— *Tiyatromuzu nasıl buluyorsunuz?*

— Şurası muhakkak ki bizde tiyatro diğer san'atlarımızın hepsinden ileridedir. Ve az zaman içinde çok terakkî etmiştir. Bizi bu hedefe vasıl eden de Türk aktörlerinin san'at aşkı, fedakârlığı ve yorulmak bilmez çalışmaları olmuştur. Hiç bir milletin san'atkârları bu kakar mütahammil değildirler. Günde iki saatlik mesaiyi bile fazla bulan Fransızlar orada *İstanbul Sokaklarında* filmini çevirirken sabahtan akşama kadar, sekiz saat fasılasız çalışmamız karşısında hayret duymuşlardı. Bütün vasıtasızlığa ve bütün hucumlara rağmen tiyatromuz bugün inkâr edilemez bir varlıktır.

— *Üzerinizde en fazla te'sir brakmış olan eserler?*

— En başta Şekspir in Onikinci Gece si olmak üzere Hamlet, Molière in Mürai si. En fazla hoşlandığım modern san'attan ziyade klasiklerdir. Düşündüren ve hikmeti olan eserlere bayılırım ve böyle eserlerde oynamayı tercih ederim. Bâzıları rollerin ehemmiyetini uzunluğu ve kısalığiyle ölçerler. Halbuki bütün rollere aynı derecede ehemmiyet vermek lazımdır. Geçen sene intişar eden bir Alman eserinde bâzı büyük piyeslerin muvaffak olamamasının sebebi tahlil ediliyor. Mesela İbsen in Yaban Ördeği ndeki ilk nazarda ehemmiyetsiz görülen Madam Surbi rölüne temsilde ehemmiyet verilmemiş olduğu için piyesin muvaffakîyetsizliğe uğradığı söyleniyor.

M. Kemal B. Klod Farer in Harp dramında Vikont Hirata rolünde (1926)

M. Kemal B. Halit Fahri Beyin Baskın Komedisinde imam rolünde (1924).

— *Aktörlerimiz hakkındaki fikirleriniz?*

— Eski aktörlerimiz içinde Fehim efendiye hayranım. Onun son zamanlarına yetiştim. Kendisini Kuş Tüyü, Üç Şapka gibi eserlerde gördüm.

— *Arkadaşlarınız içinde beğendikleriniz?*

— Yok, bunu sormayın. Yalnız şu kadar söylerim ki kadın arkadaşlarımın sahneye çıkmakla gösterdikleri fedakârlık ve san'at aşkını çok takdir ederim.

— *Sinema: tiyatro münakaşalarına dair fikirleriniz?*

— Bence sinema hiç bir zaman tiyatronun yerini tutamaz ve kanaatimce sesin ilavesi sinemayı daha fazla muvaffakîyetsizliğe götürecektir. Çünkü sessiz sinemada, gördüğümüz resimlerin hakîkaten canlı insanlar olduğunu tevehhümetmeye çalışarak yalnız gözlerimizi aldatıyorduk. Şimdi ise gözlerimizle beraber kulaklarımızı da aldatmaya mecbur oluyoruz. Ve bu aldanmaya çalışmak bizi yoruyor. Büyük san'atkârları bile sinemada filimlerde değil aktüalite olarak seyr etmeyi tercih ederim. Hem sessizlik sinemaya beynelmilel bir mevkî' vermişken sözün ilavesiyle sinema millileşmeye ve inkısama mecbur kalmıştır ki bu da onun kuvvetten düşmesine sebep olacaktır.

(Devamı 78 inci sahifede)

TAYYARECİLERİMİZ

Mithat Bey

Heyecanlı uçuş hadiseleri anlatıyor.

Bağdat dan Hemedan a.— Kıbrıs a.— Çöl üzerinden Süveyş e.

BUNDAN onaltı sene evveldi, Adana da ilk tayyareciyi görmüştüm.

Muhit kari'lerine heyecanlı hatıralarını nakl etmek için ricada bulunduğum Mithat bey, anladım ki, ilk defa gördüğüm tayyarenin pilotu ve zabitidir. Kendisi ile karşı karşıya oturduğumnz ve tayyaresinin yanına yaklaşamadığımız vakitleri hatırladım ve ta o çocukluk devrine döndüm,.. Bundan Onaltı sene evvel... Meğer zaman ne çabuk geçermiş... O zamanki genç ve levent tayyareci - maşallah - hâlâ o gibi... Fakat benim başım mihnet sazının beyaz tellerini toplamış !...

Mithat Bey.

Mithat B. lutufkâr bir tevazu' ile anlatıyor:

— Esasen tayyarecilik baştan başa heyecandır. Ben size bir iki vak'a anlatayım :

Umumi harpte bir zamanlar Bağdat da idim. Hemedan a kadar uçmak îcab etti. O zamanın kuvvetsiz motörleri ve basit tayyareleri ile bu başarılması güç bir işti. Fakat emir almıştım, uçacaktım. İran erazisindeki yüksek dağları muhayyilemin gözü önünde küçülterek bir sabah erkenden Bağdat dan hareket ettim. Germanşah istikametinde uçuyor ve Piyere vadisini tâkîb ediyordum. Bir saat kadar uçtuktan sonra 2500 metre yükseldim. Altta kalan dağlar kelle şekerleri gibi bir manzara almıştı. Karşımda simsiyah bir dağ perdesi semaya mürtesem düşüyordu.

Bu heybetli manzara karşısında bulunurken müş'ir motörde bir ârıza olduğunu kayd etti. Bu ârızayı bulamadım. Yere inemezdim, her taraf dağdı. Arızasına rağmen işleyen motörle Girmit denilen geçide geldim. Burada İranın ilk dağ perdesini yırtıp i-

Mithat Beyin Almanyada tahsilde iken, Hava müsteşarı Muzaffer Paşa ve arkadaşları ile birlikte alınmış bir resmi.

(Devamı 76 ncı sahifede)

Müstakîllerin Sergisi

Yazan: ELİF NACİ

MÜSTAKÎL ressam ve heykeltraşlar... Bugünkü nesil san'atkârlarından bir grup, eski Türk Ocağı binasında eserlerini teşhir ettiler. Bu eserler, şimdiye kadar zairlerin görmeye alıştığı bir tarz ve şekilde değildi. Bu eserler şimdiye kadar görülen, bilinen ve ezberlenen resimlerin ifade tarzlarına göre büyük bir değişiklik, bir aykırılık arz ediyordu.

Elif Naci Bey.

Bu eserler karşısında hemen hemen ekseriyeti teşkil eden zairelerin gözlerinde ve dudaklarında bâzı müphem istifhamlar belirdi. (Niçin?) diyorlardı, (niçin bu ağaç, bu kadın, bu yollar, tabiatta ve görmeye alıştığımız resimlerdeki ağaçlara, kadınlara, yollara benzemeyor?) Hattâ onların bâzılarının acemice olduklarında ittifak edenler bile bulundu. Ben burada bu (niçin) lerin cevabını verecek değilim. Sadece bu değişikliğin sebeplerini kısaca iyzah edeceğim.

Bugünün san'atkârı; hayat şeraitinin değişmesinden, ömrü-tabiinin kısalmasından mütevellit bir zaruretle muhtasar ve veciz söylemeye, ifadesine

(Devamı 75 inci sahifede)

[Hale Asaf II.]

Burhan Ümit Bey in portresi.

[Elif Naci Bey]

Küfür.

Borca Yemez Sıtkı Efendi

Yazan: VAHDET GÜLTEKİN

BASIK evlerin arasında akşam olmuştu. Pencerelerde birkaç sönük ışık kendini gösterdi. Mahallenin meydanlığında oynayan çocuklar:

Evli evine,
Köylü köyüne;
Evi olmayan
Sıçan deliğine...

teranesiyle dağıldılar.

Sıtkı efendi yemeğini yemişti. Penceresinin önüne geçti; çerçeveyi koyacak menteşe kırılmış, düşmüştü; kafesi kaldırmak için kullandığı değnekle camı açtı. Kafesi, orada bulduğu eski bir kalem kutusunun kapağı üzerine kaldırdı. Kahvesi yastığın üzerinde soğuyordu. Tütün paketinden kalın kir cıgara yaptı, kehribar ağızlığına taktı. Gözleri semada uzayan, kıvrılan bulutlarda, çakmağının fitilini açtı, cıgarasını yaktı. Bütün bunlardan sonra:

"Hey... hey... hak!..." deye uzun bir esnedi. Cıgarasından bir nefes çekti, kahvesinden bir yudum aldı. Cigarasının dumanları kafesin deliklerinden kaçışırken sokağı görebilmek için başını biraz kıstı. Kapının önünden geçenler, köşe başındaki elektrikten aldıkları birkaç çizgiyle biraz seçilebiliyordu. Çarşaflı bir genç kadın, başını kaldırarak Sıtkı efendi yi her zamanki yerinde aradı:

"— Naptın Sıtkı efendi?"

"— Hamd olsun kızım; eyi deyelim de eyi olalım."

"— Hep öyle, efemba,.. Napıyor Zehra H. teyzem?"

"— Eyi, ne yapsın..."

Kadın bir "Allaha ısmarladık" deyerek yoluna devam etti.

Sıtkı efendi elindeki fincanı yastığın üzerindeki tabağa braktı, biten cıgarasını ağızlığından üfledi. Ağızlığını da fincanın yanına koydu.

Eyiden eyiye gece oluyordu. Bir rüzgârın önünde koşan bulutlar havayı daha çok karartıyorlardı. Sıtkı efendi nin gözleri endişeli, bnlutlara takılmıştı: Acaba yağmurmu vardı?

"— Akşam şerifler hayr olsun, Sıtkı efendi!

Sıtkı efendi nin başı birden bulutlardan yere indi:

"— Hayr olsuuun... azizim. No? Bu akşam böyle... erkenden..?

"— Ne yaparsın... Zaten dükkânı kapayorum...

"— Yok canım?... Neden?

"— İşte öyle... (Bu cevaptan Sıtkı efendi bir şey anlamıştı.)

"— Ya! demedimmi ben sana?.. Neyse, hayırlısı olsun.

"— Öyle; hayırlısı Allahtan..."

Biraz durdular. Sokaktaki adam yürüyecekti.

"— Bana bak, Mehmet Ali efendi.

"— Buyur.

"— Gel bir şey yapalım... Sen benim sözümü dinlemezsin ama, belki bu sefer "Haydi!" dersin... Ben diyorum ki... Fakat şimdi sırası değil; akşam vakti. Yarın sabah gelirmisin sen bize... Sabah kahvesine?

"— Hay hay... Rahatsız etmezsek..."

"— Gel işte o zaman görüşürüz... Hadi şimdi güle güle...

"— Eyvallah!"

Sokaktaki gölge yürüdü, burundaki ışığın altında vazih bir şekil aldı: Bu, kısa boylu, sivri ucu ile yeri gösteren kasketiyle başı önünde, orta yaşlı bir adamdı. Köşeyi dönerek kayb oldu. Sıtkı efendi de penceresinden içeri çekildi. Rüzgâr çoğalmış ve hava serinlemişti. Kafesi indirdi; kalem kutusunun kapağı ile, camı kaldırdığı değneği değiştirdi; bu değnekle kafesi yukarı kadar açtı, camı kapadı, köşeye çekildi.

Demek Mehmet Ali ef. dükkânını kapayordu, ha?.. Ona kaç kere söylemişti: Veresiye verme.. Bu mahalle halkı kimi işçi, kimi me'mur: İşten çıkardılarmı, borçlar ne olacak? Yanacak, değilmi? Öyle ama, bunu Mehmet Ali efendi ye anlatamayordu ki.. Canım... veresiye de vermezse kim alacakmış.. Almasın efendim, para vermedikten sonra, hiç almasın, daha eyi. Mes'ele kâr etmekmi, yoksa kâr, ziyan aramadan mal satmakmı? Doğrusu Mehmet Ali efendi nin müşterisi çoktu ama, işte zavallı adam bu akşam dükkânı kapamağa karar vermişti.

Ay, karşıdaki damın silueti üzerinden bulutlara yükseldi; gök yüzü biraz aydınladı; bulutların kaçıştıkları görüldü. O zaman Sıtkı efendi fikirlerini hatırladı:

Evet, onu yarın sabah kahvaltıya çağırmıştı. Bir şey teklif edecekti, kabul edileceğini zann ediyordu. Kendisinin bu işte menfaati yoktu ama hem bakkala, hem de halka acıyordu.

Mahallenin halkı çoğu işçi idi. Hele bu mevsimlerde herkesin evine girmesi, altı buçuk, yediyi bulurdu. Bu zamandan sonra yemek yapılacak, karınlar doyacaktı. İşte o zaman bakkalın önü dolardı. Gündüz sinek avlayan bakkal gece olunca, kimsenin evinde bulunmayan 8 numara bir lambanın altında, sağına döner, soluna döner, kasasının başında durur, tartar, hesab eder. Velhasıl müşterilerine güç yetişirdi. Cündüz birkaç çocuğun: "Kabak çekirdeği, leblebi, karamela..." deye saatte bir duyulan ince seslerinin vızıldadığı açık bir tek kanat camekânın önünde bu sefer, kalınlı, inceli: "Elli dirhem zeytin yağ... — Beş kuruşluk gaz.. — Elli dirhem pirinç, beş kuruşluk tuz..— Yüz paralık çay, elli

Mehmet Ali efendi, veresiye muamele yapmadığını, müşterilerine söylemekten büyük bir mahçubiyet hiss ediyor, fakat Sıtkı efendi onu daima cesarete sevk etmekten geri durmayordu.

dirhem şeker..." deyen sesler Mehmet Ali efendi yi harekete getirirdi. Nihayet bir saat sonra birdenbire müşteriler kesilir, Mehmet Ali efendi dükkânını kapar, karanlığa dalardı. Bu zamana kadar gece epeyce ilerlemiş bulunuyordu. Onun için bu akşam bakkalın ezandan ancak bir saat sonra gittiğini gören Sıtkı efendi "No? böyle *erkenden?*" deye hayret etmişti.

Ay bir bulutun arkasından çıkıp da Sıtkı efendi nin kendisine bakıp bakmadığını aradığı zaman onu pencerede bulamadı. Yandaki odada ışık vardı. Zahir yatmıştı..

Bulutlar çoğaldı, ay yine kayb oldu.

***

SITKI efendi mahallenin oldukça zengini sayılırdı. Mütekait bir bahriyeli idi; mütevazı' bir ihtiyardı. Bir karısından başka kimsesi yoktu. Gençliğinde, arkadaşları Beyoğlundan aşağı inmezlerken o evinde annesi ile beraber yaşardı. Bu ihtiyar kadını da kayb edince kendi gibi ağır başlı bir kızla evlendi. İşte bunca zamandır beraber yaşamışlardı. Tekaüd edildiği zaman hiç de esef etmemişlerdi; hallerine tevekkül ediyorlardı; "Otuz iki çocukla mağaraya kapanmamışlardı ya! Çocukları olmamıştı. Bir bakıma göre de isabet olmuştu. Fakat ihtiyarlıklarında ellerinden tutanları olmayacaktı: Allah kerimdi!...

İki ev sahibi olmuşlardı. Birisini Aksaray da yangına vermişlerdi. Şimdi oturdukları evin de iki odası onlarındı: ötcki odada bir kiracı vardı: İhtiyar bir kâtip: Dairesine biraz uzakçaydi ama, kiranın ucuzluğu için, burasını tercih etmişti.

Sıtkı efendi nin yirmi lirayı güç dolduran tekaüt aylığı vardı. Evden aldıkları kira ile yirmi altı buçuk lirayı buluyorlardı. Hamd olsun aç kalmayorlardı: bakkala borcu yoktu, ekmekçi de ay başında boğazına sarılmayordu. O, borç nedir, bilmezdi. "Borç, derdi, balık oltası gibidir: bir kere insanın boğazına takıldımı çıkmasının imkânı mu'cizeye bağlıdır." Mahallede bakkala en aşağı üç, dört lira borcu olmayan hemen hemen kimse olmadığı için Sıtkı efendi herkesin hayretini mucip olmuştu: geliri de pek yoktu ama bu adam hiç borç etmeyordu. Ona bu sebepten: "Borca yemez Sıtkı efendi" derlerdi.

Sıtkı efendi hayatında kaç kere sıkıntıya düşmüştü: fakat hiç de meydanlıktaki bakkala müracaat etmemişti: ama yavan, ama yaşık geçinip gidiyordu.

(Devamı 77 nci sahifede)

ŞİİRLER

MAZİMDEN SATIRLAR

Ömrümün uzaktaki mazi mezarlığından
Her gece bin nemli göz emellerime ağlar.
Fezanın hiçliğinden imdat umduğum zaman
Başıma yağar durur sessiz ve soğuk karlar.

Sonbahar taliimin güneşsiz günlerinde
Ararken nasibimi, o bir yıldızdır deye,
Giden yılları bulup yıldızların yerinde
Düşerim günlerimin aktığı boş dereye.

AZİZ FAİK.

YALNIZLIK

Geniş, siyah gölgesi hayatımı kaplayan,
Tepemde kanat germiş bir kartaldır yalnızlık.
Kalb çarpıntılariyle günleri hesaplayan
Bir benim, benim olan bir masaldır yalnızlık.

Gördüm yapraklarımın bir bir döküldüğünü,
Baharda yaşamanın bilmedim nedir tadı.
Gemi yüzü görmeyen bir limanın hüznünü
Kimsesiz gönlüm kadar hiç bir gönül duymadı.

Bir ayna parçasından başka beni kim anlar,
Bir mum gibi erirken bu bitmeyen düğünde?
Bir kardeş tesellisi verir bana aynalar;
Aynalar da olmasa işim ne yer yüzünde.

CAHİT SITKI

ŞİKÂYET

Her sevginin sonunda bana hicran mukadder,
Her muhabbet can verir, muhakkak göz yaşımda.
Ömrüm bükük boyunla herkesten sevgi bekler,
Kara bahtım her zaman bir tâundur başımda..

Gözlerimde yer eden her acıdan bir nem var,
Ne beni seven biri, ne sevecek annem var,
Sanki koca dünyada kederden başka nem var,
En hoşu göz kapamak dünyaya genç yaşımda..

Ümidimin doğmadan, döküldü çiçekleri,
Yok artık boş gönlümün gelip geçecekleri.
Kendime son bir döşek gibi seçince yeri,
Kederlerim belirsin bir bir mezar taşımda..

EMİN HALİL

GURBET GECELERİ

Siyah renkli alevde eridi magrur dağlar,
Bu yerin gecesinde ademin gölgesi var.
Camdaki hayalimle yine kaldım yalnız ben.
Can veren hislerime şimdi göz yaşım kefen...

Kaç akşam böyle gamlı kaç gece böyle öksüz,
Gözlerim kandil olur arar ah.. bir bildik yüz..
Dalarım en nihayet derdim gibi geceye,
İki sırdaş sarılır yatarız ışık deye!...

SAİM NEZİH

SONBAHARDA SULAR

Karanlıklar içinde gittikçe derinleşti,
Gölgelerle el ele veren perişan sular...
Bir ölüm sükuniyle sahillere yerleşti,
En umulmaz bir anda içinden taşan sular..

Gönlümüzü sarınca en zaif bir yerinden,
Sıyrılır sonbaharın siyah gecelerinden,
Bahs eder uzun uzun o bitmez kederinden,
Gönüller diyarını bir hızda aşan sular.

Gecelerle beraber bize gelmektesiniz
Garip bir lisan gibi anlaşılmaz sesiniz
Söyleyiniz söyleyin gündüzün nerdesiniz
Bize her akşam üstü en çok yaklaşan sular?.

ŞEVKET HIFZI

PARLAK ZÜMRÜT

Princess Der Ling den

DOĞAN güneş altın şualarını pencerenin kafesinden Parlak Zümrüd ün yatak odasına gönderiyordu. Küçük çayhanenin sahibi genç kız uykusu arasında kımıldadı ve derin bir soluk aldı. Uyuyanın bileğindeki kalemle oyulmuş yeşim taşı bileziğin üstünde latif güneş şuaları parıldayordu. Genç kız tekrar kımıldadı ve tembel tembel gece yarısı kadar siyah abanoz renkli, kelebek kanatları kadar biçimli kirpikler altında gizlenmiş gözlerini açtı. Parlak Zümrüt hafifçe döndü ve geceleyin açık braktığı yatak odasının kapısına doğru baktı: bütün gece buradan gelen bülbül sesleri ona ninni söyleyor, aşıkı olduğu küçük çiçek bahçesinden yayılan kokular teneffüs ettiği havayı dolduruyordu.

Genç kız kuşların şakrak ötüşleri arasında, burnu çiçek rayıhalariyle dolu, bütün varlığı ile neş'eye ve hayata hararetli bir arzu duydu ve derin derin içini çekti. Nazarı bileğindeki bileziğe düştü. Bu nefis mücevher, burun deliklerinden yeşil alevler saçılan yeşil bir ince ejderha suretinde oyulmuştu; Parlak Zümrüt için bu, mazinin senbolü idi, o mazi ki babası sarayda büyük bir mevkî' sahibi idi ve onlar için dünya, içinde neş'e ile yaşanacak mes'ut bir yerdi. Çoktan beri babası sürülmüştü. Malları hacz edilmiş, ailesini menfasına beraber almağa kendisine müsaade olunmamıştı. Parlak Zümrüt ve ağabeyisi Çing San hayatın ağır yükünü omuzlarında taşımak üzere yalnız kalmışlardı. Babasını bir irade ile menfaya göndermiş olan imparator çoktan beri ölmüştü, oğlu onun yerine memlekete hükümran oluyordu. Çing San şimdi bir nefer gibi orduda hizmet ediyordu, çünkü babasının uğramış olduğu ceza oğlunun asilzadelere mahsus rütbeleri ihraz etmesine mani' idi. Ağabeyisinin de himayesinden uzak kalan Parlak Zümrüt içine atıldığı ümitsiz vaziyette küçük çayhaneyi açmaktan başka çare bulmamıştı. Şimdi çayhaneden ve yeşil bileziğinden başka hiç bir şeyi yoktu; bu bilezik henüz îkbalde olan babasının hatırı için, imparator tarafından kendisine doğum gününde hediye edilmişti. Böylece mes'ut günlerin bir timsali olan bu mücevher onda hüzün verici hatıralar uyandırıyordu.

Çayhaneyi, bir hizmetçiye maaş veremeyecek kadar fakîr olduğu için, kendi çeviriyor; kendi demlendirdiği çayı ve kendi eliyle pişirdiği çörekleri müşterilerin önüne yine kendisi götürüyordu. Babasının zamanında ellerini sıcak sudan soğuk suya sokmazken şimdi bir çayhane kızı gibi çalışmağa mecbur olması ona inanılmaz derecde ağır bir yük görünüyordu.

Parlak Zümrüt küçük yatağından sıyrıldı ve gündüz tuvaletine başladı. Siyah saçlarını firketelerle, beyzi çehresine müstesna bir kadro olacak surette, tuttururken kristal aynasını ipek kordonlarından tuvalet masasının üstüne atmıştı. İtina ile kaşlarına daha siyah bir cila vermiş, pembe tırnaklarının rengini tazelemişti. Sabah tuvaleti biten Parlak Zümrüt kendi bahçesinde yetişmiş muhteşem çiçeklerden birine benzeyordu. Çay salonundan, ilk müşterinin girdiğini haber veren ince zil sesi geldi. Parlak Zümrüt tekrar içini çekti. Çayhaneye gelenler vaktiyle nasıl bir adamın kızı olduğunu düşünmeyorlardı bile. Onlar kaba, gürültücü insanlardı ve işitmeğe alışmamış olduğu tâbirlerle konuşurlardı.

PARLAK Zümrüt müşterisinin hizmetine koşmak mecburiyetinde idi, fakat yine çay odasına gitmeye cesaret etmeyor, sanki ziyaretçinin beklemekten usanarak çıkıp gitmesini temenni ediyordu. Nihayet ayaklarını sürüyerek içeri girdi. Erkenci ziyaretçiye muhteriz bir tetkîk nazarı atınca hayret içinde kaldı: o dükkâna gelen mu'tat kimselerin hiç birine benzemeyordu. Elbisesi babasının giydiği elbiselerden de daha zengin göründü; fakat her halde bir

saray adamı, bir mabeyinci bu fakîr çayhaneye gelmeye tenezzül etmezdi. Yabancı adam ayağa kalktı, kocaman yenleri içinde ellerini çırparak ve rukûa vararak genç kıza merasimle selam verdi. Parlak Zümrüd ün hayreti kat kat arttı, çünkü buranın mu'tad ziyaretçileri böyle bir nezaket gösterecek kadar terbiyeli insanlar değildi. Kalbi iftihar içinde, kendini bir an için babasının evine gelen şanlı ziyaretçilerden birinin karşısında zannetti. Güçlükle: «Hakîr çayhanem teşriflerinizle müşerref oldu» deyebildi.

Sabah tuvaleti biten Parlak Zümrut Kendi bahçesinde yetişmiş muhteşem çiçeklerden birine benzeyordu.

Yeni gelen cevap vermeden tekrar yerine otururken, murassa' yelpazesinin arkasından alâka ile ve dostça genç kıza bakıyordu.

Parlak Zümrüt gidip çay ve çörek getirdi. O hâlâ hiç bir lakırdı söylememişti. Parlak Zümrüt de imparatorluğun en mahcup ve terbiyeli bir kızı gibi paravanın arkasına çekildi, oradan en büyük bir tecessüs ile misafirini tetkîk etmeye başladı.

Kendi kendine: «Hangi lutufkâr rüzgâr onu benim çayhaneme getirdi? diyordu, o başkaları gibi değildir, bu aşikâr bir şey. Fakat niçin biçare kalbim onun burada bulanmasından bu derece büyük bir iftihar duyuyor?»

Yabancı çayını bitirdiği zaman Parlak Zümrüt paradan bahs etmek istemedi. Fakat o borcunu ödemek için elini uzattı ve Parlak Zümrüt, yanakları mahcubiyetten yanarak, uzatılan parayı kabul etti. Uzun bir an gözlerini kaldırıp yabancıya bakamamıştı. Yabancı da ona bakmayordu. Onun gözleri bileğindeki bileziğe ilişmişti. *Parlak Zümrüt* ün bütün vucudu bu mücevherin delalet ettiği mâna yabancı tarafından anlaşılacak korkusu ile titreyordu. Bu yeşim taşı ejderha bilezik yalnız bir yerden : saraydan gelebilirdi. Müşteri bir çayhane kızının ne suretle böyle bir mücevheri elde etmiş olduğuna şaşmış, düşünceli görünüyordu. Verdiği para bir ihsan denilecek kadar cömertçe idi. Ayrılması da tıpkı ilk görüşmesi gibi diz çökerek iyfa edilmiş bir selamla olmuştu.

Güzel, çok güzel, hattâ ağabeyisi Çing San kadar güzel olduğu şüphesizdi; fakat ondan evvel de çok güzel erkekler görmüştü ve hiç biri kalbinin böyle şiddetle çarpmasına sebep olmamıştı. Zengin bir elbise ile geyinmiş olduğunu da müşahede etmişti, şüphesiz kendi mansıbı da yüksekti ; fakat bundan ona, Parlak Zümrüd e ne oluyordu? Bu derece içtimai halinden uzak bir adama niçin bu kadar alâka gösteriyordu ?

Ertesi sabah da, yine öyle erken, çayhaneye daha kimse gelmeden gelmiş, Parlak Zümrüt le yalnız kalmıştı. Diz çökerek selam verdikten sonra hayırlı sabah temenni etmişti, sesi halif, muhteriz ve musikî gibi tatlı idi. Parlak Zümrüt ona çay ve çörekler getirdi; onun gözleri bugün de hemen bileziğe gitti.

«Münasebetsiz ve saygısız bir sual saymazsanız» dedi «şu yeşim bilezik hakkında sizden ma'lûmat almak isterdim: İmparator tarafından edilmiş bir hediyemidir, yoksa yanılıyormuyum?»

Parlak Zümrüt titreyordu. Yabancı niçin kendi ailesinin mazisine taalûk eden bu timsal ile alâkadar oluyordu? Fakat artık hakîkatı, biraz da muhatabının daha ziyade alâkasını celb edecek surette, anlatmağa kendini mecbur gördü.

«Evet efendim, saraydandır, dedi; doğduğum gün imparator hazretleri tarafından pederime benim için ihsan edilmişti. Zatı-şahanenin kuyumcu başısı tarafından hâkk edilen yazıya lutfen bakmak istermisiniz? İşte uzun ömür senbolü *Şu* ile bahtiyarlık senbolü *lu* ve ikisi arasında benim ismim ; Parlak Zümrüt.»

Yabancı bu ismi tekrar ederek ilk defa görüşülüyormuş gibi ayağa kalktı ve genç kızın önünde eğildi:

«Parlak Zümrüt. ne güzel isim, fakat sahibinin kendisi kadar güzel değil; onun kadar güzel hiç bir şey olamaz; bu acizin böyle söylemesine müsaade ediniz, çünkü ağzından çıkan sözler kalbinin ve gözlerinin tercümanıdır. Ancak bir noktanın sırrını sormama ruhsat veriniz; doğum gününüzde bu nefis mücevherin imparator tarafından pederinize verildiğini söylediniz, halbuki imparator ancak sizin yaşımızdadır?»

«— Bugün ejderha tahtında oturan imparator hazretlerinin pederini kast etmiştim.»

«— Şimdi de bu âciz bendeniz hayret içinde kalıyor; nasıl oluyor da imparatorun böyle bir gözdesinin kızı bir çayhanede bulunuyor?»

Bu sözler Parlak Zümrüd e hayatının felaketini hatırlattı. Ve ne yaptığının farkına varmadan, bu yabancı adama kederlerini anlatmağa kaşladı:

«Ben de vaktiyle böyle bir çayhane kızı olacağımı, bütün buraya yemek ve içmek için gelenlerin ağız kokusunu çekmek ıztırarında kalacağımı aklıma bile getirmeyordum. Pederim sarayda, imparatorun iytimadını ve herkesin hörmetini kazanmış bir adamdı. Fakat yükselen mevkîi ona çok düşman kazandırdı, öyle düşmanlar ki yine dost yüzü ve dost sesi ile onunla görüşürlerdi. Bunlar iftiralar ettiler ve pederimin nefyine, benim de ağabeyimle beraber bu felaketli hayata düşmemize sebep oldular. Ağabeyim Çing San da bugün bir büyük zabit olabilecekken orduda basit bir nefer olarak hizmet ediyor.»

Yabancı adam bütün sempati kesildi: «Fakat hiç şüphe etmem ki, dedi, birisi genç imparatora anlatmış olsa bu haksızlığa razı olmayacak, hakîkatı olduğu gibi ağzımızdan işitmek üzere sizi huzuruna kabul edecek.»

Parlak Zümrüt sesinde acı bir mâna ile: «Artık iş işten geçti, dedi; babam Türkistana sürüldüğü andan beri sükûtu muhafaza ediyor ve biz ihtiyarlık bir yandan, ıztırap ve keder öbür yandan, onun çoktan vefat etmiş olmasından korkuyoruz.»

(Bitmedi)

YARI YOL

Otuz Yaşı, İnsan Ömrünün Yarısıdır.

Bu Yaşa gelince, hayat hakkındaki telakkileriniz ne şekil alır?

OTUZ yaşıma bastığım gün pek ehemmiyetli bir şey olmadı. Ancak şimdi orta yaşlılar sırasına girmek üzere olduğum için bu yaşın muhasebesini görmek isterim.

İnsan otuz yaşında vucudunun fizik hudutlarını hiss eder. Günde kaç cıgara içebileceğini ve ne gibi idmanlara îktidarı olduğunu bilir. Zihninde tasarlayıp hazırladığı bir işi görmek için bile enerjisini idare etmek luzumunu anlar. Çalışa çalışa muhtelif işleri görmede nefsine iytimat kazanır, fakat müşkül kararlar verirken bu iytimadın çok daha fazlasına ihtiyacı olduğunu hiss eder.

Hususiyle bir mücadeleye girişmek zarureti anlarında nefse iytimat ihtiyacı artar. İster hesaplarını eyi yapmış rakîpleriyle, ister gazeteler veya mahkemelerle mücadelenin cereyan etmesi melhuz olsun, insanda, neticeden korkmaktan ziyade sizi mücadeleye sevk eden amillerin sakat olması veya karşınızdakilerin kasten hileye sapmış bulunması ihtimallerinden bir reaksiyon husule gelir. Bu, safdilane görünüyor, fakat söylemeye cesaret ediyorum ki iş hayatına yeni atılanlar kendilerine ve kendi hasımlarına o kadar emniyet etmemelidirler.

Dostlarımdan biri bana demişti ki: «Otuz yaşında insan anlamaya başlar ki âlem kendisini geçindirmeye mecbur değildir.» Kendi tecrübelerime göre mektepten çıkmayı ta'kîb eden senelerde gençlerin çoğu hallerinden memnun kalmazlar. Tutabildikleri iş tamamiyle arzu ettikleri gibi çıkmaz, ve tabii olarak aldıkları ücret veya maaş da yüksek olmaz. Zarurete boyun eğerek devam ederler ve bir gün ilerlemek fırsatının zuhur edeceğinden az çok emin görünürler. İzdivaç ile ve aile kurmak ihtiyacı ile işler değişmeye başlar. Kira veya taksit ödemeleri teahhura uğrar, sigorta ve tasarruf ise mübrem bir ihtiyaç olur. O zaman işlerine daha sıkı sarılırlar ve üstlerine almış oldukları mes'uliyetli işlerde muvaffakîyet göstermeye başlarlar. İnsan için, kabiliyeti hakkında edindiği ilk kanaat kadar «ambisyon» unu tahrik eden kuvvetli amil yoktur. Bu ilk şahsi îktidar hissi ve sıkıştırıcı para ihtiyacı gayet cüz'i bir zamanda genci «yolcu» halinden çıkarırlar, hakîkî ve iytimada değer bir işçi haline korlar.

KABİLİYETİ ne olursa olsun, mektepen sekiz on sene sonra, evli bir genç, ana baba yardımına göveni olmazsa veya miras yememiş ise gemisini fırtınalardan kurtarmak mecburiyetindeki kaptana benzer. Böyle bir zaruret altında çalışan genç otuz yaşlarında artık orta halli bir maişet te'min etmiş olur. Fakat ücreti veya maaşı artmış olsa da milli paranın satın alma kuvveti azalmış olabilir, kendisinin ve karısının medeni ihtiyaçları ise basitleşmemiştir. Şimdiki hayat insanı öyle bir lüks iptilasına götürüyor ki kollejden çıkmış bir genç, o yaşa gelince, bir otomobili olmak, tahsili ile mütenasip bir kulübe devam etmek, spor ve sinema biletleri için para ayırmak, yazın sayfiyeye çıkmak ve bir radyo satın almak lazım geldiği fikrindedir. Bütün bunlar her günkü zaruri masraflara ilave edilince yekûn kazancın hududunu aşar.

Fakîr olmak ayıp sayılan bu memlekette para kazanmak çok ciddi bir mes'eledir. Ve bana öyle geliyor ki ne derece ihtıras ile kazanç yollarına atılır ve muvaffak olursak, kolleji terk ederken ruhumuzdaki basitliği, temizliği o derece yakın ve erken kayb ederiz. Alicenaplığımızdan bir şey, eyi işlere duyduğumuz tehalük ve heyecandan bir şey eksilir. Hayat artık şahsi menfaatı hesaba katmayan bir spor olmaktan uzaklaşır. Biz artık hayat sporuna zevk için, bir amatör gibi, karışmayoruz; para kazanmak için, bir profesyonel gibi atılıyoruz.

İnsan, kim ne derse desin, hodgâmlıktan kurtulamayor. Ben umumdan farklı olmak isterim; vakıa aradığım fark eksantriklik farkı değil, şahsiyet farkıdır. Bu şahsiyet farkını

nasıl gösterebilirim? — Hayatımın işlerime ve cemiyetime ait kısmından hariç kalan saatleri vardır, onları hürriyet içinde sarf etmek isterim. Herkes gibi ben de eğlence partilerine iştirâk etmekten zevk alırım. Bütün pazarlarımı neden golf oyununa hasr edeyim? Pazar günü ben kendimi her nevi' düşüncelerden âzade hiss etmeliyim. Esasen bütün akşamlarımın mühim bir kısmını muhabereye, kalem ve fırça ile oynamaya tahsis edebilmeliyim. Daha fazla musikî dinlemeye ve anlamaya, sevdiğim hikâyeyi okumaya, hedefini tâyin etmeyeceğim yürüyüşlere verecek zamana da ihtiyacım var.

Hayatın öyle bir devresine erişmiş bulunuyorum ki dostlar azalır ve o nispette kıymetleri bilinir. Ben dostlarıma hasr edecek zamana da muhtacım.

Otuzumuza bastığımız günden iytibaren, yeni mektepten çıktığımız çağa nispetle cemiyetin daha yumuşak, daha mizaçgir uzuvları oluyoruz; ağabeylerimizin meclisinde bulunmaktan lezzet almaya başlayoruz. Benim için büyüklerimizle olan yarı arkadaşça ve daima hürmetkârane münasebet çok kıymetlidir.

ZAMANI nerede kullanırsak zaman da ondan ibarettir; ve hayret edilecek bir şeydir ki biz zamanın pek az mîktarını gönlümüzün istediği gibi sarf edebiliyoruz. Bir Fransız muharriri yetmiş yaşına gelmiş bir adamın ömrünü ne gibi işlerde tüketmiş olduğunu hesab etmiş, bu hesaba göre o yetmişlik ihtiyar 19 senesini çalışmaya, 23 senesini yatağa, 9 senesini eğlenceye, 6 senesini yemeye, 3 senesini giyinmeye, 2 senesini hastalığa, 2 senesini traş olmaya, 1 senesini de kiliseye sarf etmiş oluyor. İnsanın, serbest olarak kendisine ayrılan zaman, yetmiş senede 5 seneden ibaret kalıyor. Fakat evde bozulan gramofonun veya radyonun tâmirine, çözülen ıskarpin bağını tekrar bağlamaya, gazete okumaya... sarf olunan zamanı da hesab ederseniz bu 5 senenin ne kadarının her günkü mihaniki hayattan tasarruf edilebildiği sorulmaya değer bir sual olarak kalıyor.

Bu zaruretlerden sonra ben istediğim kadar iytiraf edeyim ki «ben herkes gibi olmak istemeyorum, şahsiyetimi tebarüz ettirecek ve beni unutturmayacak işler görmek isteyorum.»

Atlantic Monthly den

Vahşi Hayvanlar

KENDİ KENDİLERİNİ NASIL TEDAVİ EDERLER?

Kanadı kırk bir yabani hindi.

İLGAZ IN bir yeşil köyünde geçen yaz geçirdiğim günler bende çok canlı hatıralar braktı, fakat bunların en canlısını ihtiyar avcı Mehmet Çavuş un orman hayvanları hakkında nakl ettikleri teşkil eder.

Bu hikâyelerden biri yaralı bir geyiğe aittir. Mehmet Çavuş anlatıyordu:

"Yakın köylerden birkaç avcı toplanmış, köpeklerle geyik avına çıkmışlardı. Ben de o gün ormanda idim. Derenin beri tarafında, bir ağacın altında otururken uzaktan kulağıma hafif bir ses geldi, hemencik bir sığın yürüyüşü olduğunu anladım. O tarafa baktım, yarım saatlik yol uzaktan, dereye doğru güzel bir sığının gelin gibi salınarak geldiğini fark ettim. Hemencik: "Hayvan yaralı" dedim; bir geyik yaralı olunca avcılardan uzaklaşmağa savaşır, su aşırı bir yere çekilip orada saklanmak ister. Arkasından avcılar da köpekleriyle sökün ettiler. Hayvan, çalılar, küçük ağaçlar arasından dereye doğru ilerleyor, beni daha görmeyordu. Kendimi eyice sakladım, ürkmesin de suyu geçsin deye. Kovalayanlar handa ise yetişecekti. Arada yüz kulaç yer kalmıştı. Geyik suya atıldı, yüzerek bir kayanın arkasına çekildi. O beni görmemişti, ama ben bir sicim kanın omuzundan aşağı aktığını fark etmiştim. Köpekler de benim yanıma kadar yetişmişti. Tüfeğimle boşa ateş ettim, köpekler geri çekilsin deye. Baktım ki geyik suyun öte yakasına geçmişti. Artık köpek-

lerden de avcılardan da korkusu kalmamıştı. Orada insan ayağının basmadığı koytu bir ağaçlık yere çekilmişti; hastanede yatar, dinlenir gibi, o da orada günlerle, yarası eyi oluncaya kadar yatmış, dinlenmişti.

Orman hayvanları kendilerine göre doktorluk bilirler, yaralarını eyi ederler. Bu doktorluğu nasıl biliyorlar? Şaşılacak şey. Yaralı geyik yarasını yalar, temizler, güneşte kurutur. Hele hiç kımıldamaz, yarasını depretmez. Ama yalnız geyikler değil, bütün orman hayvanları öyle. Bu hayvanlar iki bölüktür, bir bölük kanatlı, bir bölük de kanatsız. Kanatlılar yaralanınca işleri pes olur. Uçamazlar, avcının veya köpeğin eline düşerler. Ama çokluk kurtulurlar, bir tarafa çekilirler. Kendilerini eyi ederler."

Bir geyik, yarasını tedavi ediyor.

Mehmet Çavuş, bunun üzerine başka bir hikâyeye geçti:

"Bir gün de ormanın dağlık bir yerinde idim, yüksek ağaçlar altında. Başımın üstünde tik, tik bir ses işittim. Yukarıya baktım, yüksek ağacın üstünde kocaman bir yaban hindisi gördüm. Tuhafıma gitti, bu koca kuş neye uçmayordu? Daha dikkatli baktım, bir kanadı sarkıyor. Yaralı, uçamayor. Orada nasıl eyi olacaktı? Kanadının kırık yerini nasıl bitiştirecekti? Bilemem. Ama başka kuşların bunu da becerdiklerini bilirim.

Birkaç sene evvel yaralı başka bir kuş görmüştüm. Dalın üstünde öyle bir konmuştu ki kanadının kırık yerleri birbirine yaklaşıp bitişiyordu. Yiyecek aramağa giderken yaralı kanadı yavaş yavaş arkasına birleştirirdi. Görseniz, insandan fazla dikkat ediyor, yarayı kurcalamamağa çalışıyordu."

Orman hayvanlarının her türlü işlerini bütün ömrünce âdeta alimlere mahsus bir dikkatle müşahede altına almış olan Mehmet Çavuş un bildikleri şaşılacak şeylerdi. O bu mevzu' üzerine şunları da anlatıyordu:

"Hayvanlar hasta oldukları zaman ilaç da yaparlar. Kullandıkları ilaçlardan biri miydeye eyi gelen, miyde rahatsızlıklarını eyi eden yeşil otlardır. Onlar bu otları tanıyorlar, gidip onlardan yiyorlar, eyi oluyorlar.

"Ormanın bu yabani çocukları arasında cerrahlık yapanlar da var. Tilkiler, su fareleri, ada tavşanları yaman cerrahlardır. Kapanda tutulan ve kırılan bacaklarını keserler, atarlar. Bu cerrahlığı birbirlerinin yardımiyle yaparlar.

"Kendi gözümle gördüm, ihtiyar bir ada tavşanı dişleriyle başka bir tavşanın ayağını kesmişti. Bunlar ana ve yavru idiler. Yavru kapana tutulmuş, inilderken anası imdadına koşmuştu. Bir su faresinin de kapandan kendi bacağını kemirerek kaçtığını görmüştüm. Bu farelerden üç bacaklılarına çok rasgelmişimdir. Öbür bacakları böyle kemirilmiş, eyi olmuştur. Bu sakatlara öbürlerinin ağaç tırmanma gibi işlerde yardım ettiklerini de gördüm..."

Mehmet Çavuş un bütün anlattıkları hakikaten çok düşünülecek şeylerdi. Bir kere daha bizim hayvan âlemi ile olan sıkı münasebetimizi derin derin anlamış oluyorum.

* * *

Persefon

Türk şi'rinde ilk Yunani eserdir ve müellifi Salih Zeki beydir. Kadim devirlere ait esatiri resimlerle müzeyyendir baştan başa efsanevi bir aşk macerasını zevkle, şiirle, heyecanla ve içten gelen duygularla anlatan yüz sahifalık bu kıymetli manzum kitabı suhûlet kütuphanesi basmıştır.

Fiatı 50 Kuruştur.

Dr. Douglass, gezdiği yerlerde rasgeldiği harabelerin tahta aksamında tetkikat yaparken.

(Aşağıda)

Muhtelif zamanlara ait ma'den kömürleri.

Eski Ağaçlar

Hakîkî Hava Rasathaneleri Ve Tarihi Kitabelerdir.

KEŞİFLER metod dahilinde, devamlı olarak uzun senelerce aramak ve gördüklerini anlamak kabiliyetinde olanlara nasip oluyor. Buna yeni bir misal A. Douglass isminde bir doktorun 30 senelik mesaisi gösterilebilir.

Herkes bilir ki ağaçlar seneden seneye birer haşebi halka ile gövdelerini kalınlaştırırlar. Bu ma'lûmattan şimdiye kadar edilen istifade pek mahduttu, ancak ağacın maktaından ve halkalarını saymaktan kaç yaşında iken kesildiği anlaşılırdı. Fakat Dr. Douglass bundan çok daha fazla neticeler aldı, hakîkî keşiflerde bulundu:

Evvela şnnu tahkîk etmiştir ki fazla yağmurlu senelerin halkaları ile kurak senelerin halkaları arasında fark vardır ; sene ne kadar yağmurlu ise halka o kadar kalın, kurak olduğu nispette de ince olur. O halde yüz iki yüz senelik ve daha ziyade ihtiyar bir ağaç yetiştiği mahallin hakîkî bir hava rasathanesi hükmündedir. Maktaı üstünde sulak ve kurak yıllarını saymak, bunların devrelerini *(Cycle)* bulmak tamamiyle mümkündür.

Fakat Dr. Douglass ın keşifleri bundan ibaret kalmamıştır: o aynı mahallin yüzlerle ağaçları üstünde tetkîkler yaparak aynı senelere ait halkaların muhtelif (fakat cinsleri aynı) ağaçlarda mümasil bir bünye gösterdiklerini anlamıştır. Âdeta *zaman*, parmağının izini ağaç makta'larına basmış da bize bir sicil brakmış gibidir.

Bunun üzerine doktor Douglass için aralarında elli, yüz ve daha ziyade senelik bir ömür farkı olan ağaçların makta'larını yan yana eklemek ve birkaç asırlık bir makta' cetveli vucuda getirmek mümkün olmuştur; otuz sene, aynı maktaın yüzlerle mahallinde araştırmalarına devam etmek sayesinde oniki asırlık ağaç halkaları mîkyasını yapabilmiştir. Bu mîkyas o mıntaka için son derece kîymetli bir hava rasathanesi kuyudatı vazifesini görüyor. Yeni Meksiko mıntakasına ait olan

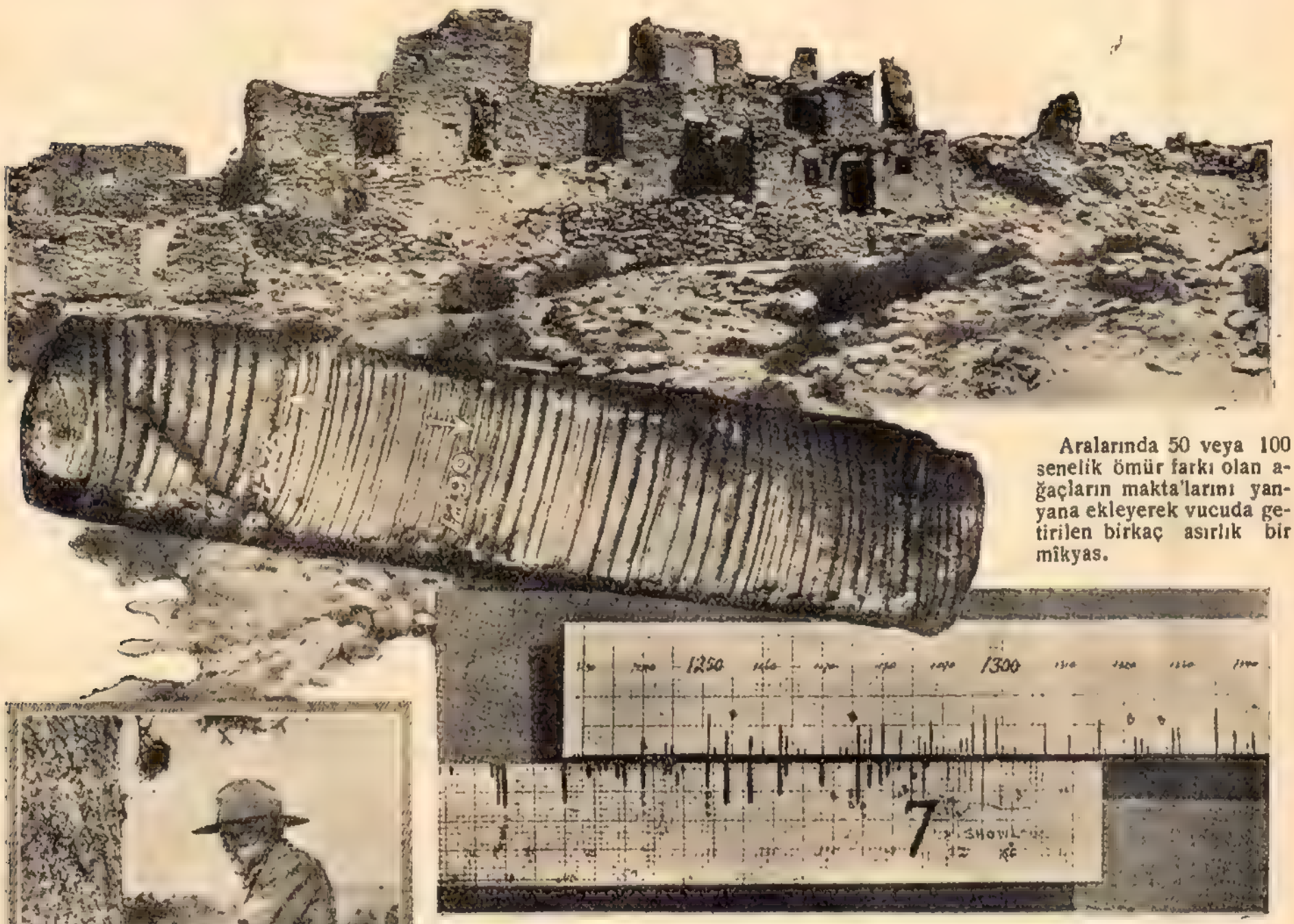

Aralarında 50 veya 100 senelik ömür farkı olan ağaçların makta'larını yanyana ekleyerek vucuda getirilen birkaç asırlık bir mîkyas.

Dr. Douglass ın otuz sene çalışarak vucuda getirdiği oniki asırlık ağaç halkaları mîkyası.

Dr. Douglass bir ağaç üzerinde makta' tetkîkatı yapıyor.

bu mîkyastan anlaşılıyor ki son Ehli-Salip muharesi zamanında Amerikanın o havalisinde yirmi sene süren fevkalade bir yağmur bolluğu olmuş, ondan sonra yine yirmi senelik bir kuraklık devresi geçmiştir ki bu afetten dolayı o havalideki ehali şehir ve kasabalarını terk ederek dağılmıştır.

Doktor Douglass istikşaf ettiği mıntakadaki harabelerin rasgeldiği parçalarında kasaba ve şehirlerin inşa tarihlerini de tespit edebilmiştir. Şimdi bu kâşif orta Amerikanın ormanlarındaki meşhur kırmızı ağaç üzerinde araştırmalar yürütüyor ve üç bin senelik bir hava rasatları tarihini te'sis edebileceğini ümit ediyor.

Ma'den kömürü tabakaları içinde kerasin ve parafin sayesinde muhafazalı kalan kütüklerin tetkîkînden de fennen istifade edilebileceği ümit ediliyor.

İşte pek basit bir ma'lûmdan, herkesin bildiği bir şeyden, ağaçların senelik halkaları ma'lûmundan metot, îkdam, sebat sahibi bir adamın ne kadar kîmetli keşiflerde bulunabileceği meydandadır. Demek ki isteyen ve metotla, sebatla çalışacak kabiliyette olan herkes için bir şey keşf etmek ve insanlığa hediye brakmak imkânı vardır.

Tarihi Fıkralar

Barère in bir san'atkârı kurtarışı

Barère.

Louis David.

Houdon.

VOLTAİRE (Volter), Rousseau (Ruso), Diderot gibi on sekizinci asır alimlerinin heykellerini yapan büyük san'atkâr Houdon Fransız inkılabının tedhiş devrinde iydamdan ancak Barère in zeki bir müdahalesiyle kurtulmuştur.

Heykeltraşın karısı kocasının şüpheliler arasında yazılmış, tevkîf edilmek üzere olduğunu öğrenerek, çılgın bir halde, dahiliye nazırı olan Barère in şefaatini istirhama koşar. Konvansiyon meclisinin bu yumuşak a'zası:

— Madam, der, Houdon u kurtaracak bir çare görseydim onu kullanmaktan çekinmezdim. Fakat David bir kere kafasına koymuş, kendisinden başka bütün diğer san'atkârları iydam ettirmek isteyor. Mecliste kudretini bilirsiniz. Şu anda hiç bir heykeltraş, hiç bir ressam hayatından emin sayılmaz.

Madam Houdon bu cevaptan ümidini kesmiş bir halde ayrılmak üzere iken Barère onu tekrar yanına çağırır:

— Şimdi kocanız ne yapıyor?

— Nemi yapıyor?

— Evet, nasıl bir san'at eseriyle meşguldür?

— Timsali bir eserle: İymanı düşünür bir halde tasvir eden bir eser.

— İymanı mı, bak bu çok fena. Fakat heykelin temsil ettiği figür nedir?

— Elinde bir kâğıt tutan ve ona bakan bir kadın.

— Bu kadın güzelmidir?

— Evet, çok güzel.

— Öyle ise, madam, kocanız kurtulmuştur. Siz işi bana bırakınız.

Barère koşarak kesiksiz toplanma halinde olan Millet Meclisine gider ve birkaç dakîka sonra kürsüye çıkarak:

— Vatandaşlar, der, büyük bir memnuniyetle milletin mümessillerini haberdar etmek isteyorum ki, bütün dünyaca meşhur bir san'atkârımız, vatandaş Houdon, en büyük bir vatansevenlik hissinden ilham alarak ikmal ettiği bir eseri Millet Meclisine hürmetlerle takdim ediyor. Bu eser, vatandaşlar, "Esas kanunu üzerine düşünen hürriyeti„ temsil ediyor.

Bu sözler üzerine bütün sıralardan bir alkış tufanı koptu. Entuziazm ile vatandaş Houdon a teşekkür edilmesi re'y altına alındı.

T. A. EDİSON

"Dehanın yüzde biri ilham, doksan dokuzu terlemektir"
(EDİSON)

BÜYÜK Amerika alim ve mucidi 18 teşrinievelde, sabaha karşı (saat 3,24 de) vefat etti. Seksen dört yaşında idi. Bütün insanlığa bu kadar faydalı iycatlar hediye eden bu meşhur alimin vefatı yine bütün insanlık için büyük bir matemdir. Edison gibi seksen senelik fen tecrübelerinin en şanlı zaferlerini insanlığın terakkîsi için kazanmış dâhilerin fîli ölmezliği mümkün olsaydı bundan yirmi otuz seneye kim bilir nasıl bir kültür safhasına ererdik?

Edison 25 yaşında.

Büyük alim son günlerinde.

Elektrik dünyada, dünyanın yaradılışından beri vardır: fakat insanlar tarafından keşf olunması ne kadar yenidir ve Edison, kendi başına elektrikin tatbikatında bulduğu yeniliklerle bütün medeni âlemin hayatını, mevcut medeniyetin tekmil safhasını değiştirebilmiştir. Kanadalı bir muhacır ailesinin çocuğu olan Edison doğduğu zaman pillerle elektrik cereyanları yaratmak hadisesi Galvani tarafından keşf olunmuş ve S. Morse bu cereyanları telle nokta ve çizgiden yapılmış bir alfabenin uzağa naklinde tatbîk etmişti; fakat bu fen henüz ilk heceleri söyleyen bir çocuğa benzerdi. Sayılmayacak kadar çok yerde tatbikîni bulan ve elektrik medeniyetini yaratan Edison olmuştur.

EDİSON nahif, son derece iri kafalı bir çocuktur, ve memleketi Ohio doktorları dimağında bozuklük husule gelmek korkusundan bile bahs ediyorlardı. Mektebe, başka çocuklara nispeten yaşı daha ziyade ilerledikten sonra verilmişti. Hocası da doktorlar gibi kehanet satmış, bir maarif müfettişine bu iri kafanın *boş beyinli* olduğunu söylemişti. Bereket versin ki annesi tahsil görmüş, kalbi sevgi dolu bir kadındı. Çocuğu mektepten çıkardı ve tahsilini kendi üstüne aldı, çocuğa hemen tahsil zevkîni verebildi. Bu tahsil en çok edebi olmuştu, çünkü fenler ve riyaziye, muallimenin de sevdiği şeyler değildi. Fakat çocuk çok erkenden kimyaya büyük bir heves gösterdi ve ilk laborotuvarını evlerinin bodurumunda kurdu. Yaptığı tecrübeler pahalıya oturuyordu, muhtac olduğu parayı annesi veremediği için şehirden geçen trenlerde gazete ve mecmua

satarak tecrübelerine devam edebiliyordu. Az sonra *Grand Trunk* hattı üzerinde gazete satmak imtiyazını satın alıyordu ki o zaman ancak 12 yaşında idi.

Edison un bu suretle başlayan tüccarlığı ve bunu tâkîb eden gazete tabi'liği ve daha sonra gelen telegrafçılığı hayatının son derece hareketli ve alâka uyandırıcı fasıllarıdır; onları ayrı yazmağa ihtiyaç vardır, çünkü bu makaleye sığdırmak mümkün değildir.

TELEGRAFÇILIK hayatında vukua gelen bir hadisede gösterdiği muvaffakîyet ilk zaferini teşkil eder. Çok heyecanlı bir îktisadi buhran esnasında borsa havadisini nakl eden telegraf hattının cihazı bozulmuş, her şey durmuştu. Kendi diyor ki:

«Cihazı tetkîk etmiş, kusuru kolayca bulmuştum. Sayısız zenpereklerden biri kopmuş, çarklar arasına kaçmış, hareketi durdurmuştu. Ben ameliyatçı me'mura, yapacağını söylemek üzere çıkarken şirketin müdürü telaş içinde makine odasına girmiş, bozukluğun sebebini sormuştu. Zavvallı me'mur hiç bir söz söyleyemeyordu. Müdür beni görünce derhal emir verdi: (Cihazı düzeltiniz.) İki saat sonra iş yine başlamıştı.»

Bu muvafakîyet üzerine Edison 300 dolar maaşla şirketin teknik müdürü tâyin olunmuştu, o zaman yirmi iki yaşında idi.

Az sonra tab' eden telegraf cihazını iycad etti; ilk makineyi *Gold and stock* şirketine sattı. Bu şirketin müdürü kendisinden bir cihazın mükemmelleştirilmesini istemişti. Edison birden birkaç iycatta bulunarak hepsini müdüre arz etti. Son derece memnun olan müdür de genç mucide, birden 40,000 dolar verdi Edison bu münasebetle diyor ki: «Heyecanımdan müdür yüreğimin çarpıntısını duyacak zann ediyordum.»

Bu andan iytibaren mali bir istîklal içinde işlerini mükemmel surette yürütebiliyor, iycatları da tevali ediyordu. Bir aralık yeni bir cihazını İngiltereye getirdi ve orada dört telegrafname birden nakl eden *Kuadrupleks* cihazını Londra-Liverpol hattı üzerinde tatbîk etti. 1876 da 400,000 dolar sarf ederek New York dan az uzak, Newark da yeni bir laboratuvar têsis etti. O zaman 29 yaşında idi.

Edison ilk gramofon tecrübesinde.

İŞTE buradan bütün medeniyet üzerine derin têsirleri görülen iycatlar birbiri arkasından âleme yayıldı. Bu büyük iycatlar: telefon, motograf, mikrofon, fonograf, beyaz sıcaklık lambasıdır; ve sinematografa en büyük yardımları dokunan başka iycatlardır. Daha az gürültülü iycatları da vardır ki medeniyet üzerine têsirleri daha az derin olmamıştır, çimentodan ev inşa etmek usulü, Edison akümülatörü bunlardandır. Nihayet büyük muharebe esnasında ileri sürdüğü meşhur 39 proje geliyor. Bu esnada 70 yaşına basmış bulunuyor. Şöhreti bütün âlemi tutmuştu.

Bütün muvaffakîyetleri arasında ancak bir muvaffakîyetsizliği görülmüştür, o da 1890-1900 tarihlerinde Kanada hududunda işletmek istediği bir mâden teşebbüsünün başka bir yerde daha zengin bir mâdenin keşf olunması üzerine uğradığı muvakîyetsizliktir ki kendisine azîm para fedakârlıklarına mal olmuştur.

Edison un, senede 1,000.000 dolar masraf ettiği, muazzam laboratuvarı.

Edison un aldığı ihtira' beratları 7.000 e balig olmaktadır.

ÇOCUKLUĞUNDAN beri bütün hayatı hep tecrübelerle geçmişti, kendi bütün muvaffekîyetlerini tatbîk ettiği usule ve o usul ile çalışmaya atf eder.

Mükâlemede Edison nazik, sözü vazıh ve kat'i, her salahiyettar kimse ile her bahsi münakaşaya hazırdı; sağır olmasına rağmen dikkatle dinlemesini bilirdi. Fıkralardan ve nükteli sözlerden hoşlanırdı, neş'eyi severdi.

Kendisinden, ne kadar kazanmış olduğunu soran birine şu cevabı vermişti: «Aziz dostum, ne kadar kazanmış olduğumu kendim de bilmem. Çok büyük paralar elime geçti, fakat bende kalabilen kısımdan aldığım kazanç ihtimal şimdiki halde ancak büyük bir şirketin direktörünün kazancına muadildir. Para dehşetle parmaklarımın arasından akıyor, çünkü bütün hayatımda tecrübelere düşkündüm ve paralar buraya giderdi. Yalnız laboratuvarım için senede muhakkak bir milyon dolardan ziyade sarf ederim.

«Western Unionn a iycatlarımdan bâzılarını sattığım zaman bana 600.000 dolar birden vermek istemişlerdi. Derhal sarf etmemek için bu paranın bana 17 taksitte verilmesini rica etmiştim, halbuki az sonra yeni tecrübeler için borçlanmış ve parayı çekmiştim.»

Laboratuvarları işlemeyen ve işletilmesi düşünülmeyen darülfünunlar ve fakülteler bundan ibret alsın.

Kediler Yurdu

LONDRA ya gidenler bilirler; Ferdinand Şid sokağında Mrs. Morgan a ait muazzam bir bina vardır. Burası Morgan ailesine ait bir ikametgâh değildir. Bunun hastahane veya bir mektep olduğunu da zann etmeyiniz. Burası meşhur *Kediler Yurdu* dur.

Büyük demir kapıdan içeri girince sırma elbiseli müteazzım bir kapıcı ile karşılaşırsınız. Çiçek saksılariyle dolu ve muntazam tarhlarla süslü olan geniş bahçeden sonra evvela yurdun muayenehanesi önünüze çıkar. Burası yurda dahil olacak her kedinin durak yeridir. Müessesenin hizmetinde bulunan iki baytar burada meccanen hastaların ve sakat hayvanların dertleriyle meşgul olurlar. Muayenehanenin yanında muazzam bir hastahane de vardır. Dört büyük salonda adetleri yirmiyi bulan hasta bakıcılar hasta kedilerin yatakları arasında bir rüzgâr gibi gidip gelirler.

Hastahaneden sonra yurdun asıl salonlarına dahil olursunuz. Kocaman bina, hastahaneyi ve mutfağı istisna ederseniz, hep birbirine geçme geniş salonlardan mürekkeptir. Bu salonlarda adedi onbine baliğ olacak mîktarda kedi vardır. Hepsi kendilerine tahsis olunan mahalde bir şeyle meşguldürler. Kimisi oyuncakla oynar, bâzıları da gözlerini süze süze etraflarında dolaşan hizmetçilerin harekâtını ta'kîb ederler.

Mrs. Morgan ın te'sis ettiği yurda dahil olmak her kediye nasip olur bir saadet değildir. Bunun için evvela terk olunmuş bulunmak, sonra da ihtiyar ve yaralı olmak lazımdır.

Müesseseye ait bir kamyonet her gün sabahtan akşama kadar Londra sokaklarında dolaşarak, ayağı ezilmiş, kuyruğu koparılmış, gözü çıkarılmış kedi arar.

Kamyonet akşama doğru müesseseye döndüğü vakît adedi hiç bir zaman 70 den aşağı düşmeyen yolcularını muayene dairesinin methaline brakır ve garaja gider. Artık bundan sonra baytarların çalışacakları zamandır. Her kedi ayrı ayrı muayeneden geçirilir. Yaralı ise yarası temizlenir, sarılır; miydesinden rahatsız ise ilacı, kuvvetsiz ise şurubu hazırlanır.

Ve sonra kemali-ihtimam ve şefkatle hastahaneye gönderilir. Mrs. Morgan ın bu hasta ve ihtiyar kediler için ettiği fedakârlık akıllara hayret verir. Bundan iki sene mukaddem dişsiz kalan ihtiyar bir kediye yeniden diş taktırmak için sureti-mahsusada Münih den bir baytar celp olunmuştur.

Hastalığı geçen kediler hastahaneden çıkarılarak (Sıhhatlı kediler dairesi) ne nakl edi-

lirler. Bu dairenin geniş salonlarını yaz mevsimlerinde kırk vantilatör serinletir, kışın on soba ısıtır.

Bu salonlarda büyükçe bir tahta kutunun içine serilen yumuşak bir minderden ibaret olmak üzere her kedinin bir yatağı vardır.

Günün muayyen iki saati yemeğe tahsis edilmiştir. Yemek zilini (Kediler Yurdu) nun misafirleri çok eyi tanırlar. Bütün salonlarda zilin gürültüsü ile birlikte bir miyavlamadır gider. Salonların yemekhaneye bakan kapıları açılınca her kedi birer aç kurt gibi oraya hucum ederler. Fakat hucum eder deyince yemeğin kargaşalık içinde yendiğini zann etmeyiniz. Her kedinin numaralı bir tabağı vardır. Yemekleri buraya boşaltılır ve orada komşusunun tabağı hakkında hiç bir sui-niyet beslemeden yerler.

(Kediler Yurdu) nun yemek listesini öğrenmeyi merak etmezmisiniz? Söyleyelim: et ile ıslatılmış tirit, kıyılmış yumurta sarısı, konserve et, kaymaklı sütlaç veya hamur tatlısı. Hayret edilecek şey değilmi? İnsanlar arasında bu listeyi kendi sofrasına tatbîk için insanlığından geçecek ne kadar zavallı bulunur...

İngiltere kraliçesinin tahtı-himayesinde bulunan kediler yurdunun bir senelik masarifi bizim paramızla 150.000 lirayı mütecavizdir.

İngiliz imparatorluğunun paytahtında Kediler Yurdundan başka iki kedi misafirhanesi daha vardır. Bunlardan birisi bir Leydi tarafından te'sis olunmuştur. İsmi: «Kayp olmuş kediler yurdu» dur. Diğeri ise kral Yedinci Edvard ın halazadesi Prenses Slezvig Holştayn tarafından kurulmuştur. Bu, diğerlerine nispeten hususi bir mahiyettedir. Sırf bu ailenin, adedi otuzu geçmeyen kıymetli kedileri için te'sis olunmuştur.

Prenses Slezvig Holştayn ın kedileri içinde Penk isimli bir Ankara kedisi vardır ki 500 ingiliz lirası değerinde olduğu söylenen bu hayvan başlı başına bir daireyi işgal eder. Hizmetinde onu mütecaviz kadın çalışır.

Kemalettin Şükrü

Sıhhat–Muvaffakîyet–Saadet

J. Tomine den

Evde Temizlik ve Konfor.

BÜTÜN büyük şehirlerde, cemiyetlerde ucuz meskenler yapmaya büyük bir temayül var. Şehre civar semtlerde yapılan bu şirin, havadar, güneşli evler, iş güç sahibi insanların ideal meskenleridir. Böyle bir evin geniş ve mümkün olduğu kadar çok pencereli olmasına dikkat ediniz, ve pencereleri gece gündüz her mevsimde açık bırakınız ki hava ve zıya dalgaları evin her köşesine girsin..

Evde mükemmel bir temizlik şarttır.

Mutfak pek hususi ihtimamlara muhtaç bir yerdir: mobilyelerin basit, kolayca yıkanabilir, yerin mermer veya tuğla döşeli, dıvarların ıslak süngerle mükemmelen temizlelenebilecek surette yağlı boyalı olması lazımdır. Bilhassa sineklerin, tehlikeli hayvanların hucumuna karşı da mücadele tertibatı bulunmalıdır:

«Sineğe, fare gibi, sadece en pis yerlerde tesadüf edilmez, belki evlerimizin en temiz ve en çok ihtimam gören yerlerinde de rasgelinir; ve bunun içindir ki sinek çok tehlikelidir. Süprüntü tenekesinden aptesaneye gider, bulaşıklığa uğrar, sonra tel dolabına geçer, etleri, salçaları, sütü yoklar, tatlılardan ve şekerlemelerden tatmak için yemek salonuna gider. Bir evden ötekine giderek seyahatini genişletir. Ziyaret ettiği hasta odasından çıkarak pastacıya gider. Pastacıdan kasaba geçerken, bir pislik üstüne veya bir veremlinin tükürdüğü balgam üstüne konar... Ve sonra yine yoluna devam eder.»

Süt kâsesine düşen sinek, arkasında milyonlarla mikrop bırakır.

Bu haşarata karşı kendimizi nasıl müdafaa etmeliyiz?

Ma'deni telli bir yemek dolabı, tabaklar üzerine ma'deni kapaklar, sineklerin tehlikesini yarı yarıya azaltan bir tedbirdir.

Fareler ve sinekler en tehlikeli hayvanlardır.

Fare, lağımlarda yaşar ve pislik yeyerek geçinir. Farelerin kökünü kurutmak sıhhatı muhafaza için en birinci şarttır.

Hayatımızın üçte birini yatağımızda geçiririz; onun içindir ki yatak odalarının çok sıhhi olması lazımdır; bu odalar için apartmanın en geniş, en güneşli ve en havalı dairelerinin intihabı lazımdır.

Pencereler, hiç olmazsa, yarı açık bırakılarak uyumak ve bu suretle havadan a'zami surette istifade etmek elzemdir. Müşterek odalar kadar gayrısıhhi bir şey yoktur.

Yatak takımları muntazaman temizlenmiş, güneşlendirilmiş ve havalandırılmış, çarşaflar daima temiz olmalıdır. Gündüzün bulandığımız tozları yatağınıza kadar götürmemek için, yatmadan evvel harici uzuvlarınızı yıkayınız. Çarşaflarınızı, kirlenmeye yüz tuttuğu anda, hemen değiştiriniz.

Odadaki mobilye basit olmalıdır, tozlara ve mikroplara yuva teşkil eden luzumsuz eşyaya yatak odanızda yer vermeyiniz. Halılarınızın tozunu sık sık silktiriniz ve dıvar halısı kullanmak iytiyadında iseniz, bunları temizlenebilecek ve hattâ yıkanabilecek cinslerinden intihab ediniz.

Ev eşyasında basitlik temizliği te'min eder; kadının bu hususdaki gayretini kolaylaştırır. İntizam ve temizlik, bir evin en zaruri vasıflarıdır. Her şeyden evvel, evde «her şey için bir yer ve her şey yerli yerinde» olmalıdır: bu takdirde basit ve kolay bir çalışma sayesinde zamandan tasarruf edilmiş, titizliği ve asabiyeti intac eden hallerden uzak kalınmış, neş'e ve inbısat verici bir istirahat elde edilmiş olur.

Birçok evlerde aptesanelerle pek az meşgul olunur ve bilhassa onların dezenfeksiyonu, ifragatın

(Devamı 79 uncu sahifede)

İnsan Nasıl Yaratıldı?

Yüzümüzün Şeklini Balıktan Aldık

Tercüme eden: İBRAHİM HOYİ

III

MR. MOK— Doktor Gregory, geçen hasbıhalimizde milyonlarca sene evvel suyun yüzüne çıkabilen, hava teneffüs eden iptidai balıkların insanın ecdadı olduğunu söylemiştiniz. Buna rağmen insanın, hiç olmazsa bir çoklarının balığa benzer bir yeri yok. Biz de hiç bir hayvana benzemeyiz. O halde, benzerliğimiz nereden doğdu. Yüzümüzün şeklini nereden aldık?

DR. GREGORY— Yüzünüzün şeklini neredenmi aldınız?... Bir balıktan. Doğrusunu söylemek lazım gelirse sizin yüzünüzün aslı bir köpek balığının çehresinden başka bir şey değildir. Bu hususta daha fazla ma'lûmat vermeden evvel, ben size bir sual sorayım:

Yüz ne demektir, biliyormusunuz?..:

MR. MOK— Başın ön tarafı, cephesi.

DR. GREGORY— Bu yüzde yüz doğru bir cevap sayılmaz. Baş, gördüğünüz gibi beyin mahfazası ile yüzden mürekkeptir. Alın yukarı parçanın bir kısmıdır. Kaşlarınızın üst hizasından, kulaklarınızın üzerine kadar bir çizgi çiziniz. Bu çizginin altında kalacak her şeyden tutunuz da ta gırtlak kemiğinin üstüne kadar olan yer yüzünüz add edilir. Bir çokları bu tasnife alnın da dahil olduğunu zann ederler. Halbuki değildir. Böyle olmuş olsaydı, o zaman insanın saçları dökülüp de başı çıplaklaştıkça yüzün uzaması lazım gelecekti. Bu kadar ta'rifimize rağmen yüzün *ne demek* olduğunu anlatamadık. Ancak nerede bulunduğunu ta'yin ettik.

MR. MOK— Ben diyorum ki, yüz bâzılarına da felaket getirir.

DR. GREGORY— Bu cevap fen noktai-nazarından oldukça doğrudur. Yüz bütün hayvanların en kıymetli hazinesidir. Onların - kelimenin tam ma'nasiyle - hayatı bununla kaimdir. İnsanlar arasında ise yüz bâzan bir felakettir. Sebebi de onun için yeni vazifeler iycad etmemizden ileri gelmektedir.

MR. MOK— Yeni vazifelermi? Hangileri mesela?...

DR. GREGORY— Evvela eski ve asli vazifeleri tetkîk edelim. Yüzde iki şey birleşmiştir.

1— Gıdayı yakalayan bir kapan.

2— Bir alet ki, üzerinde gözler, kulaklar ve burun gibi mürsileleri vardır. Bu aletlerin vazifesi, yüzün sahibine gıdasını avlayacak yerler te'min ve tehlikeli mıntakalardan uzaklaşmasını ihtar etmektir.

MR. MOK— Bu söylediklerıniz hayvanlar için varittir. Bizim bu aletlerle olan âlakamız nedir? Hem bu yeni vazifeler ta'biriyle siz neyi kast etmek istemiştiniz.

DR. GREGORY— Biz yüzümüzü tamamiyle insana has olmak üzere, poker oynamak, arkadaş te'min etmek, siyasi nutuklar vermek, ve ne bileyim daha bir çok şeyler için kullanırız. İnsanın dünyaya gelecek en son hayvan cinsi olduğundandır ki, bu vazifeler yenidir. Eğer bir insanın yüzü yukarıda saydığım işler için elverişli olmazsa, o zaman o adamın tali'sizliğine hükm ederiz. Ve bu sebepledir ki, suratın yalnız ve yalnız insanlarda bir felaket arz ettiğini kabul edegelmişizdir. Bir hayvan, yüzü şöyle böyledir deye, asla tali'siz değildir. Çünkü çehresi, ciddi bir surette tahribata uğradığı zamanlar müstesna, daima onun işine yaramıştır.

MR. MOK— O halde, siz ne deye insan yüzünün balıktan geldiğini söyleyorsunuz. Geçen hasbıhalimizde yeğenlerimiz maymunlarla on milyon sene evvel arkadaşlık ettiğimizi kayd etmiştiniz. Binaenaleyh, - zannımca - yüzümüzü maymunlardan almış olsak gerek.

DR. GREGORY— Öyledir. Maamafi, bu çok uzun seneler evvel olmuştur. Mesela, bir adam farz ediniz ki, babasından bir saat tevarüs etsin. Babası da büyük babasından; o da büyük büyük babasından. Bu misali istediğiniz nesil kadar uzatabilirsiniz. O zaman saatin şimdiki sahibine en eski ecdadından intikal ettiğini söylersek, doğruyu söylemiş oluruz değilmi?..

MR. MOK— Elbette!...

DR. GREGORY— İşte biz de yüzümüzü balıktan buna benzer bir tarzda aldık. Siz bir saate

tevarüs edince, o saat size, olduğu gibi, asli heyeti değişmeksizin intikal eder. Yüzümüze gelince: İlk ecdadımız bize yalnız esas binasını brakmışlar. İlk ecdadımızı istihlaf eden hayvan ecdat zümreleri yüzü ta'dil ederek düzeltmişler, kendilerinden bâzı izler brakmışlar, bâzılarını ise kayb ettirmişlerdir.

MR. MOK— Pek a'lâ... İlk ecdadımızı istihlaf eden bu hayvan ecdat zümrelerimiz hangisidir?..

DR. GREGORY— Kısaca anlatayım: Maymun yüzünü daha evvelki şebek maymunundan, şebek maymunu Amerikan sincabından, Amerikan sincabı kertenkeleden, kertenkele de balıktan almışlardır. Bu teselsülü daha eyi anlayabilmek için merdiveni misal olarak alabiliriz. Siz merdivenin en üst basamağındasınız. Maymun sizden bir basamak aşağıda, şebek de üçüncü basamakta ve ilh... durmaktadırlar. Fakat şurasını da anlamalısınız ki, bu saydığım her hayvan, asırlarca evvel yaşamış olan cinslerin bugünkü mümessilleridir.

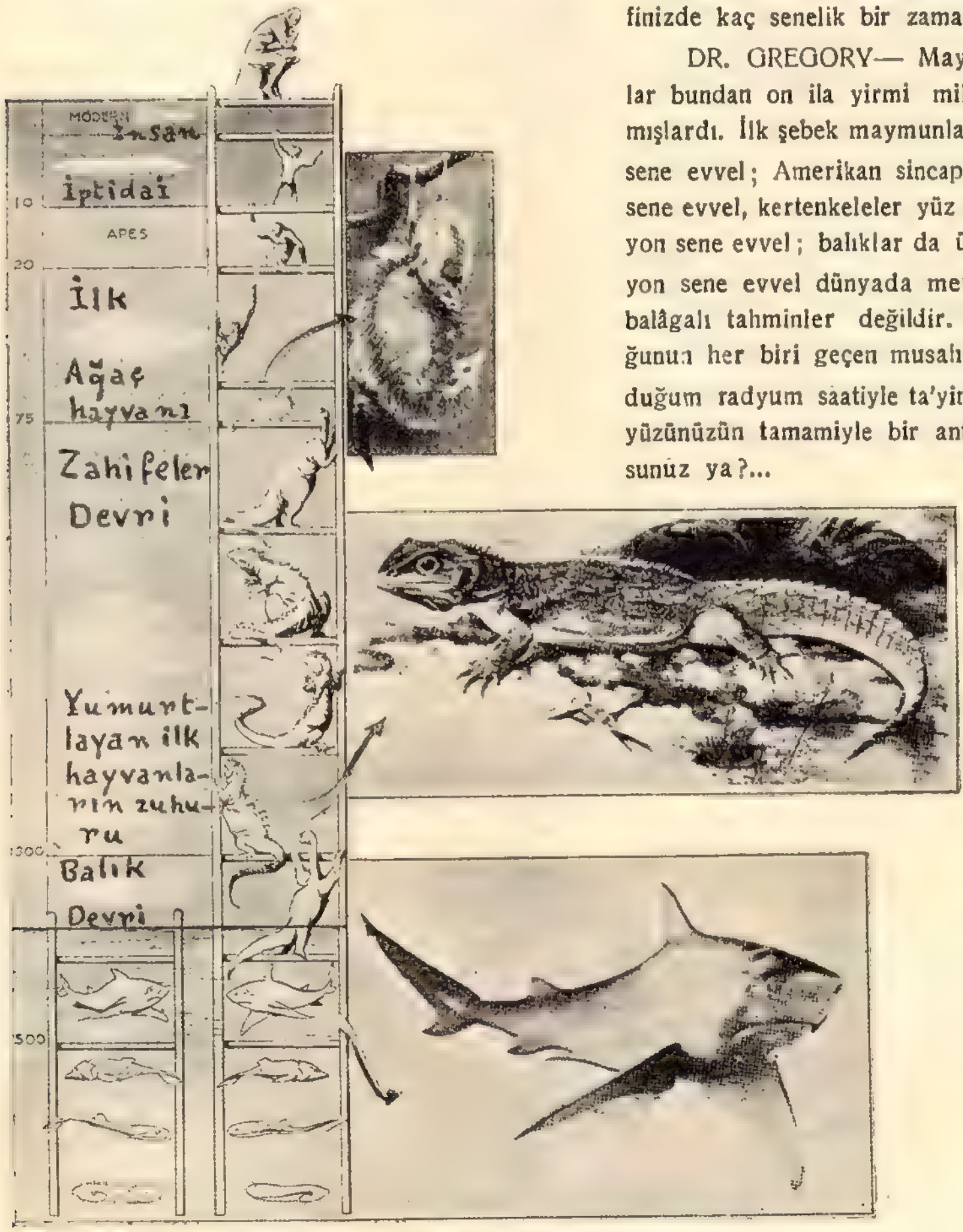

Dr. Gregory nin bahs ettiği hayat merdiveni.

MR. MOK— Her adımınızda yahut her tasnifinizde kaç senelik bir zaman koyuyorsunuz?

DR. GREGORY— Maymun ve emsali mahlûklar bundan on ila yirmi milyon sene evvel yaşamışlardı. İlk şebek maymunları yirmi ila elli milyon sene evvel; Amerikan sincapları elliden yüz milyon sene evvel, kertenkeleler yüz milyon ila üç yüz milyon sene evvel; balıklar da üç yüz ila beş yüz milyon sene evvel dünyada mevcut idiler. Bunlar mubalâgalı tahminler değildir. Bu devrelerin uzunluğunun her biri geçen musahabemizde bahs etmiş olduğum radyum saatiyle ta'yin olunmuştur. O halde, yüzünüzün tamamiyle bir antika olduğunu görüyorsunuz ya?...

MR. MOK— Bu kadar eski ve antika bir yüze sahip olduğumu hiç de bilmeyordum. Yüze malik ilk mahlûkların, balıklarını olduğuuu söylemek isteyorsunuz?...

DR. GREGORY— Onlar, *insan yüzüne* benzeyen bir yüze malik ilk mahlûklardı. Diğer ilk mahlûkların da yüzleri yok değildi. Fakat onlarınki bizim yüzümüzü andırmayordu. Onların yüzleri daha ziyade solucan yüzüne benzeyordu.

MR. MOK— Şu

insan yüzünün balık yüzüne benzediği noktalar hangileridir?

DR. GREGORY— Bir insanla bir balıkta, aynı eş yüz malzemeleri vardır. Yüzde bulunan aynı kısımlar, her ikisinde de aynı şekilde yerleştirilmiştir. Her iki yüzde koklayan kısım gözlerin altındadır. Gözler çene kemiklerinin üzerinde, çene kemikleri de beyin mahfazasının altındadır. Yegâne esaslı ayrılık: balığın harici kulakları olmamasıdır.

MR. MOK— Öyle zann ediyorum ki, bu söylediğiniz daha ziyade şekli bir benzeyiştir.

DR. GREGRY— İş bununla kalsaydı, iddianız doğru olabilirdi. Fakat benzeyiş bu kadarla bitmeyor. Balığın başka balıkları yakalamak için kullandığı, çenedeki kemikler (kılçıklar) bizim de işimize yarayor. Boğaz kemiğini biz balıklardan tevarüs etmişizdir. Beynimiz, nasıl muhtelif ana kısımlara ayrılmışsa, balığın beyni de tıpkı tıpkısına öyle taksim olunmuştur: Nasıl, şimdi balığa benzediğinize inandınızmı?... Sizi îkna' edebildimmi?...

MR. MOK— Tamamiyle değil. Haydi, balıkla insan arasında bir benzeyiş olduğunu kabul edeyim. Fakat nasıl olur da, balıklar bizim ecdadımız sayılır, bunu el'an anlayamayorum. Bir insanın suratı ayı andırabilir, güzel bir çocuk, bir çiçeğe benzer. Bu bir rabıtayı ispat etmez değilmi?...

DR. GREGORY— Şüphesiz ki hayır. Bir rabıtayı ispat etmemesinin sebebi de, böyle benzeyişlerin muhayyilenizden ma'da başka yerde mevcut olmamasıdır. Hakîkî müşabehet bünyevi müşabehettir. Bizim yüzümüzle balık yüzünün birbirine benzemeleri işte bu yapılıştan ileri geliyor. Bünyevi müşabehet neslin bir delili, ifadesidir.

MR. MOK— Neden?...

DR. GREGORY— Çünkü birbirine yakınlığı olduğu anlaşılan hayvanlar, yekdiğerlerine yapılış cihetinden benzerler. Aksi de doğrudur. Mesela, buldokla Rus kurt köpeğini ele alalım. Sathi surette bakarsak, ikisi de birbirine hiç benzemez. Fakat bir de yapılışlarını tetkîk edersek görürüz ki, şecereleri aynı kurt cinsine dayanır.

MR. MOK— Yapılışları bir olmakla beraber, esasları ne olursa olsun, müstakîllen teşkil edilemezlermiydi? Rolls Royce da bir otomobildir, Packard da, yapılışları birbirlerine oldukça benzer. Fakat, başka başka fabrikalarda iymal olunmuşlardır.

DR. GREGORY— Çok doğru!... Lakin otomobil tarihi bize gösteriyor ki, otomobil esas itibariyle, bundan kırk sene evvelki arabanın değiştirilmiş, tekemmül, terakkî ettirilmiş bir şeklidir. Anlayormusunuz?...

MR. MOK— Anlayorum. Kavrayamadığım, tutulduğum nokta sizin, yüzümüzü bilhassa köpek balığından aldığımızı iddia eden tasnifinizdir.

DR. GREGORY— Gayet basit. Çünkü köpek balığı, amudu-fıkarili mahlûkların en cüz'i bir surette değişmiş, ta'dil edilmiş arta kalanıdır. Bunu başka türlü ifade etmek istersek deriz ki, köpek balığı daha hâlâ, yukarıda bahsini ettiğimiz araba devrinde saymaktadır. İnsan ise medeni bir otomobil terakkîsine mazhar olmuştur. Biraz daha farklı anlatalım: Köpek balığı bugüne kadar mevcudiyetinde, yüz de dahil olduğu halde, insan anatomisinin esas binasını taşımıştır.

MR. MOK— Peki köpek balığı yüzünü nereden almıştır?

DR. GREGORY— Belki de solucan cinsi deniz mahlûklarından birinden almış olabilir. Ne gibi bir cinstir, tamamiyle bilemeyoruz. Birçok nazariyeler yürütülmekle beraber, mes'ele el'an muallâktadır. Bildiğimiz bir şey varsa, o da köpek balığının anatomi ve benzeyiş noktasından diğer amudı-fıkarisiz ecdadımızdan bize daha yakın olduğudur.

MR. MOK— Köpek balığına büyük iltifat doğrusu... Peki mademki, biz köpek balığından gelmişiz. Onun azmanıyız; nasıl oluyor da eski ihtiyar balık hâlâ aramızda bulunuyor.

DR. GREGORY— Bugünkü köpek balığı eski köpek balığı ailesinin muhafazakâr şu'besinin neslidir. Siz ve ben ise terakkîperver şu'besinden inmişiz. Bu tıpkı sizin halk arasındaki vaziyetinizin aşağı yukarı bir aynıdır. Farz ediniz ki bundan yüz sene evvel, fakîr bir gece bekçisinin iki oğlu vardı. Büyük kardeş işinde ileri gitti ve zengin oldu. Diğeri fakîr, kıtı kıtına geçinen birisi olarak kaldı. Bugün ise büyük kardeşin halefi büyük bir şirketin milyoner reisi; diğerinin torununun torunu ise hâlâ bir gece bekçisidir. Anlaşıldımı?...

(Bitmedi)

Liseli Kızları

Tegaddi fena ve nok sathi. - Laboratuvar Sinir sisteminin sıhha

TANIDIĞINIZ kızlardan ve hanımlardan lise tahsil ve terbiyesi görmüş olanlar şüphesiz kafa, düşünüş, etvar iytibariyle vasatın çok üstündedir, fakat vucut ve sıhhatça da öylemidir? Bu hususta her halde yatı mektebine devam etmeyen, evde kalan hemşirelerini kıskandıracak bir mükemmeliyette değildirler. Bu yalnız bizde değil, dünyanın en ileri ve en zengin memleketlerinde bile öyledir. Amerikalı bir doktor Amerika Cumhuriyetler Birliğinde kollej kızlarının kafaları kvvvetli olduğunu fakat vucutları umumiyetle sağlam olmadığını ve arkadaşlarından, bu mes'eleyi beraber münakaşa ettiği doktorların da bu fikirde olduklarını söyleyor. Bu kanaati üzerine birçok kollejleri gezerek tetkîkatta bulunmuş ve müşahedelerini, düşündükleriyle beraber, en büyük magazinlerden biri olan Good Hause Keeping e yazmıştır. Biz de bu doktorun fikrini hülasa ediyoruz:

«Kollejlerde kızların sıhhatına ziraat nezaretinin çiftlik hububatının ıslahına sarf ettiği ihtimamdan daha az dîkkat edilmektedir. Her sene bu mekteplerden, kansızlıktan, çürük dişlerden, hasta bademciklerden, gudde sisteminin muvazenesizliğinden, böbrek hastalıklarından, sıskalıktan veya şişkoluktan muztarip bir nesil meydana çıkmaktadır. Halbuki kollejlerde fennen lazım olduğu gibi sıhhatlarına ve tegaddilerine iytina edilmiş olsa bütün bu bozuklukların bir çare bulunabilir, neslin sıhhatı düzeltilir. Kanaatım şu merkezdedir ki kollejler Amerikanın müstakbel annelerini zihin ve zekâ cihetinden epeyce teçhiz ettikleri halde sıhhatlerini mühmel bırakıyorlar.

Tegaddi fena ve noksan

Kollejlerde yemeklere pek az dîkkat ediliyor. Lezzete ehemmiyet verilmeyor. Her günkü yemeklerin hiç olmazsa biri kızların ağız tadiyle, seve seve yeyecekleri gibi olmalıdır. Sütlü kremalı tatlılar, sebzeler, yemişler eksik olmamalı, «c» vitamini tamam olarak verilmelidir.

Hukûmet doktorları sık sık yatı mekteplerinin yemeklerinde bulunmalı ve lûzumlu görecekleri tedbirleri ihtar etmeli, kanunda doktora, tegaddiye ve sıhhate riayetsizlikten dolayı mektebi kapatmağa salahiyet verilmelidir.

Sıhhi muayene sathi

Kollejlerde umumiyetle sıhhi muayeneler sathi oluyor. Bir tek doktor, bâzan muavini ile beraber, birkaç yüz kızı daha eyi muayene etmeye ve sıhhatleriyle meşgul olmaya vakit bulamayor. Fazla

mızın Sıhhati

san . - Sıhhi muayene tecrübelerine ihtiyaç tine tekayyüt.

olarak dört sınıfın Hıfzı-sıhhat dersini de aynı doktor veriyor.

Sıhhi muayene çok dikkatlı olmak ve her kızla ayrı ayrı, burnunun, dişlerinin, göğsünün, kalbinin, ciğerlerinin, arka kemiklerinin sıhhi vaziyetlerini konuşmak, âdeta müzakere etmek lazımdır. Bu muayeneler ve müzakereler yalnız mektebe girilirken değil, tahsilin muhtelif zamanlarında ve mümkün olduğu kadar sık tekrar edilmelidir.

Kollejlere, liselere, ve umumiyetle mekteplere luzumu kadar doktor tâyin etmek ve kızların sıhhatine daha ziyade ehemmiyet vermek ihtiyacı kal'idir.

Laboratuvar tecrübelerine ihtiyaç

Sıhhi muayene tam olmak için mutlaka laboratuvara ihtiyaç vardır. Laboratuvar tecrübe ve muayeneleri olmadıkça adi sıhhi muayene tababet oyuncağından ibaret bir şeydir.

İdrar, kan, balgam tahlilleri elzemdir. Bu tahliller olmadıkça bir kızın hakîkî sıhhi vaziyeti tespit edilemez. Mikroskop muayeneleri zaruridir. Bu cihazları tedarik etmeyen mekteplerin açılmasına müsaade edilmemelidir. Göz ve diş hıfzı-sıhhatı için ayrı laboratuvar alet ve cihazlarına ihtiyaç vardır.

Sinir sisteminin sıhhatine tekayyüt

Talebe nezle olsa veya vucuduna bir az hararet gelmiş olsa doktora gider, o da onu hastahanede istirahat etmeye gönderir. Fakat sinir ve ruh rahatsızlıklarına hiç ehemmiyet verilmez. Kız kollej ve liselerinde bir sinir mutahassısının vucudu elzemdir. Bu mutahassıs sinirlerinden muztarip kızların gerek mektepte ve gerek evde, tahsil ve tâtil mevsimlerinde sıhhatlarine edecekleri tekayyütleri ayrı ayrı tespit eder. Buna dikkat edilmediği için pek çok aileler kızlarının birden bire müthiş sinir ve ruh hastahklarına uğradıklarını ve tedavi olunmaz hallerde düştüklerini görmekle müteellim olurlar.

Tenasül hıfzı-sıhhati tedris edilmelidir.

Kız mekteplerinde en az ehemmiyet verilen cihet hıfzı-sıhhatin bu bahsidir. Şüphesiz bu dersi verecek muallim hanım çok zeki, vazifesini eyi anlamış olmalıdır. Fakat mutlaka tahsilin bu kısmı ihmal edilmemelidir.»

Tasarruf Haftası Münasebetiyle:

Milli Tasarrufun Pek Mühim Zenginliği

Îlancılık ve Îlanlar

Malı satmak onu yapmaktan daha güçtür.

TASARRUF hemen umumiyetle pek dar bir görüş zaviyesinden düşünülüyor: Herkes muhtemel bir hastalığı, kaçınılmaz ihtiyarlığı, başına gelebilecek kazaları göz önünde bulundurarak bunlara karşı kendini ve ailesini emniyet altına almak ihtiyacını hiss eder. Tasarrufun saikî en ziyade bu gibi şahsi menfaata ait mülahazalardır. Mekteplerde tasarrufun bu nev'i tâlim edilir, bâzı aileler içinde bu nevi' tasarrufun an'anesi kazanılır, cemiyet de bu an'aneyi takdirleriyle teşvîk eder. Fakat bu ferdi tasarruftan başka riayeti herkese borç olan bir de milli tasarruf vardır ki ehemmiyeti ferdi tasarrufun kat kat üstündedir.

Bu resim aylık kadın hıfzı-sıhhatına ait bantların ilanı içindir. Yazıda bantların, gayet mayi' emici, gayet yumuşak, tutunması gayet kolay *olduğu tasrih ediliyor. Bu hassalar hakkında da ayrı ayrı izahlar veriliyor, ve istenilen psikolojik tesiri icra için fenni tâbirlerin büyüsüne müracaat olunuyor: yumuşaklığı hiç eksilmez, çünkü* Cellukoton *dan (sadece pamuktan değil) yapılmıştır.*

Milli tasarruf milli îktisadın inkişafını te'min eden tedbirler demektir. Memleketimizde bu nevi' tasarrufun ehemmiyeti anlaşılmaya başlayalı pek az olmuştur, ve ancak Cumhuriyet devrinin şu son üç dört senesinde bir sistem dahilinde alınacak tedbirler hukûmetçe ve muhtelif teşekküllerce düşünülür olmuştur. Bu tedbirlerin de en mühimlerinden biri yerli malı sürümünün propagandasıdır. Hakîkaten bizim gibi, müstemleke olmak tehlikesini milli şuur ile yeni duymuş milletlerin sınai inkişafı için iç pazarın ehemmiyeti pek büyüktür. Gerek eski bir teknik an'anesiyle ihyasına çalışılan dokumacılık, debbağlık, saraçlık gibi sanatların, gerek memleketin cografi ve tabii şeraitinin müsaadesiyle yeniden te'sisine büyük eforlar sarf edilen makinalı bâzı sınaat ve fen şûbelerinin yetiştirdiği mâmulâtı şimdiki halde komşu veya uzak memleketlere gönderip satmak imkânı hemen hiç yoktur. Dahili pazarı kazanmak, buradan mümasil yabancı emteaları atmak, memleketin maddi ve ruhi bütün ihtiyaçlarını tatmin edecek şeyler yetiştirerek dahili pazara hakim olmak

lazımdır; ve işte güçlüğün en büyük ciheti buradadır.

Cumhuriyetin açtığı makinalaşma ve sınaatlaşma devrinde, mağazalarımızın camekân ve raflarını dolduran yabancı malların bir kısmı, şimdiden, genç fabrikatorlarımız tarafından yapılabilmektedir. Halkın da milli duyguları beslenerek yerli malı tercih arzusu umumileşmiştir. Fakat bu kadarı yerli mâmulâtı sürmeye ve milli sınaatı feyizlendirmeye kâfi gelmez. Malı satmak onu yapmaktan daha güçtür... Malı satmak bir sanattır ve tekniği son derece mürekkeptir. Bu tekniği fabrikatorlarımız hiç bilmediği gibi yerli malları sürmek vazifesini üstüne alan tüccarlarımız da pek az biliyor. Milli İktisat ve Tasaruf cemiyetinin ve Milli Sanayi' Birliğinin çok gayretli müessisleri, umumi müdür ve kâtiplerinin pek müsmir teşebbüsleriyle sergiler açmak an'anesi teessüs etmeye başlamıştır, ve şüphesiz sergi sürüm te'mini için ehemmiyetli bir vasıtadır, fakat gayet noksan ve kifayetsizdir; muvakkattır ve propagandası memleketin ancak bir şehrine, eski paytahta veya yeni hukûmet merkezine munhasırdır. Henuz memleketin her tarafından kara ve deniz yollariyle sergilerin kurulduğu şehre akın akın ziyaretçi getirtecek derecede harikulade bir sergi kurabilmekten îktisadi inkişafça uzağız. Büna muvaffak olsak bile, sergi her yerde olduğu gibi bizde de noksan bir sürüm propagandası cihazı kalacaktır.

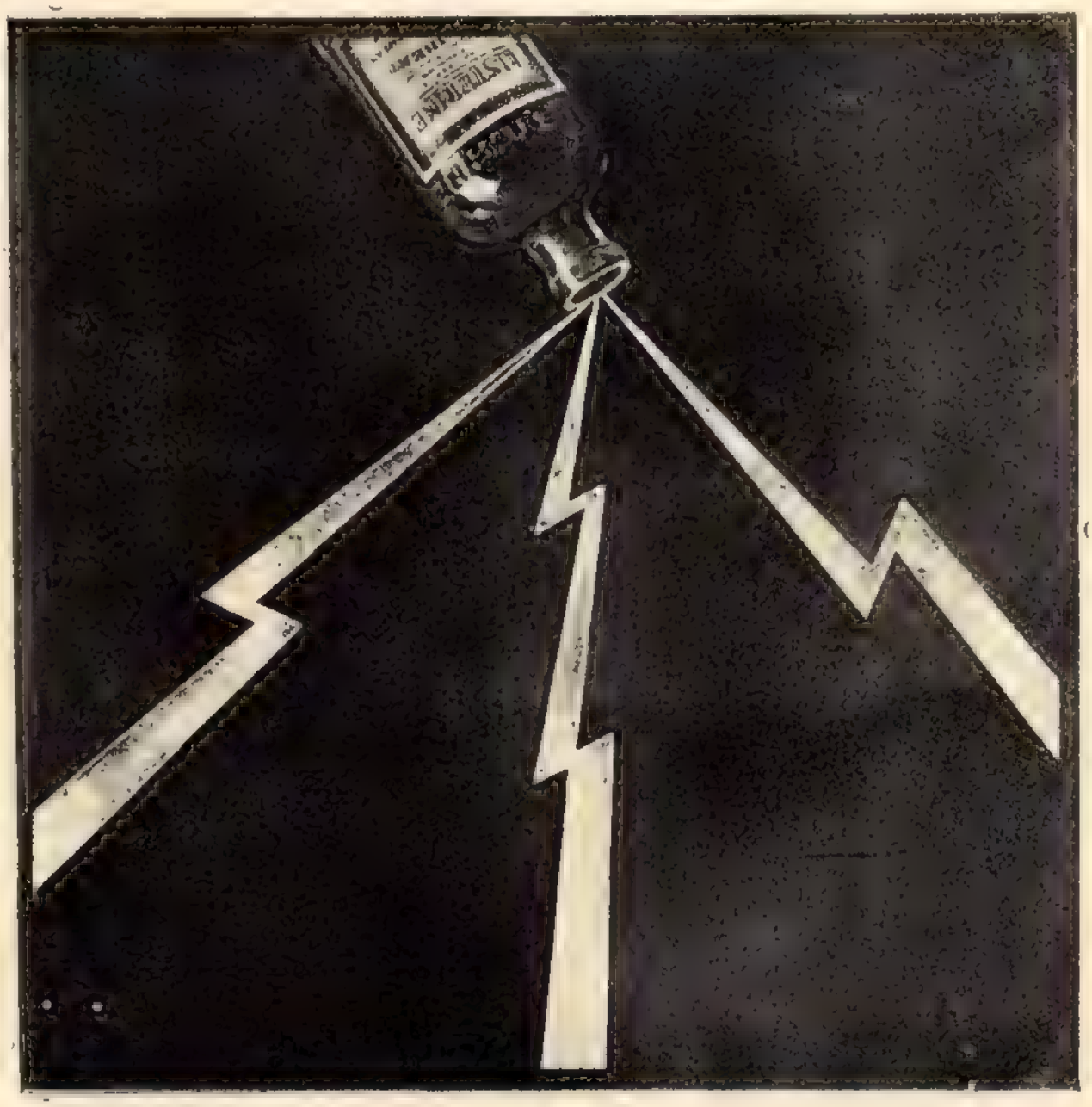

Yıldırımlar saçan bu şişe bir gargaradır. Soğuk algınlığı, grip' zatürree, binbir hastalık getiren mikropları, milyonlarla, birden imha eder; tıpkı Olemp dağının tepesinden asi fanilere yıldırımlarla harp açan Jüpiter *gibi...*

MALI satmak san'atının en mühim propaganda vasıtası *reklam* dır. *Reklam* deyip geçmeyelim: îlancılık nefis san'atlardan ikisinin, edebiyat ile resmin müttehit muaveneti ile kurulmuş bir tekniktir. Îlan edebiyatçısı ve îlan ressamı, ince, hassas, nafiz bir san'atla çalışarak milli mâmulâtın sürümünü te'min edecek eserlere vucut verebilirler. Bu san'atkârların halk ve fert psikolojisine derinden vâkıf olması da şarttır.

Fakat her şeyden evvel îlanın hizmeti bilinmeli ve luzumu anlaşılmış olmalıdır. Bu olmadıktan sonra ne îlan edebiyatçısı, ne de îlan ressamı san'atlarını tatbîk edecek fırsat bulabilirler.

Şimdiki halde îlanın luzumunu anlamış ve bu vasıtaya muracaat eden pek az tüccar vardır. Ancak bâzı büyük şehirlerde yerli mallar pazarları açılmıştır, bunlar ufak mîkyasta daimi sergiler gibidir. Bunların mevcudiyeti

(Devamı 73 üncü sahifede)

Kimyaker A. Riza B. Evi:— Adana

Mîmar APTULLAH ZİYA (*)

ARSA istasyondan şehre giden 20 metrelik asfalt cadde üzerindedir. Adana da cenup rüzgârının direkt olarak girmediği odalarda yazın oturmak imkânsızdır. Bunaltıcı bir sıcak ovaya çöker.

Arsanın cephesi garba bakmaktadır. Odalar rüzgârı almâk için cenubu-garbi istikametine çevrilseydi caddeyi görmek mümkün olmayacaktı, Bu sebepten tekmil odalar cenubu-garbi istikametine alındı ve caddeye muvazi olmak üzere kademevari olarak arsaya yerleştirildi.

Bu vaziyette odaları güneşten muhafaza etmek lazım geliyordu. Çünkü Adana güneşi perdeleri çürütmekte, mobilyenin rengini ve nescini yakmaktadır. Bunun için 3.00 metre genişliğinde balkon ve saçak yapılmıştır.

Bina cadde seviyesinden 1.20 metre yüksek bir set üzerindedir. Seddin istinat dıvarları kaba betondur. Üzeri mozayiktir. Yemek salonunun önünde elektrik tesisatını havi bir havuz vardır.

Kimyaker Ahmet Ziya bey evi—Adana—Esas cephe—Mîmar Aptullah Ziya.

Bir hol veya vestibül yapılmamıştır. Ev sahibi ve ailesi hariçte çalıştıklarından misafirleri fazla değildir.

Misafir kabul yeri namiyle 16 metre murabbaında bir oda vardır. Bu odaya terastan girilir, misafirler için kapının yanında bir portmanto yapılmıştır. Odada da ayrıca bir portmanto vardır. Burası hem hol vazifesini görür, hem misafir odasıdır. Misafir odasının zemini parke, dıvarları sulu boya, tavanı beyaz yaldız ve doğrama aksamı lake yağlı boyadır.

Sokak kapısından girilirken yakılabilen elektrikler, odadan koridora çıkarken ayrı bir düğme ile söndürülebilir. Elektrik tesisatı ankastre olarak yapılmıştır.

Misafir kabul yeri bayram günlerinde ve yahut fazla misafir geldiği zaman çalışma ve yemek odasiyle birleşebilir.

Bu takdirde 52 metre murabbaında geniş bir saha hasıl olur. Yemek odasiyle misafir kabul yeri arasındaki bölme üç kanatlı üstüste katlanabilir ahşap bir kapıdır.

Çalışma odasiyle misafir kabul yerini birleştirmek için makaralar üzerinde hareket eden kütüphane ve portmantoyu üstüste katlamak lazımdır.

Odaların harici dıvarları yarım tuğla çift dıvardır. Ortaları boştur. Nazari olarak hararetin hariçten içeri geçmemesine bu kâfi ise de, sıcak günlerde içeri geçmeyen hararet, soğuk günlerde, mahsur havayı dahili dıvarlar üzerinde teksif ederek odayı soğutacaktır. Fakat Adana nın kışları şiddetli olmadığından yalnız sıcağın nufuz etmemesi kâfi görülmüş, boşluklar doldurulmamıştır.

Kapılar kâmilen düz kontrplâk kaplanmıştır. Adana daki kereste yaş ve hararetin tahavvülü şiddetli olduğundan, kapıların iskeleti 40 santim fasıla ile kuşaklanmıştır. Bu vaziyette bile günün muhtelif zamanlarında kapılar sıkışıp gevşediğinden, alelade kilitler konulmuş olsa kapılar ya hiç açılmayacak, ve yahut da ufak bir rüzgârla boşanacaktır. Buna mani' olmak için makaralı kilit kondu ve kapılara 75 santim uzunluğunda hususi kulplar yaptırıldı. Makaralar altlarındaki vidalar vasıtasiyle hararetin tahavvülüne göre ayar edilmektedir.

Misafir, yemek, çalışma odaları, hamam, hela, mutfak kilitli değildir. Kulpları tutularak itmekle otomatik olarak açılır kapanır, kol çevirmek zahmeti yoktur.

Pencereler döşeme zemininden başlar, iki metre

(*) Bu makaleyi sütunlarımıza geçirmeye müsaadelerinden dolayı MİMAR mecmuası Hey'eti-Tahririyesine teşekkür ederiz. On aydan beri çok nefis ve mükemmel bir tarzda intişar eden bu kıymetli mecmuayı, bir yuva kurmak veya yuvalarını tanzim etmek isteyen bütün kari'lerimize tavsiyeyi bir vazife add ediyoruz.

irtifaın dadır hariçte bir galvaniz sineklik mevcuttur Pencereleri yere indirmekten maksat, hava cereyanının ev içindekilere temasını têmindir. Çünkü Adana da (Courant d'aire) terli bile olsa vucuda têsir etmemektedir. Bu sebepten havanın tavana vurup odaya girmesi şeklindeki têsisat burada yapılamamıştır. Pencereler yere doğru açılır ve rüzgârı direkt olarak verirler.

Kimyaker Ahmet Rıza bey evi—Adana—Umumi görünüş—Mimar Aptullah Ziya

Yemek odasında bir büfe döner dolap vazifesini de görür. Mutfak ile yemek odası arasındadır.

Bir büfe de divara merbuttur. Altında buz dolabı vardır. Bu büfenin yarısı penceredir, bu pencere üst-üste katlanır uç kanatlı ve çift ispanyoletlidir.

Yemek odasının sokağa nazır kısmı portafo kirişler altında kâmilen penceredir. Yemek yerken, havuzu ve caddeyi kâmilen seyr etmek mümkündür.

Yemek odasının tavanı sarı yaldız, divarları sulu boya ve yaldız, zemini parkedir.

Oturma odasında üç metre genişliğinde bir pencere mevcuttur. Bunun önünde dikiş dikilecek ve çalışılacaktır.

Merdivenden çıkarken asma katta hizmetçi odası vardır. Hizmetçi odasında ve mutfakta numaralı iki zil tertibatı mevcuttur. Her odadan çaldıkça mutfak ve hizmetçi odasında iki numara birden düşer.

Merdiven çıkılarak ufak bir sofaya gelinir, evin 7500 liradan fazlaya çıkmaması matlup olduğundan sofa ve koridor gibi yerlere mümkün mertebe en az yer verilmiş, hizmetçi odasının, mutfağın, hamam ve helanın irtifaı 2.30 santime indirilmiştir. Bu sebepten koridor-

(Devamı 78 inci sahifede)

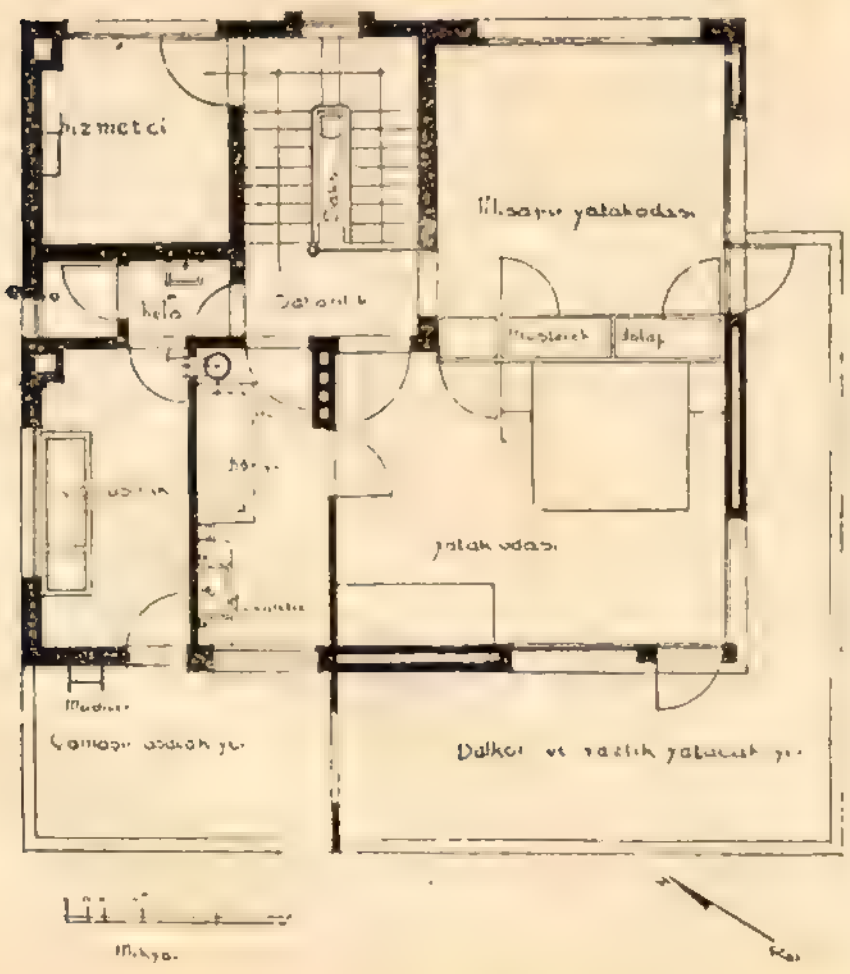

Kimyaker Ahmet Rıza bey evi — Adana — Kat planları — Mimar Aptullah Ziya.

Şarlo ve İngiliz Buhranı

M. P. Helder den

Tercüme eden: AHMET KASDİ

İNGİLİZLER, ma'lûm olduğu üzere, cidden ağır ve müthiş bir mali buhran geçirdiler ve daha dün tehlikeden masun zann ettikleri servetleri inanılmaz bir hızla kâğıt paraların hizasına kadar düştü.

Nakdi servetinin çok büyük bir kısmı Sterling olan Şarlo, bu umumi akîbetten, diğerlerinden daha az müteessir olacak değildi; filhakîka, son filmi üzerinden, paranın tabii kîymetine nazaran kayb edeceği meblagın 3-4 milyon franktan aşağı olmadığı hesab edilmektedir.

Şarlo nun en son resmi.

Bu vaziyeti hakkında görüşmek üzere Şarlo yu otelinde görmeye gittim, ve onu karyolası üzerinde oturmuş, bir yığın Londra ve Amerikan gazeteleri arasına dalmış, neş'esiz ve keyifsiz bir halde buldum; Amerikadan geldiği zaman, aynı otelde, kendisini gördüğüm şen Şarlo ile bu Şarlo arasında dünyalar kadar fark vardı. Hemen ilave edeyim ki bu beynelmilel büyük san'atkârı düşündüren kendi mali ziyanı ve filmleri değildir; onun düşüncesi bugünkü buhranın İngiltereyi sürüklemekte olduğu hadiseler ve bu hadiselerin bütün dünyayı tehdid eden neticeleridir.

(Şarlo), (sokakta kalmış bir adam) olmak için sinemada çalışmak azmindedir; insanların bulamadığı bir sükûneti ve tenhaiyi arayan bir filozof olmak için böyle (soytarılık) etmek fikrinden vazgeçmemiştir. Fakat dünyadan ve hayattan bıkmış, beşeriyetin felaketleri önünde kudretsizliğini görerek münkesir olmuş şu mağmum bakışlı ve hazin sesli -kemikten ve etten, aynen bizim gibi bir insan şeklinde - Şarlo dan hiç bir şey anlayamadığımı iytiraf edeceğim; benimle muhtelif gündelik mevzu'lar üzerinde konuşurken, her dakîka, sadetten ayrıldığımızı zann etmek derecesinde şaşalayordum.

«— Ne yapayım? dedi. Burada da, tıpkı filmlerimde olduğu gibi, kocaman ayakkabım ve acayip şapkam ile, bu buhranın halline nasıl yardım edeceğimi bilemeden etrafına alık alık bakan bir soytarı vaziyetindeyim.»

Şarlo demokrattır; bunu her filminde görmüşüzdür. Onu işgal eden şey, kat'iyen, alacağı paranın azlığı değildir; o, gayesine kavuşamaması mukadder olduğu halde mücadele eden beşeriyeti düşünmektedir. Sinirli, düşünceli ve korkak bir adam olmuştur. Britanya imparatorluğunun akîbetinden, Avrupanın akîbetinden, hulâsa bütün dünyanın akîbetinden endişe etmektedir. Kederli bir ifade ile:

— Son altı ay zarfında krallarla, prenslerle, siyasi adamlarla ve büyük maliyecilerle temas ettim. Hepsini de, muvazenesini kayb eden bu dünyaya yardım etmek hususunda âciz buldum, hepsinde de aynı soğukluğu, aynı neticesiz hodgâmlığı gürdüm. Kütleler kendilerine hükm eden insanlarla alâkadar olmaz gibi görünürler, ve bununla beraber bu kütleler çok ince bir hassasiyetle dünya işlerinden ve kendi vaziyetlerinin sefaletinden anlamaktadırlar. Bundan tamamiyle emin olunuz.

— İngiliz muhafazakâr partisi liderlerinden Churchill e misafir olmuştunuz; size neler söyledi?

Şarlo gülerek:

— Misafir gidilen yerin sırlarına ihanet edilemez, deye cevap verdi, fakat size şunu söyleye-

Şarlo nun iki meşhur eserinden birer sahne.

bilirim ki onun bizim memleketimiz için de gümrük himayesi hakkındaki fikirlerine kat'iyen iştirâk edemem. Churchill çok zeki ve çok namuslu bir adamdır, fakat siyaseti (eski oyun) dur ve bizim memleketimizin siyasetine uymaz. Sonra, Fransız dostlarımız ve bütün dünya bize ne demezler?

— Ghandi yi siz de ziyaret ettinizmi?

— Evet; beşeriyeti alâkadar eden mes'elelerin halli yolundaki arayışlarım, beni hintli büyük liderin yanına kadar sevk etti. Odasına girdiğim zaman bir adam, Mahatma nın ayaklarına atmaklığım için ellerimi çiçeklerle doldurdu, fakat redd ettim. Ben onun yanına noktai-nazarlarını öğrenmek için gitmiştim, merasim yapmak için değil. Birkaç saat yan yana oturduk ve konuştuk. Ben fikirlerimi ona anlatmaya çalıştım, o da kendi fikirlerini bana anlatmaya çalıştı, fakat dünya mes'elelerinin halli henuz onun kitabında yer bulamamıştır. O eyi bir peygamber, eyi bir mektep muallimi olabilirdi, ne yazık ki politikacılık gibi fena bir san'at intihab etmiş. Aynı zamanda politikacılığın da henuz müptedisi... Otomatik tertibatla filmlerinin yüzlerce kopyası alınan bir soytarı, bu iptidai adamdan ne anlayabilir?

— Demek ki bu ezeli mes'elelerin halli yollarını siz de aradınız?

— Evet, aradım ve hâlâ arayorum da, fakat bulamadım. Amerikaya avdet etmeyi henuz istemeyorum: bu ihtiyar İngiltere, bu ihtiyar Avrupa beni çok alâkadar ve - nasıl deyeyim - mütehassis ediyor. Avrupada uyumuş bir sürü kuvvetler var: onları uyandırmak lazım.

— Yeni filminiz?

Şarlo, azametli bir tavırla bana cevap verdi:

— Bir soytarı da nihayet bir insandır ve gülünç fikirler sıkıntılı bir kalple eyi akord edemez. Yeni filmim için birçok fikirler topladım, fakat onu tatbîk sahasına geçirmek zamanı gelmemiştir. Bekleyelim ki güneş yeniden semamızda parlasın ve, bugün için, filmlerden bahs etmeyelim; şimdi herkesin düşünmesi lazım gelen şeyler daha ciddi mevzu'lardır.

Asri Satranç Muallimi

(Geçen nushadan devam)

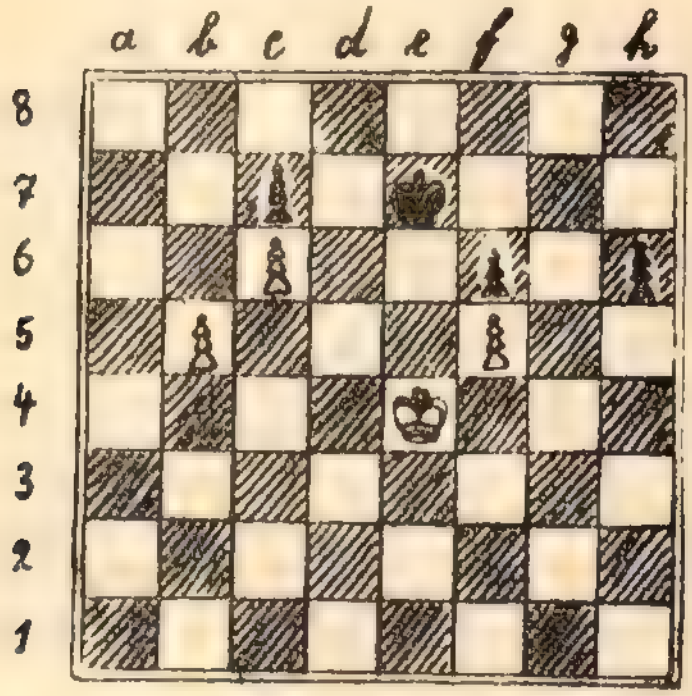

Geçerken alma: İki hane sürülmek suretiyle hasım piyadesini tecavüz eden piyadenin hasım piyadesi tarafından alınmasına denir. (V. de iyzah edilmiştir.)

Feda: Kîymetli bir hamlenin icrası maksadiyle hasım tarafından taarruz edilen bir taşın mudafaa edilmeyerek alınmasına müsaade etmek yahut her hangi bir silahın bir maksat uğrunda bilerek verilmesine denir.

Tekabül: Münteha oyunlarında vezir olmağa namzet bir piyadeyi mudafaa ve mukabil tarafın bu piyadeye taarruz maksadiyle şahların karşılıklı vaziyet almalarına denir.

Sıkıştırma matı: At ile istenen şahın civarındaki haneler kendi taşları tarafından meşgul ise buna sıkıştırma matı denir.

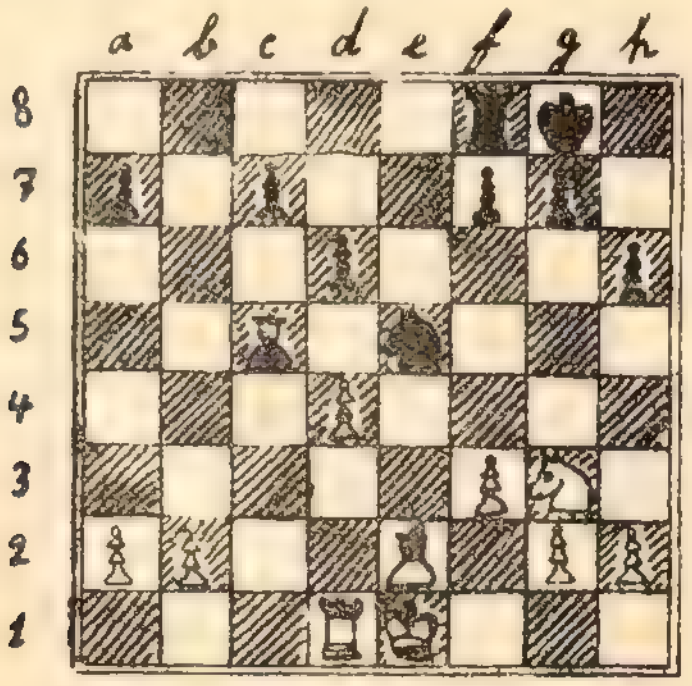

Şekil 2

Silah: Şah ve piyadelerden gayrı olan taşlara denir. Vezir ile kal'elere nazaran atlar ile tayyarelere "hafif silah" denir.

Çatal: Bir taşın aynı zamanda iki silaha birden taarruz etmesine denir. Şıkil 2 deki vaziyette d4 de bulunan beyaz piyade siyahların at ve tayyaresine çatal yapmıştır.

Maamafi bu gibi hususi ahvalde taarruza ma'ruz kalan silahların her ikisi de kurtulabilir. Mesela: c5 de bulunan tayyare b4 den beyaz şahı istediği takdirde beyazlar şahı kişten kurtarmak için f1 hanesine oynanmak mecburiyetindedir. Şu halde siyahlar kazandığı hamleden istifade ederek müteakîp hamlede atı da diğer bir haneye oynamak suretiyle taarruzdan kurtarır. Bu gibi vaziyetlerde yapılan çatallar fayda te'min etmez.

Fakat beyazların a2 de bulunan piyadesi a3 de olmuş olsaydı siyah tayyarenin b4 den kiş demesine mani' olur ve bu suretle çataldan istifade ederek iki silahtan birisini kazanmış olurdu.

Gambi: Bir piyade fedası suretiyle vuku bulan açılmalara gambi namı verilir.

Maç: Ma'ruf oyuncular arasında nihai galebe maksadiyle oynanan partilere "*Maç*" denildiği gibi galip gelen tarafa da "*Şampiyon*" namı verilir.

XII.

Taşların yekdiğerine nazaran kîymeti

Vezir: Aynı sütunda yekdiğeriyle irtibatı olan iki kal'eye müsavi olup bir kal'e ve bir at yahut bir at ile bir tayyare veyahut iki at veya iki tayyareye nazaran daha kuvvetlidir.

Kal'e: Bir at ile iki piyade yahut bir tayyare ile iki piyadeye müsavi olup iki at yahut iki tayyare veyahut bir at ile bir tayyareden takriben bir nefer kuvveti kadar zayıftır.

At ve tayyare: Bu iki hafif silahın kuvvetleri hemen hemen yekdiğerinin aynıdır.

Atların müteaddit haneleri tahtı-tehditte bulundurması iytibariyle bâzı ahvalde tayyarelere tercih edilebilir.

Maamafi münferit silahların kîymeti oyunda o an için bulunduklari mevzi'den iyfa edecekleri hizmete tabi'dir.

Münteha oyunlarında iki atın te'min edemediği matı iki tayyare ile te'min etmek mümkündür.

At ve tayyare silahlarından beheri üç piyade kuvvetine muadildir.

XIII.

İhtisarat

Oyunda taşların bulundukları ve oynandıkları haneleri gösterebilmek için evvela rakkamla, oynanan hamleler sırası sonra taşın bulunduğu ve müteakiben oynandığı hane yazılarak her iki hane arasına bir hat çekilir. Eğer oynanan taş silahlardan birisi ise hamlenin başına bu silahın baş harfi yazılır. Piyadelerin hareketinde baş harflerin yazılmasına luzum yoktur.

Mesela: oyunun bidayetinde e2 de bulunan bir piyadenin iki hane sürülerek e4 hanesine oynandığı I. e2-e4 tarzında gösterilir. Fakat silahlardan birisinin hareketinde mesela: gl de bulunan bir atın f3 hanesine hareketini ifade için atın baş harfi de yazılmak suretiyle I. Agl-f3 tarzında irae edilir.

ŞAH	: Ş	Eyi hamle	: !
VEZİR	: V	Fena hamle	: ?
KAL'E	: K	Kiş mat	: M
Tayyare	: T		
AT	: A		
Almak	: X		
KİŞ	: +		
Küçük rok	: O—O		
Büyük rok	: O—O—O		

Eğer bir piyade tepdil hanesine (beyazlar için 8-siyahlar için I. ci haneler) vasıl olursa vasıl olduğu hane rakkamının nihayetine tepdil edildiği silahın baş harfi yazılır.

Mesela: c7—c8V gibi ki c7 deki piyade c8 hanesine sürülerek vezir olduğunu gösterir. Keza b7 X a8A b7 deki piyade a8 deki taşı alarak at oldu demektir.

Hamlelerin gösterilmesi

BEYAZ

I. e2 — e4 şahın önündeki piyade iki hane sürülmüştür.

2. f2 — f4 şah tarafında bulunan tayyarenin önündeki piyade iki hane sürülmüştür.

3. e4 X d5, e4 de bulunan piyade d5 deki piyadeyi almıştır.

4. Abl — c3, bl deki At c3 hanesine oynanmıştır.

5. Agl — f3, gl deki At f3 hanesine oynanmıştır.

6. Şel — f2, el deki şah f2 hanesine çekilmiştir.

7. d2 — d4, d2 deki piyade iki hane sürülmüştür

8. Tfl — b5 +, fl de bulunan tayyare b5 hanesine oynanarak şaha kiş demiştir.

SİYAH

1. e7 — e5 şah piyadesi iki hane sürülmüştür.

2. d7 — d5 vezirin önündeki piyade iki hane sürülmüştür.

3. Vd8 X d5, vezir d5 deki piyadeyi almıştır.

4. Vd5 — e6, d5 deki vezir e6 ya oynanmıştır.

5. e5 X f4 +, e5 de bulunan piyade f4 hanesindeki piyadeyi alarak şaha kiş demiştir.

6. Tf8 — c5, + f8 de bulunan tayyare c5 hanesine gelerek şaha kiş demiştir.

7. Tc5 — b6, c5 deki tayyare b6 hanesine oynanmıştır.

8. c7 — c6, c7 deki piyade bir hane sürülmek suretiyle şahın önü kapanmıştır.

9. Khl — el, hl de bulunan kale el hanesine oynanmak suretiyle siyah vezire taarruz etmiştir.

XIV

Oyun Kaideleri

1— Kaideten ilk hamleyi beyazların yapması îycab ettiğinden taşlar dizilmeden evvel kur'a çekilir. Beyazlar hangi tarafa isabet ederse ilk hamleyi o taraf yapar. Müteakîp partide oyuncular taşları tepdil ederek beyazları alan taraf ilk hamleyi oynar. Ve bu suretle münavebeye devam edilir. Galibiyet veya mağlûbiyet taşların tepdil edilmesine bir mani' teşkil etmez.

2— Tahtanın köşelerindeki beyaz haneler oyuncuların sağ taraflarına gelecek veçhile konulur. Usulüne tevfikan konmamış ise tashih edilir.

3— Oyunculardan birisinin taşları yanlış dizdiği beşinci hamleden evvel nazarı-dikkatı celb ederse (oyunculardan birisinin talebi üzerine) oyun bozulur. Beşinci hamle oynanmış ise oyunu bozmak hakkı zayi' olur.

4— Hamle kendisinde olan bir oyuncu bir taşı tutar veya dokunursa o taşı oynamak mecburiyetindedir. Eğer hasım taşlarından birisine dokunulursa o taşı (alınacak vaziyette ise) almak mecburidir. Oynanmış olan bir hamle kat'iyen geriye alınamaz.

Eğer vaziyeti bozulmuş olan bir taşın düzeltilmesi îycab ederse taşa dokunmadan evvel hasma ma'lûmat verilmelidir.

5— Oyunculardan birisi mümkün olmayan bir hamle oynarsa mukabil taraf aynı taşın doğru olarak oynanmasına müsaade eder. Eğer doğru olarak oynanacak bir hane mevcut değilse ya diğer bir taşın oynanmasına müsaade eder veyahut ceza olarak şahı oynamağa icbar ederek bu surelle rok salahiyetini kayb ettirir. Şahın yanlış oynanmasiyle bir ceza terettüb etmez.

6— Oynanan her hangi bir hamle ile hasım şahı istenmiş ve fakat her iki tarafın dikkatsizliği dolayısiyle şaha kiş

(Bitmedi)

Has Balık Yağı

Norveçyanın halis Morina balık yağının baş mahsulünü yalnız HASAN ECZA DEPOSUnda bulursunuz. Bu balık yağı gayet nefis ve taze olup suhuletle içilir. Ve miydeye dokunmaz. Hazmı kolay olup kuvvet ve îktidara muhtaç olanlara, romatizmaya, zâfiyeti-umumiyeye, vereme ve kansızlığa, sıraca ve kemik hastalıklarına karşı hem ilaç hem gıdadır. Deposu: HASAN ECZA DEPOSU. Kilosu 100, yarım kilosu 60 kuruştur.

Homère den *Tercüme eden: Yaşar Nabi*

(Geçen nushadan devam)

başına, ucunda beygir yelesi sarkan ve üzerinde bir sorguç sallanan kalın bir miğfer yerleştirdi ve iki kuvvetli tunç mızrak aldı.

Salonun dıvarında eşiğin yanında dışarıya açılan ve sağlam iki kanatla kapanan bir kapı vardı. Ve Ülis ilahi domuz çobanına bu kapı yanında durarak onu muhafaza etmesini emr etti, çünkü çıkılacak yalnız burası vardı. Ve o zaman Agelaos taliplere dedi ki:

— Ey dostlar, halka haber vermek ve büyük bir gürültü çıkarmak için kimse bu kapıya çıkamazmı? Bu adam az sonra son okunu atmış olacak.

Ve sığırtmaç Melantiyos ona dedi ki:

— Bu mümkün değildir, ilahi Angelaos, bahçe kapısı dardır ve geçilmesi güçtür ve kuvvetli bir adam hepimizi durdurabilir. Lakin size yüksek odadan silahlar getireceğim; Ülis le meşhur oğlunun, silahları başka yere değil oraya yerleştirmiş olduklarını zann ediyorum.

Böyle söyledikten sonra keçi çobanı Melantiyos salonun merdiveninden Ülis in yüksek odasına çıktı. Oradan, oniki kalkan, oniki mızrak ve bir o kadar tunç miğfer aldı, ve, getirmeye istiycal ederek onları taliplere verdi. Ve Ülis onların silahlandıklarını ve ellerinde uzun mızrakları salladıklarını görünce, dizleri kesildi ve kalbi kırıldı, ve işinin güçlüğünü hiss etti ve Telemak a şu sözleri söyledi:

— Telemak, işte evdeki kadınlardan biri veya Melantiyos bizi müthiş bir tehlikeye ma'ruz brakıyor.

Ve basiretli Telemak ona cevap verdi:

— Ey baba, kabahat bendedir, ve başka hiç kimse bunun müsebbibi değildir, çünkü odanın kapısını açık braktım ve taliplerin nöbetçisi benden daha açık göz çıktı. Git, ilahi Öme, yüksek odanın kapısını kapa, ve bak bunu yapan kadınlardan birimi, yoksa tahmin ettiğim gibi Dolyos un oğlu Melantiyos mudur.

Ve, onlar böyle konuşurlarken, keçi çobanı Melantiyos silah almak için tekrar yüksek odaya çıktı ve ilahi domuz çobanı onu gördü ve derhal Ülis e yaklaşarak ona dedi ki:

— İlahi Laert oğlu, mahir Ülis, şüphelendiğimiz bu fena adam yine yüksek odaya dönüyor. Bana doğru söyle: eğer daha kuvvetli isem onu öldüreyimmi, yoksa evinde yaptığı menfur hareketlerinin cezasını çekmesi için sanamı getireyim?

Ve mahir Ülis ona cevap verdi:

— Şüphesiz, Telemak la ben küstah talipleri hiddetlerine rağmen durduracağız. Filotiyos la sen gidin, haini ta'kîb edin, ellerini ve ayaklarını bağlayın, odaya atın, ve, çıktıktan sonra kapıları kapamadan evvel onu zincirleyin ve yüksek bir sütuna asın ki uzun zaman yaşayarak çok acı çeksin.

O böyle söyledi, ve onlar işittiler ve itaat ettiler. Ve derhal yüksek odaya çıktılar, içeri girerek odanın ucunda silahları arayan Melantiyos dan saklandılar. Eşiğin iki tarafında durdular, ve sığırtmaç Melantiyos bir elinde güzel bir miğfer, ve ötekinde kahraman Laert in gençliğinde taşıdığı ve uzun zamandan beri orada duran ve kayışlarını kurt yemiş eski geniş bir kalkan olduğu halde geri döndüğü zaman üzerine atıldılar ve onu yere yuvarlayarak inlerken odada saçlarından sürüklediler. Ve Ülis in emri veçhile sağlam bir iple onun ellerini ve ayaklarını bağladılar, sonra onu zincirleyerek, tavana yakın, yüksek bir sütuna astılar. Ve domuz çobanı Öme alay ederek ona dedi ki:

— Melantiyos, şimdi haklı olarak bu yumuşak yatakta uzanıp bütün gece nöbet bekleyeceksin. Yemeklerini hazırlamak için keçilerini taliplere getirdiğin saatte Okeanos sularından çıkarken şafağı seyr edeceksin.

Ve onu, eyice bağlı olarak, orada braktılar, parlak kapıları kapadılar, ve cesurane, hakim ve mahir Ülis in yanına döndüler. Ve onlar eşik üzerinde dört kişi idiler ve salonda birçok ve cesur cengâverler vardı. Ve Jüpiter in kızı Minerv Mantor un yüzü ve sesiyle yaklaştı. Ve Ülis onu görmekle mesrur, ona dedi ki:

— Mantor, tehlikeyi bizden uzaklaştır ve sana birçok mal veren sevgili arkadaşını hatırla, çünkü sen benim yaşıdımsın.

Ülis böyle söyledi ve onun hami Minerv olduğunu biliyordu. Ve talipler de salonda tehditkâr bir şekilde haykırıyorlardı, ve evvela Damastor lu Agelaos Minerv i azarladı:

— Mantor, Ülis seni taliplerle cenk etmeye ve kendisine yardımda bulunmaya îkna' etmesin. Baba ile oğlu öldürdüğümüz zaman arzumuzun yerine geleceğini dü-

şünüyorum. Onlara yardım etmeyi düşünürsen bunu başınla ödeyecek ve sen de onlarla beraber öleceksin. Sizlerin hiddetinize tunçla hakim olduktan sonra senin mallarını Ülis inkilerle karıştıracağız, ve evinde ne çocuklarını, ne kızlarını, ne de muhterem karını sağ brakacağız.

O böyle söyledi ve Minerv bundan daha fazla kızdı ve hiddetli sözlerle Ülis i azarladı:

— Ülis, ilahi bir babadan doğmuş olan beyaz kollu Helen için dokuz sene trovalılarla harp ettiğin zamanlardaki kuvvet ve cesaretin kalmamış. Haşin mücadelede birçok cengâverler öldürdün ve senin tavsiyelerin sayesindedir ki Priyam ın geniş sokaklı şehri zapt edilmişti Şimdi, evine döndükten sonra bütün mallarının içinde, talipler karşısında neden cesaretin kalmayor? Haydi aziz dostum! Benim yanımda dur; cenk ederken beni seyr et ve Mantor un düşmanların karşısında kendisine yapmış olduğu eyilikleri nasıl hatırladığını gör.

O böyle söyledi, lakin Ülis le şöhretli oğlunun cesaretlerini tecrübe etmek istediği için ona derhal zaferi bahş etmedi; ve bir kırlangıç şekline girerek, uçtu, muhteşem salonun tavanına kondu.

Lakin Agelaos, Örinomos, Amfimedon, Demoptolemos, Peiyzandros, ve cesur Polikos talipleri tehyic ediyorlardı. Bunlar hâlâ sağ olan ve hayatları için cenkleşenlerin en cesurlariydi, çünkü yay ve ok ötekilerini yere sermişti. Ve Agelaos dedi ki:

— Ey dostlar, bu adam bize fazla mukavemet edemeyecek. Boş sözlerle meydan okuyarak gelen Mantor onları kapının eşiğinde yalnız braktı. Bunun için uzun mızraklarınızı hep birden fırlatınız. Haydi! Evvela altı tanesini atalım. Eğer Jüpiter Ülis i vurmamızı nasib eder ve bize bu şerefi bahş ederse o düşünce ötekilerden pek korkumuz kalmaz.

O böyle söyledi, ve hepsi emr ettiği gibi mızraklarını şiddetle fırlattılar; lakin Minerv onları boşa götürdü; biri kapının eşiğine, öteki sağlam kapıya ve öteki duvara çarptı. Ve, taliplerin mızraklarından kurtulduktan sonra sabırlı ve ilahi Ülis arkadaşlarına dedi ki:

— Ey dostlar, şimdi sıra benim ve sizin. Mızraklarımızı bizi öldürerek, yaptıkları fenalıkların daha beterini yapmak isteyen taliplerin yığını üzerine atalım.

O böyle söyledi, ve hepsi keskin mızraklarını attılar, Ülis Demoptolemos a, Telemak Öriyades e, domuz çobanı Elatos a, ve sığırtmaç Peyzandros a attılar ve bunların dördü de yeri öptüler ve talipler salonun köşesine çekildiler ve galipler ileri atıldılar ve mızraklarını ölülerin vucutlarından çektiler.

O vakit talipler yeniden uzun mızraklarını büyük bir kuvvetle attılar, lakin Minerv onları boşa götürdü; biri eşiğe, öteki kapıya ve öteki duvara çarptı. Amfimedon Telemak ın elini sıyırdı ve tuncun ucu deriyi kaldırdı. Krezippos un mızrağı kalkanın üzerinden Öme nin omuzuna geldi, fakat uzun mızrak omuzun üzerinden geçti ve yere düştü. O zaman, hakim ve mahir Ülis in etrafındakiler yeniden keskin mızraklarını taliplerin üzerine attılar ve şehirler tahrib eden Ülis Öridamas ı, Telemak Amfimedon u, domuz çobanı Polikos u ve sığırtmaç, Krezippos u göğsünden vurdu ve iftiharla ona dedi ki:

— Ey Politersiyalı, küfürcü adam, çok fazla söylememeli ve ilahların yaptıklarına tevekkül etmeliydin, çünkü onlar en kuvvetli olanlardır. İşte kendi evinde dilenirken ilahi Ülis e vurduğun darbenin ücreti.

Öküzlerin bekçisi böyle söyledi ve uzun mızrağiyle Ülis Damastoryalıyı ve Telemak bir mızrak darbesiyle karnından Leyokritos u vurdu. Tunç onu delip geçti, ve o yüzü koyun yere düşerken alniyle yere çarptı.

O zaman, insanları öldüren Minerv salonun tavanındaki perdeleri salladı ve bütün talipler korktular, ve ilk baharın uzun günlerinde muhtelif renkli bir at sineği tarafından ta'ciz edilen öküzler gibi salonda dağıldılar. Dağlardan inen iğri gaga ve tırnaklı akbabalar korkan kuşları ovadan bulutlara doğru nasıl ta'kîb ederler ve kaçarak kurtulmadan evvel onları öldürerek çiftçileri sevindirirlerse, Ülis ve arkadaşları da taliplerin üstüne öyle hucum ediyorlar ve her taraflarına darbeler indiriyorlardı; ve şiddetli bir inleme ve darbe gürültüsü yükseliyor, ve yerde kan çağlayordu.

Ve Leyodes ileri atıldı ve Ülis in dizlerine sarılarak şöyle yalvardı:

— Sana yalvarırım, Ülis! Dinle, bana merhamet et! Sana yemin ederim ki evinde asla kadınlara hakaret amiz bir söz söylemedim ve hiç bir fena harekette bulunmadım, ve böyle bir şey yapmak istedikleri zaman öteki taliplere mani' oluyordum; lakin onlar bana itaat etmeyorlar ve şiddetli hareketlerden geri durmayorlardı. Bunun içindir ki çılgınlıklarının cezasını çekerek kötü bir akîbete uğradılar. Lakin hiç bir şey yapmamış olan ben, onların kurbancısı, onlar gibi ölecekmiyim? Böylece istikbalde eyi hareketler mükâfatsız kalacak!

Ve, muzlim bir bakışla bakarak basiretli Ülis ona cevap verdi:

— Söylediğin gibi onların kurbancısı oldu isen benim vatana avdetimin hiç bir zaman kabil olmamasını daima temenni etmedinmi? Sevgili karımı arzu etmedin ve ondan çocukların olmasını istemedinmi? Bunun içindir ki feci' ölümden kurtulamayacaksın!

Böyle söyleyerek, yerden gürbüz eliyle öldürülen Agelaos un düşürdüğü kılıcı aldı ve Liyodes i boynunun ortasından vurdu, ve, beriki daha sözü bitmeden kafası tozların içinde yuvarlandı.

Ve şarkıcı Femiyos kara oktan kurtuldu, çünkü taliplerin içinde hızlı sesle şarkı söyleyordu. Ve kapının yanında ayakta duruyor, tannan kitarasını elinde tutuyordu. Ve zihnen evden dışarı çıkarak bahçede Laert le Ülis in bir çok sığır butları yaktıkları büyük Jüpiter in ma'bedi yanında oturmak veya ayaklarına kapanarak Ülis e yalvarmak arasında tereddüd ediyordu. Ve Ülis in

ayaklarını öpmek fikri ona müreccah göründü. Bu sebepten içi boş kitarasını yere braktı, ve Ülis in üzerine koşarak, dizlerine kapandı ve şöyle yalvardı:

— Sana yalvarıyorum, Ülis! Dinle, ve bana merhamet et! İlahları ve insanları terennüm eden bir şarkıcıyı öldürürsen sonra çok azap çekeceksin. Ben kendi kendime tahsil ettim ve bir ilah bütün şarkıları bana ilham etti. Seni de bir İlah gibi terennüm edeceğim, bunun için, beni boğazlama. Sevgili oğlun Telemak taliplere yemekten sonraları şarkı söylemek için evine ne ihtiyarımla ne de bir ihtiyaç neticesi olarak gelmiş olmadığımı sana anlatsın. Kalabalık ve benden kuvvetli oldukları için buraya beni zorla sürüklediler.

O böyle söyledi ve Telemak onu işitti, ve, derhal babasına yaklaşarak, ona dedi ki:

— Dur; bir ma'sumu öldürme. Ve eğer Filotiyos veya domuz çobanı onu öldürmediyse ve yahut salonda hücum ederken sana tesadüf etmedi ise çocukluğumdan beri bana bakmış olan Medon u da kurtaracağız.

O böyle söyledi ve basiretli Medon işitti. Korkarak ve kara oktan kaçarak koltuğunun altına gizlenmiş ve taze soyulmuş bir öküz derisine sarınmıştı. Derhal, ayağa kalktı; ve, öküzün derisini yere atarak, ve Telemak a doğru atılarak onun ayaklarına kapandı ve yalvardı:

— Ey dostum, ben daha buradayım. Dur! Babana söyle ki zayıf vucudumu kuvvetli ve sivri tunç altında mahv etmesin, çünkü evin mallarını gasb eden ve ahmaklar gibi seni hakîr gören taliplere karşı hâlâ hiddeti geçmemiştir.

Ve hakim Ülis tebessümle ona cevap verdi:

— Mademki Telemak seni kurtardı, korkma, ve fenalık yerine eyilik yapmanın müreccah olduğunu bil ve herkese bunu anlat. Lakin sen ve meşhur şarkıcı, buradan çıkınız ve bu kîtal sahnesinden uzakta, bahçede oturunuz, ben de burada yapılması lazım gelen şeyleri ikmal edeyim.

O böyle söyledi, ve ikisi de evden çıktılar ve büyük Jüpiter in ma'bedi yanında otırarak etrafa bakındılar ve yeni bir kîtale muntazır oldular.

O zaman, Ülis talipler arasında oktan kurtulmuş ve sağ kalmış kimse mevcut olup olmadığını anlamak için bütün salonu tetkîk etti. Lakin hepsini derin denizin köpüklü sahilinde balıkçıların çektikleri ağlar içindeki balıklar gibi kan ve toz içinde yere serilmiş olarak gördü. Bütün balıklar deniz suyuna hasret çekerek kumlar üzerine serilirler ve güneş onların ruhlarını alır. Talipler de böylece biri biri üzerine yığılmışlardı. Ve basiretli Ülis Telemak a dedi ki:

— Telemak, acele et, söylemek istediğimi söylemem için sütnine Örikle yi çağır.

O böyle söyledi ve Telemak sevgili babasına itaat etti ve kapıyı açarak, sütnine Örikle yi çağırdı:

— Gel, ey çok eski zamanda doğmuş ihtiyar kadın, evimizde hizmetçilere nezaret eden sen, çabuk gel. Babam bir şey söylemek için seni çağırıyor.

O böyle söyledi, ve sözleri boşa gitmedi. Örikle evin kapılarını açtı ve önden giden Telemak ı ta'kîpte istiycal etti. Ve gece çiftlik bahçesinde bir öküzü yedikten sonra göğsü ve çenesi kanlı ve müthiş bir tavırla dışarı çıkan bir arslan gibi cesetlerin ortasında kan ve toza bulanmış Ülis i gördü. Böylece Ülis in elleri ve ayakları kirliydi. Ve Örikle bu cesetleri ve bu kan sellerini görünce sevinçten haykırmaya başladı, çünkü büyük bir işin başarılmış olduğunu görmüştü. Lakin Ülis onu durdurdu ve ona şöyle söyledi:

— İhtiyar kadın, içinden sevin ve bağırma. Ölüleri tahkîr etmek caiz değildir. İlahlar ve yaptıkları fena hareketler onların ölümlerine sebep oldu. Onlar yer yüzündeki adamlar içinde, eyi veya kötü, kendilerine yaklaşanların hiç birini saymayorlardı. Bunun içindir ki şiddetli hareketleri yüzünden çirkin bir akîbete uğradılar. Lakin, haydi! Bu evde oturan kadınlar içinde bana hakaret edenleri ve etmeyenleri bana bildir.

Ve sevgili sütnine Örikle ona cevap verdi:

— Oğlum, sana hakîkatı söyleyeceğim. Evinde kendilerine iş görmeği, yün bükmeyi ve hizmet etmeyi öğrettiğiniz elli kadar kadın var. Bunların içinden on ikisi edepsizlik ettiler. Onlar bana ve hattâ Penelop a bile hürmet etmezler. Az müddet evvel henuz bir çocuk olan Telemak a gelince annesi onun kadınlara emr etmesine asla müsaade etmedi. Lakin ben muhteşem yüksek odaya çıkıp kendisine bir ilahın uyku gönderdiği Penelop a her şeyi söyleyeceğim.

Ve basiretli Ülis ona cevap verdi:

— Onu daha uyandırma. Kadınlara ve evvela fena hareketler yapmış olanlara emr et, buraya gelsinler.

O böyle söyledi ve ihtiyar kadın kadınları haberdar etmek ve onları gelmeye icbar etmek için salondan dışarı çıktı. Ve Ülis Telemak, domuz çobanı ve sığırtmacı yanına çağırdıktan sonra onlara şöyle söyledi:

— Cesetleri taşımaya başlayın ve kadınlara emirler verin. Sonra sünger ve suyla koltukları ve masaları temizleyin. Salonda her şeyi düzelttikten sonra kadınları evden dışarı çıkararak kubbe ile bahçe dıvarı arasında. hepsi ruhlarını teslim edinceye ve gizli gizli taliplere kendilerini vererek gizli gizli tattıkları Venüs ü unutuncaya kadar kadınlara uzun keskin kılıçlarınızla vurunuz.

O böyle söyledi ve bütün kadınlar acınacak bir şekilde inleyerek ve göz yaşları dökerek geldiler. Evvela biribirlerine yardım ederek cesetleri götürdüler ve bahçe kapısı yanına braktılar. Ve Ülis onlara emr ediyor, onları tazyîk ediyor ve itaata icbar ediyordu. Sonra kadınlar güzel koltukları ve masaları su ve süngerle temizlediler. Ve Telemak, domuz çobanı ve sığırtmaç süpürgelerle salonun zeminini temizleyorlar, ve hizmetçi

(Bitmedi)

DAR KAPI

Yazan: Andre Gide *Terceme eden: Burhan Ümit*

Matbaacılık ve neşriyat Türk anonim Şirketi. Sahifa: 224.

"Jak Rivye, Laporte étroite = Dar kapı" için şunları söyleyor:

"Dar kapı, Andre Gide in en az hakim olduğu eserlerden biridir. Denilebilir ki kitabı gayrıihtiyari yazmıştır. Hattâ o kadar ki bu kitap ona isyan etmiş, onu mecbur etmiş ve istemediği şekilde bu kitabı meydana çıkarmıştır.

Filhakîka,Andre Gide in bu kitabı, ilk zamanlarda eserin planını hazırladığı vakît düşündüğünden daha başka bir şekilde meydana gelmişti. O, Dar kapı ile feragatin yüksek bir numunesini meydana getirecek değil, fakat onun bir karikatürünü yapacaktı. Bununla beraber çok kereler olduğu gibi mevzuun içine kendisini bıraktığı vakît, ona hiç bir suretle hükm edememiş, mevzu' onu sürüklemiş ve düşündüğü şekilden dışarı çıkararak yapmak istediği karikatür, hakîkî ıztırabın eseri olmuştur.

Fransız edebiyatında Andre Gide in eserleri bir nevi' deruni hayatın îtirafatı gibidir. Bununla beraber Andre Gide in eserlerinden fikirlerine intikal etmek daima müşkül bir iş olmuştur. Çünkü bir kitabı ile kendisi hakkında hüküm vermek istenirken ikinci bir kitabı ile bu fikrin tamamiyle zıddını ifade ediyor. Mesela:

L'İmmoraliste - Ahlâksız ile La porte étroite - Dar kapı da olduğu gibi. Netekim bizzat kendisi de: "içimde, der, en zıt iki fikir birden inkişaf etmektedir."

Andre Gide eserlerini yazmaya başladığı vakît Fransız edebiyatına senbolistler hakimdi. Onun için Fransız edebiyatını açık havaya götürmek ihtiyacını duydu. Ve eserlerini bu suretle meydana getirdi. Bu eserlerin içinde, en enteresanı Kalpazanlar dır ki bu kitap hem roman hem romanın romanıdır. Fakat en yükseldiği janr essey ve tenkîtleridir. Dostoyevski hakkında yazdığı kitap bu îtibarla şayanı - hayret derecede mühimdir. Gençliğinin en çok sevdiği adamları nasıl Oskar Vayt ile Niçe idi ise kemal yaşında da Dostoyevski olmuştur. (1)

Burhan Ümit bey tarafından en eyi bir muvaffakîyetle terceme edilen Dar kapı Andre Gide in otuz sene evvel yazdığı bir eserdir. Mütercim tarafından kitabın bandına yazılmış olan şu satırları okuyoruz:

(1) Andre Billiye.

"Bu roman hassas ve mütefekkir bir kadın ruhunda aşk ile aşkı-ilahinin mücadelesini ve dünyayı inkâr edenin ademe nasıl betbaht ve perişan olarak gittiğini göstermektedir.

Kari'! Bu kitabı oku. O zaman anlayacaksın ki en büyük hikmet ölmeden evvel ölmek değil, hayatı yaşanmaya layık bir hale getirmektir."

Filhakîka Dar kapı ürkek iki ruhun saadeti elde edememekten mütevellit bir îktidarsızlıkla yaptıkları romanıdır: Beceriksizdirler, kendilerini kullanmasını bilmezler; o kadar ki saadeti ancak birbirlerinden uzak oldukları zaman hiss edebiliyorlar. Yanyana geldikleri vakît esrarengiz bir imkânsızlık aralarında kayıyor; içlerinin en derin bir noktasından gelen kuvvet onları ayırıveriyor...

Bu romanın ekser sahifeleri çok güzeldir. Alisa nın Jerom a gönderdiği şu mektup kadar hatıralarımızı ihata edebilmek kudretini gösteren satırlar her halde çok az olsa gerek:

"Hain!... İtalya da hep seninle beraber değilmiydim, diyordu, bir gün senden ayrılmamıştım. Artık bir müddet seni tâkîb edemeyeceğim. İşte şimdi hakîkî iftirak başladı.

. . . . . .

Seni bir sene sonra Havr da yahut Fongösmar da tasavvur ediyorum. Bir sene!... Geçmiş günleri saymayorum. Yalnız gelecek olan ve yavaş yavaş yaklaşan bu noktayı tespit ediyorum. Bahçenin nihayetinde, dibinde kasımpatlarının muhafaza ettikleri alçak dıvarı hatırlayor musun? Jülyet le sen bu dıvarın üstünde korkmadan yürürdünüz. Benim ilk adımlarda başım dönerdi. Ve aşağıdan sen bağırırdın:

— Ayaklarına bakma canım. Doğru yürü. Daima ilerle. İleriye bak."

Sonra dayanamayarak dıvarın öbür ucuna tırmanır ve beni beklerdin. O zaman titremez ve başımın döndüğünü hiss etmezdim. Yalnız sana bakar ve senin açık kollarına doğru koşardım.

Jerom sana îtimadım kalmasa ne olurdum?»

Bu kitabı tıpkı romanın kahramanı Alisa gibi, bir bahçe sedirine otururarak, göz yaşı ile, aşk ile, son baharın hüznü içinde okumalısınız!

Kenan Hulusi

Sıhhat ve Güzellik

CİLDİ BEYAZLATMAK İÇİN

DA'VET ve balo mevsimi yaklaştıkça bâzılarımızı bir telaş alır. Yaz bidayetinde güneşte yanıp esmerleşmek için gösterdiğimiz tehalük şimdi de beyazlanmak hususunda baş gösterir. Aman şu yanıklardan kurtulup eski halimize avdet edelim deye ev ilaçları yapar, müstahzarat alır, güzellik müesseselerine koşarız. Yaz halini kendilerine pek yakıştırıp idamesini isteyen akalliyet de yok değildir ha. Bunlara yüz, kol, ve omuzlarını muntazaman halis zeytin yağiyle oğmağı tavsiye ederiz. Bu suretle cildin yanık renginin uzun müddet muhafazası hattâ te'mini mümkündür. Beyazlanmak isteyenler için en eyi tavsiye muntazaman tatlı badem yağı ile masaj yapmak, asilbent ruhu katılmış su ile yıkanmak, sık sık kepek suyunu arzu edilen yerlere sürerek kurmağa terk etmek, daima yüzleri için kullandıkları kremin içine bir tutam kâfuri katmaktır.

SU

Son zamanlarda muhtelif gıdaların faide ve zararları hakkında uzun uzadiye yazılıp çizilmiş, ıspanağın vitamini, sütün proteini vs. meth edilmiş olduğu halde hayati bir ihtiyaç tatmin eden şu garip sucağızdan nadiren bahs edilir. O da şöylece, sudan bir şey gibi. Susamak keyfiyeti yalnız hararetin tahriş ettiği boğazın ıslanmak ihtiyacından ibaret âdeta bünyemizin bir iykaz çıngırağıdır. Suyun azlığı veya yokluğu hazmı, kan cereyanını durdurur, indifaatın eksilmesiyle kanın zehirlenmesine, nihayet ölüme sebep olur. Harareti söndürmek için her milletin kendine mahsus meşrubatı vardır. Haylı uzayan bu mütenevvi' liste içinde suyun en eyi ve tabii içki olduğunu unutur gibi olduğumuz da vardır. Terli iken su içmekten sakınmak hususunda çocukluğumuzdan beri telakkî ettiğimiz tenbihat yanlış olmamakla beraber terlemekten mutehassıl su sarfiyatını telafi için vucudumuzun yeniden su içmeğe ihtiyacı olduğunu da unutmamak lazımdır. Zaiflanmak için su içmemek perhizlerin en zararlı şeklidir. Vakıa su, içilmesi akîbinde bir ağırlık ve şişkinlik yapar ve hemen tartılsa vezinde fazlalık gösterirse de netice itibariyle akşama kadar bir günde su, meyve ve sebze vasıtasiyle vucudumuza ithal ettiğimiz suyun vereceği semen iki kaşık tereyağının te'min ettiğinden elbet dun olacaktır. Şerbet likör ve sairenin havi olduğu şeker yüzünden fazla yağ hasıl etmesi mümkün ise de saf su için bu varit değildir. Suyun taze ve temiz olmasına dikkat edilmek şartiyle insanın canı istediği kadar içilmesinde hiç bir zarar tasavvur edilemez. Zaten bir çok şeyde olduğu gibi bunda da iştiha âdeta bir delil vazifesini görür.

Ev Kadını

Su geçmez bir cila: 250 gram gom a lak - çivicilerde bulunur - alarak bir litre adi ispirtoda eritmeli. Şişe güneşe konursa daha çabuk erir, fakat sakın ateşe yaklaştırmamalı. Çalkalayıp içine batırılacak bir fanila parçasiyle arzu edilen eşyayı cilalamalı. Cila düz düz sürülecek, oğulmayacaktır. Kuruduğu zaman ayna gibi bir parlaklık arz eder. Uzun müddet muhafazası mümkündür. İycabında sabunlu bez ile silinmeğe de dayanır. Fazla kaygan olduğundan döşeme ve parkeler için tavsiye edilmez.

Tahta ve lake tepsileri temizlemek: Evvela sabunlu ılık su ile yıkayıp eyice kuruttuktan sonra müsavi mîktarda bezir ve neft yağlarını karıştırarak bolca sürmeli ve tahta eyice içtikten sonra gayet yumuşak bir fanila parçası ile nğmalı. En sonra her hangi bir eşya kremi ile parlatmalı.

İnce kumaşları sarıya boyamak: Müsavi mîktarda safran tozu ve talk alarak hepsi bir renk oluncaya kadar karıştırmalı. Boyanacak elbiseyi bu toz ile beraber bir kutuya koyarak güzelce kutuyu sallamalı. Arzu edilen renk elde edilince kumaşı çıkarıp silkelemekten başka bir şey kalmaz.

Bulaşık sabunundan tasarruf etmek için. Yüz dirhem beyaz sabunu rendeleyip bir okka kaynar suda eritmeli. İki çorba kaşığı boraks ilave ederek kutulara boşaltıp soğutmalı. Pelte gibi donacak olan sabundan bulaşık suyuna bir kaşık atarak yumurta teli veya çatal ile vurmak suretiyle gayet güzel köpüklü bir su istihsal edilir ve sabunun sıcak su ve bulaşık bezi ile temasından eriyip ziyan olmasına mahal kalmaza.

Soğan soyarken gözler yaşarmamak için. Soğanları evvela oldukları gibi kaynar suya, sonra da soğuk suya atmalı. Hiç zahmet vermeden soyulur.

Kola yerini tutmak için. Evde pişen makarna, patates, pirinç - sularından hangisi olsa kolalanacak şeyi içine batırarak ütülemek mümkündür. Suyun içine bir çay kaşığı boraks atılırsa çamaşır parlak olur ve yeni gibi durur.

Eski tüyleri tazelemek için. Yıpranmış tüyleri kaynar suyun buharına tutarak eyice ıslattıktan sonra bir makas veya bıcak tersiyle sıvayarak kıvırmalı, iycabında ateşe atılacak bir tutam tuzun tütsüsüne tutmalıdır.

Eski fırçaları yenilemek için. Bunların kıllarını amonyaka batırarak on dakîka brakıp gölgede kurutmak suretiyle hem temizlemek hem de kılların sertliğini iade etmek mümkündür.

Lame ıskarpinleri temizlemek için. Üstübeçe batırılmış bir fanila parçasıyle eyice silmek kâfidir.

Hem yemek... Hem aç!

Hasan Zeytin Yağıdır

Halis ve saftır. *Kum, taş, böbrek, safra, sarılık ve kara ciğer hastalıklariyle zayıflığa karşı en kuvvetli* **ilaçtır. Nefis ve şerbet gibi tatlıdır.** Salatada, mayonezde, yemeklerde, hattâ pilavlarda bile kullanabilirsiniz. Bilhassa miyde rahatsızlığı çekenler yalınız Hasan zeytin yağını içmelidirler. Londra, Roma ve Fransada en büyük mükâfat kazandığı resmen musaddaktır. Fiatlarda yeni ve çok mühim tenzilat yapılmıştır.

Yeni

1— Bu model bilhassa fazla zaif vucutları dolgun göstermek için resm edilmiştir. Beldeki büzgüler ve omuz parçasının şekli bu gayeyi têmin eder.

2— Bu modelin önden kavuşma şal şeklinde haylı san'atlı bir biçimi vardır. Önden arkaya doğru atılan şal ayrıdır.

3. 4— Bu iki model eski moda taklitlerinin en yeni şeklini kollarında göstermektedir.

5— Yakanın bağlanışı ve önün kavuşma tarzı bu modele pek hususi bir hal veriyor.

Modeller

6. 7. 8.— Bu üç modelin her biri zarafet hususunda bir şaheser sayılabilir.

9— Kürk yakalı tayör. Etekteki çapraz hatlar çok yenidir.

10— Sadelik içinde güzel bir manto. Kürk yakanın enseye gelen kısmı bedene bitiştirilmezse daha eyi *drape* edilebilir.

Bluz Kalıbımız

BU sade ve zarif bluzu yapmak için 90 santim eninde kumaştan 2,25 metre lâzımdır. Kumaşı iki kat olarak masaya yayıp şekil (1) de gösterildiği üzere kalıpları üstüne yerleştirip iğneleyerek biçmeli. Arka, ön ve kol kalıplarından ikişer kat olarak kesilenler kifayet ederse de yaka parçasının altını da astarlamak için bundan iki kat olarak ayrı ayrı iki tane çıkarmak lazımdır. Biçilen muhtelif parçaların nasıl toplanacağı şekil (2) de gösterilmiştir. Ön parçaların omuzlarına yarım santim eninde üçer pli veya gayet hafif yedirilmiş büzgü yapmak lazımdır. Omuz dikişini bitiştirdikten sonra kolu bedene takarak ütüledikten sonra yan ve kol dikişini bir çırpıda boydan boya dikmeli, dikişleri ütü ile açıp etraflarını oyulgaladıktan sonra etek kısmını bastırarak içinden lastik geçirmelidir. Kolu dikerken kırpık işaretler arasındaki bolluğu yedirerek dirsek yerini işaret etmeğe dikkat etmeli, yakayı iki kat olarak makinaya verip, çevirip ütüledikten sonra ortasını enseye iliştirip yukardan aşağıya doğru bluz boyun açıklığını yakanın iki katı içine alarak muntazamca dikmeli, ütüleyerek ayrıca yapılan kravatı yerine tespit etmelinir. Kolun dirsekle bilek arasındaki yırtmacını makina ile dikerek ütü ile bastırdıktan sonra kenarını biye ile çevirmeli veya iç taraftan dört parmak kadar astarlamalıdır. İkişer ilik açarak aralarından kalın ibrişimle tutturulmuş dügmeler geçirmekle bluz tamam olmuş demektir. Kravat ile kol içi astarının bluz kumaşına ma'kûs bir renkten yapılması hoş olur.

Şekil 2

Şekil 1

Sıhhat ve hayatın yegâne ilacı

Dantos

Diş Mâcunudur!

Dişlere ebedi hayat verir, inci gibi beyazlatır, çürümekten korur. Diş etlerini kuvvetlendirir. Diş ağrı ve nezlelerine, ağızdan gelecek her hastalıklara mani' olur. DANTOS diş mâcunu yalnız memleketimizde değil, Avrupada da şöhret almıştır. Altın madalya, nişan, takdirnameler birinciliğini ispat eder. HASAN ECZA DEPOSU nda yirmi Kuruşa satılır.

Oğlu İçin

(16 ncı sahifeden devam)

O gece Ahmet Sedat Bey geç yatmış ve belki daldıktan az bir zaman sonra tekrar uyanmıştı. Pencereden bakınca, oğlunun atelye haline koyduğu deniz kenarındaki küçük köşkte hâlâ ışık olduğunu gördü. Saate baktı: üçtü. Cemil in gittikçe zayıflayan yüzünü ve sararan benzini düşünerek, artık bu kadar fazla çalışmasına mani' olmak luzumunu hiss etti. Zaten Cemil eserinin hemen tamamen ikmal edilmiş bulunduğunu söylemeyormu idi! Paris de açılacak sergi komisyonu ise gönderilecek eserlerin kabulü için daha iki ay müddet iylan ettiğine göre, bu istiycal, bu mecnunane çalışmak tamamiyle mânasızdı. Sedat Bey robdöşambrını giydi. Oğlunun bulunduğu küçük köşke kadar giderek onu alıp getirmeğe karar vermişti. Lakin içeri girmeyecek, dışardan, bahçeden seslenecekti. Çünkü tablo bitmeden kimseye bunu göstermemekte Cemil ısrar ve inad ediyor, bu karardan babasını bile istisna etmeyordu.

Dışarda çok güzel ve sıcak bir yaz gecesi vardı. Kumları çıtırdatmaktan âdeta çekinen hatvelerle, Sedat Bey köşke doğru yürüdü. Işık görünen pencerelerden birinin camına vurarak seslenecekti. Birden içerden hıçkırıklar, boğuk ve acı hıçkırıklar duydu. Buna rağmen içeri girmeğe, oğlunun o kadar gizlediği levhanın bulunduğu yere girmeğe cesaret etmedi ve cama vurdu:

— Cemil, ne var Cemil?

Bir dakîka içerden hiç bir cevap gelmedi.

— Cemil, niçin ağlayorsun?

Belki bir dakîka Cemil cevap vermedi. Fakat içerde hareket eden ve sonra düşen, yığılan bir cismin çıkardığı sesleri, Sedat Bey duydu. Tekrar seslendi:

— Cemil!

— Anahtarı bulamadım, baba. Kapıyı kırıp girin!

Narin ve ahşap köşkün kapısını Sedat Bey çarçabuk kırdı, ve içeri girince oğlunu sedirin üzerine yığılmış buldu. Ona koştu:

— Söyle, ne oldu Cemil?

Delikanlı, yastıkların arasına gömülmüş başını sesin geldiği tarafa kaldırdı. Göz yaşlariyle bütün yüzü ıslanmıştı: — Gözlerim artık görmeyor, baba! deye inledi.

— Ne diyorsun, Cemil?

— Evet, baba, hemen bir seneden beri gözlerimde karartılar, dumanlar hiss ediyordum. Paris den gelirken zaten doktora gitmiştim. «Hiç çalışmamalısın. A'zami, günde yarım saat çalışmana muvafakat edebilirim.» demişti.

— Halbuki sen aylardan beri günde on üç on dört saat çalıştın!

— Ne yapaydım, baba! Düşünsene, senin oğlunum: sen bu kadar büyükken ben hiç bir şey olmamağa nasıl razı olabilirdim! Hiç olmazsa bir eser, tek bir eser verdikten sonra kör olmağa razıydım! Ve bunun için de her şeyi senden gizleyerek bir çılgın gibi çalıştım. Dün bitti, fakat bütün gece sabaha kadar çalışmıştım. Pencerelerden günün ışıkları gelirken, gözlerim kararmağa, başım dönmeğe başladı. Saatlerce bu sedirin üstünde yattım, baygınlığa benzeyen bir uyku ile uyudum. Uyandığım zaman kendimi daha eyi hiss ettim. Fakat gözlerimin artık mahv olduğunu, onları mutlaka kayb edeceğimi biliyordum. Onun için bu akşam erkenden senden ayrılıp buraya geldim. Gözlerimin bütün dikkatiyle, onlar beyhude ve feci' bir şey haline inkılab etmeden eserimi görmek, eserime veda' etmek istedim. Bilmeyorum ne kadar vakît baktım. Sonra birden gözlerim dumanla, karartılarla doldu, başım döndü, döndü. O zaman gözlerimi sımsıkı kapadım. Sanki tekrar açtığım zaman her şeyi görecektim. Başımın o müthiş dönmesi geçince göz kapaklarımı kaldırdım. Fakat hiç bir şey göremedim, göremeyorum, baba!

Kör, oğlu bir kör olmuştu! Heykel gibi hareketsiz ve ölü gibi sarı, Ahmet Sedat bey onu dinleyordu. Cemil elini karşı tarafa uzatarak bağırdı:

— Bak, baba, yaptığım resme bak! Ben ona gözlerimi feda ettim. Söyle, bu fedakârlığa değermi, baba?

Sedat Bey ancak o zaman gözlerini oğlundan ayırarak karşıya baktı. Bütün dıvarı kaplayan büyük bir tablo idi. Engin bir deniz üzerinde güneş yükseliyor, ve karşıdan dört tane peri kızı, ayakları küçük dalgalara hemen erişmeksizin, yavaş yavaş yükselen güneşe doğru ilerleyordu. Oğlu sendeleye sendeleye yanına gelmişti. Müthiş ve hudutsuz bir korku içinde babasına sordu:

— Nasıl buldun, baba?

Aleladeden dun bir eserdi. Fakat gözlerini bu eser uğrunda feda etmiş olan oğluna karşı Ahmet Sedat yalan söylemek mecburiyetinde bulunuyordu.

— Fevkelade bir eser vucuda getirmişsin. Se-

ni tekrik ederim, dedi. Ve zavallı çocuğunu bağrına basarak alnından öptü.

***

KANDİLLİ deki yalının, hırçın suların gelip gelip hemen camlarına kadar ıslattıkları geniş bir odasında oturmuşlardı. Kapalı bir gök yüzünün altında Boğazın mavi suları koyu kurşuni bir renk almıştı. Gözleri müebbeden kapanalı, Cemil hemen daima bu denizle bir hizadaki odada oturuyor, hemen daima suların bu musikîsini dinleyordu. Ve ebediyen kapanmış gözlerinin içinde tabiatın, göklerin, dağların, denizlerin ve şehirlerin binbir renklerini görür gibi oluyordu. Fakat bugün denizin musikîsini dinlemeyordu. Cünkü odayı dolduran başka bir ses, her musikîden daha leziz ve nefis bir ses, şan ve söhretin, zaferin sesi vardı. Babası masanın üzerine yığılmış gazeteleri okuyordu ve bu gazetelerin hepsi aynı hararetli heyecanla serginin en dikkate şayan eserlerinden biri olmak üzere onun (Tulûu selamlayan periler) isimli tablosunu zikr ediyor, anlatıyorlardı. Bütün Paris gazeteleri gelmişti, ve belki iki saatten beri babası bunları ağır ağır okumuştu. Kör hiç bir şey söylemeden, lakin babasının sesiyle tekmil kederlerinden sanki yavaş yavaş soyunup yıkanarak dinlemişti. Ve bütün du dinlediği sözler, istikbalin tekmil hazin ve elîm senelerine tahammül için iycab eden metaneti de yavaş yavaş kendisine veriyor, sanki kudreti bütün hayatı müddetince yetecek bir kan damarlarına giriyor, vucuduna yayılıyordu. Sergiye gitmeğe cesaret etmemiş, muvaffakîyet müjdesini İstanbul da beklemişti. Ve üç gündür telefonlarla ve telgraflarla tebrikler yağıyor, ve bütün tafsilatı veren ilk Paris gazeteleri de işte gelmiş bulunuyordu.

Gazetelerin okunması bitince, Cemil:

— Baba, beni yalnız brak, olurmu? dedi.

— Peki, oğlum.

Ve sonra, bir anne gibi sordu:

— Uyumakmı isteyorsun?

— Evet, baba.

Ahmet Sedat Bey kalktı, yavaşca uzaklaştı. Fakat kapının önünde bir müddet kalarak oğluna uzun uzun baktı. Cemil başını oturduğu koltuğa dayamıştı. Uyuyormu idi, bunu Ahmet Sedat kestiremedi. Lakin mutlak bir sükûn ve huzura erişmiş, bütün endişe ve ıztıraplarını artık kayb etmişti. Göz kapakları inik uyuyor gibi görünen oğlunun solgun yüzünde, Ahmet Sedat ebediyete geçtiğinden emin bulunan san'atkârın ilahi sükûnunu ve vekarını gördü. Sonra, bir gölge gibi dışarı çıktı. Fedakârlığı boşuna gitmemişti. Ve oğlunuun yaptığı ve yapabilmek için gözlerinin bütün ışığını verdiği zavallı resim yerine çılğın bir humma içinde gece gündüz çalışıp vucuda getirdiği, sonra onun imzasını atarak gönderdiği aynı mevzu'lu tablo, işte Cemil e ölümüne kadar sürecek bir saadet ve belki asırlarca devam edecek bir isim te'min etmişti. Bütün gazeteler: «Tanınmış bir Türk ressamının oğlu olan Cemil, ilk ve heyhat ki son tablosu ile babasının koca bir ömrün gayretine ve muvaffakîyetlerine rağmen erişemediği bir dereceye erişti.» demiyorlarmı idi? Ve Ahmet Sedat, yirmi beş yaşında gözlerini kayb eden oğlunun karşısında babalık sevgisinden başka her histen o kadar ayrılmış ve uzaklaşmıştı ki, şimdiye kadar vucuda getirmiş olduğu eserlerin en güzelini oğlu için feda etmekten hiç bir keder, hiç bir eza duymadı; kendi hakkı olan bütün bu şeref ve şöhreti hiç kıskanmadı.

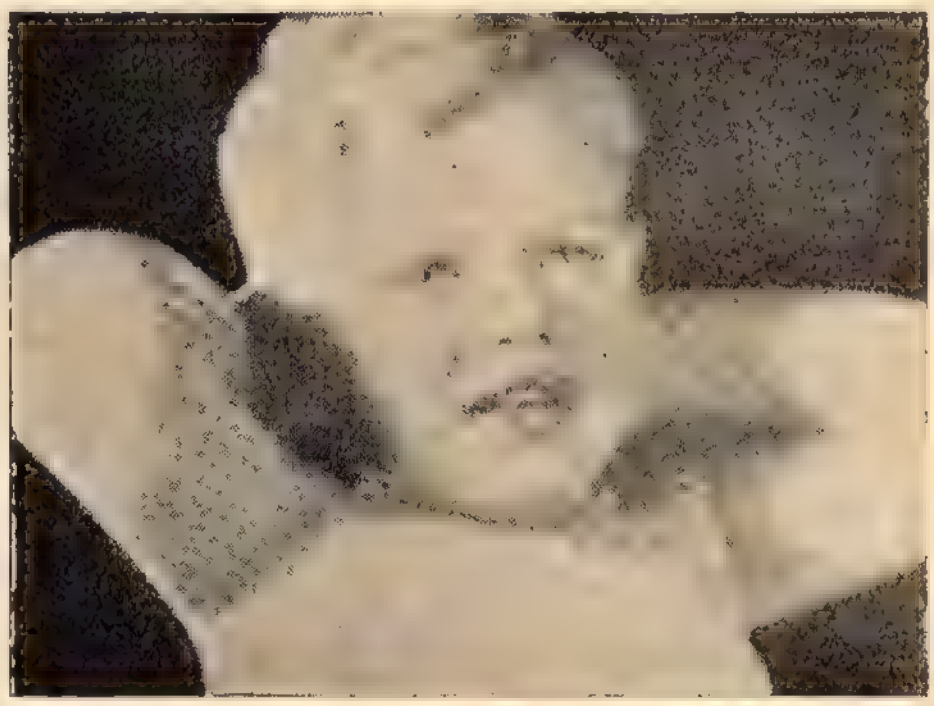

Yavrunuzun gürbüz olmasını istemez misiniz ?

Hasan Kuvet Şurubu

İçiriniz. Bu şurup, büyük küçük, yaşayan her insan için hayat, sıhhat ve kuvvettir. Kansızlık, romatizma, verem, kemik ve göğüs hastalıklarına karşı koyduğunu bütün DOKTORLAR tasdik edrler.

İlancılık ve İlanlar

(55 inci sahifeden devam)

şüphesiz çok ehemmiyetlidir, fakat sürümü te'mine hizmetleri pek azdır; çünkü müşteri bir malı satın almak için yalnız yerli olduğunu bilmek ve satıldığı yeri öğrenmek kâfi gelmez: kullanılan propaganda vasıtası bundan ibaret kaldıkça pazarlarımızı mümasil yabancı malların istiylasından kurtarmak mümkün olmaz. *Müşteri her şeyden evvel alacağı malın, ihtiyacına, kesesine, gustosuna ve son] moda-ya en uygun mal olduğuna kanaat getirmek ister.* İşte ilanın vazifesi müşteride bu kanaati yaratmaktır. Bunun için ilan müşteriyi arayıp bulmalı, âdeta gözüne batarcasına dikkatını, tahassüsünü çekmeli, kendisini okutmalı, sürümünü propaganda ettiği malın bütün meziyetlerini tanıtmalı, hem de tam müşterinin istediği hassalara malik olduğuna îkna' etmelidir.

Dıvar ilanları, plakartlar en ziyade - Türkiyenin değil - İstanbul un ve bir iki büyük şehrimizin bir dereceye kadar aşinası olduğu ilancılık eserleridir. Fakat bunların geniş mikyasta yaygın olması yerli mallar için değildir. Bâzı ecnebi firmalara ait mallar ve hususiyle sinema filmleri ilan yapıştırmaya mahsus dıvarlarda her gün yeni yeni plakartlarla ilan edilmektedir. Yine hep revaçlı işlemesiyle paramızı harice akıtan bu ticaretlerin ilanlarıdır ki yevmi gazetelerimizin en iytinalı sütunlarını doldurmaktadır. Yerli mallar ilanlarının gerek dıvarlarda ve gerek gazete sütunlarında işgal ettiği yerlerin nispeti pek küçüktür.

Dıvar ve gazete ilancılığından çok daha ehemmiyetli, çok daha müessir ve müsmir bir ilancılık vardır ki bizde hemen büsbütün meçhuldür, o da mecmua ve magazin ilancılığıdır. İnsan bir Amerika, bir Alman, bir Fransız veya diğer bir Avrupa magazinini açtığı zaman en ziyade ilan tablo ve resilmleri gözünü alır, tecessüsünü ve hattâ bedii dîkkatını üstüne çeker. Dıvar yüzü ve gündelik gazete sütunu, bir günlük ömürleri sebebiyle, ilancılığın bütün şeraitini dolduran muhitler de-

ğildir. Bu yerler ancak günü gününe veya her hafta değişen ve acele îlanı lazım gelen ticari maddelere mahsustur. Asıl sınai büyük firmalar bu îlanlarla tanıtılmaz, yalnız san'atkâr bir teknik ile intişar eden magazinlerin sahifeleri sabit ve yıkılmaz şöhretleri têsis eder. Ressamla edebiyatçının el ele vererek yaratabildiği san'atkârane ilanlar yalnız bu gibi mecmuaların, magazinlerin sütunlarında görünebilir.

Gelişi güzel bir Amerika magazininin sahifelerini karıştırıyorum. Kapağının son sahifesinde nefis yedi renkli bir tablo: ancak 12 veya 24 aylık bir kız çocuğu. En zengin salonları tezyine layık bir san'at eseri. Göz kendiliğinden onun temaşasına dalıyor. Gayet okunaklı harflerle dizilmiş yazısı ister istemez merakı tahrik ediyor. Serlevhası: «İnsanlar bana hayran, sadece hayran...» En son satırı ise «Fildişi sabunu», bunun üstünde firmalı kutu, sağında doldurulup adresine yollanacak kupon. Soldaki sütunda acaba ne yazılı?.. «Bu sabunla beni yıkadıkları için ben böyle güzelim» mi deniliyor? Sütunun hulâsası aşağı yokarı bu ise de düpedüz böyle söylenmemiştir. Bakınız nasıl bir edebiyata muracaat olunmuş:

«Böyle dil çıkarıp güldüğüme bakmayın. Bu, arsızlığımdan değil, sevincimden. Çünkü bir zamandan beri herkes etrafımda pervane gibi dolaşıyor. Yanağımı okşamaya, boynumun altını gıdıklamaya fırsat arayor, âdeta can atıyor? Neden bilirmisiniz? Ben de bilmeyorum ama, merak ede ede keşf ettim: annem beni son zamanlarda kendi kullandığı sabunla yıkamaya başladı.. Zahir, bütün keramet o sabunda.

«Neden biliyorsun» mu deyeceksiniz?

«Hımmm... Çünkü babam da annemin, o sabunla her tuvalet yaptıktan sonra, yanağını okşayor, boynunun altını gıdıklayor...»

Bu, küçük bir numune. Sütunlar, sahifeler böyle zengin ve san'atkâr muhayyilelerin eserleriyle dolu...

İşte yerli mallarımızın sürümünü têmin edecek propaganda vasıtalarının en mühimmi bu îlancılıktır. Tekniği çabuk teessüs edebilir, ancak güç yeri tüccarlarımızca ehemmiyetinin anlaşılmasıdır. Anlayamazlarsa fabrikalarımızın, atelyelerimizin bacaları çoğalmaz, yerli mallarımız da ecnebi malları camekânlardan ve raflardan atamaz.

Darülbedayi'de

(13 üncü sahifeden devam)

eserden on defa daha kîymetsiz ve on defa daha halkımıza yakancı ne eserler oynanmadı ki! Her neyse, Darülbeyi' bu eseri sahneye koymakla çok yerinde bir iş yapmıştır.

Eser dramatik ve sürükleyici bir mevzua maliktir, şahıslar ayrı ayrı canlı ve barizdirler, teknik ve lisan kuvvetlidir.

Leyla yı çok seven ressam Cevat onunla evlenmeye talip olmuştur. Bilmukabele ressamı şiddetli fakat gizli bir aşkla seven Leyla ise yaşının epeyce ilerlemiş olduğunu ve bu izdivacın Cevad ı betbaht etmesi ihtimalini düşünerek bu teklifi, arzusuna rağmen, redd ediyor ve bunun için de onu sevmediğini sebep olarak gösteriyor. Bu fedakârlıktan sonra Leyla Cevad ı unutmak ve tedavi için Avrupaya gidiyor ve bir sene sonra geri döndüğü zaman Cevad ın bir kaza neticesi gözlerini kayb etmiş olduğunu ve büyük bir gurura malik olan genç ressamın bu hadiseden sonra, kendisine merhamet celb etmekten çekinerek, tamamen münzevi ve betbaht bir ömür sürdüğünü öğreniyor. Bu haber üzerine evvelce izdivaç teklifini redd etmekle yaptığı büyük kusuru anlayan Leyla onunla evlenmek isteyor, fakat ressamın merhamet eseri telakkî ederek bu arzusunu redd edeceğini bildiği için bir hile düşünüyor ve hastabakıcı olarak onun yanına kendini kabul ettiriyor. Ve bin müşkülatla onu, kendisini bu izdivaca razı eden sebebin merhamet değil aşk olduğuna îknaa muvaffak oluyor.

Kalbin sesi çok büyük bir mnvaffakiyetle temsil edilmiştir. Neyyire hanım ikinci derecedeki rolünde kendi kudretinin fevkîne çıkmıştı. Bedia hanım en eyi rollerinden birindeydi. H. Kemal bey çok tabii, Talât bey hiss ederek ve anlayarak oynadı, fakat söz söylerken daima tekrarladığı muttarit el jestlerinden vazgeçebilse. Galip, doktor Kâmil Ali rolünde kısa bir mecliste san'atının kudretini gösterebildi. Emin Beliğ bey de eyi idi. Realist eserler güzeldir, halkın kültür ve terbiyesini yükseltmeye de amil olurlar. Lakin bâzan da Kalbin Sesi gibi hissi ve biraz da romantik eserlere de ihtiyacımız vardır. Darülbedayiin ara sıra bu tarzda eserlere de yer vermesi lazımdır.

Müstakîllerin Sergisi

(29 uncu sahifeden devam)

kuvvet ve metanet vermeye mecburdur. Bu ıztırarın sevkîyle bittabi' eseri-san'at, dünün sabur ve mütehammil san'atkârının samur fırça ile işlediği düzgünlü eserlerinden mühim farklarla ayrılacaktır.

Bugünün san'atkârı, kendisine yeni bir tarzı ifade arayor. Her gün değişen bu araştırmalar karşısında basit ve iptidai bir dîkkatın daima menfi tenkîtleriyle karşılaşıyoruz.

San'at, atlayor. Dünün san'at anlayışının üstünden, müzelerin damlarından dev adımlariyle atlayarak ilerleyor.

Ve bu seyahatte kendisine refakat eden münevver bir kitleden başka artık onun dilinden anlayan kalmamıştır.

İşte müstakîller, yarının ufkuna müntehi olan bu yolun yolcularıdır. Kimi bir Garp üstadının irşadı aydınlığında, kimi Şark havasının samimi ve berrak temizliğinde işleyorlar, boyayorlar. Bu eserler, elbette ki olduğu yerden bir karış bile kıpırdamayanlar için bir şey söylemezler. Genç san'atkârlar, o kadar çok yürümüşler, o kadar çok ilerlemişlerdir ki yerinde sayanlar için uzaktan birer nokta halinde görünürler.

Yıldızlar gibi....

***

İŞTE Refîk Fazıl ın tuvalleri, Foks-Trot, Ada Natürmort. Yalnız bu üç eser da'vamıza kâfi birer misal teşkil edebilir. Bu dans levhası, renk iytibariyle de, terkip iytibariyle de o kadar olgun bir eser ki bunu yapan ressamın teknikteki kudreti vazıhan görülüyor. Refîk Fazıl, eserlerinde his ve teknik olgunluğu ile kıskanılacak bir san'atkârdır. Kompozisyonlarında her şey o kadar yerli yerinde ki daima onlar çok beğenilmiş ve üzerlerinde manakaşa edilemez bir terkip kabiliyetinde ittifak edilmiştir.

Sonra Hale Asaf, peyizajlarında da, portrelerinde de hisli ve samimi bir tarzı-ifadeye sahip.

Ya Muhiddin Sebati nin şu iki peyizajı. Bunlar, sönük ve fersiz bir görüşün o kadar ince, o kadar esîri, o kadar şiirli mahsulleri ki. Eserlerindeki hassasiyetin ardında esrarlı bir kalb çarpıntısının seslerini duyar gibi oluyorum. Muhiddin in resimleri, hasta bir hassasiyetin paletinden renk almışlardır.

Daha sonra Mithat ın Venedik i, Hadi nin peyizajı ne güzel şeyler. Nurullah Cemal, peyizajlarında portrelerinden ziyade muvaffak oluyor. Böyle olduğu halde portre boyamakta garip bir ısrarı var.

Hem ressamlıkta, hem heykeltraşlıkta aynı derecede büyük bir kabiliyet olduğuna iyman ettiğim Ali Hadi Türkiyenin biricik heykel san'atkârıdır ve ben daima abidelerle, heykellerle süslemek istediğimiz memleketimizin onun eserlerinden mahrum oluşuna daima heyret etmişimdir.

Müstakîllerin sergisinde bu saydığım isimlerden daha pek çok kîymetler var: Ahmet Zeki, Cemalledin, Şeref Kâmil gibi.

Cocuk ve San'at

(25 inci sahifeden devam)

BEN şu küçücük tecrübelerim ve düşüncelerimle anladım ki, çocuklar için san'at, ruhlarının dinlenme ve kendi kendilerini yükseltme devirleridir. Çocukların canlı san'atı ise, ne yalnız musikî, ne yalnız şiir ve masal, ne de heykeldir; iki üç yaşından iytibaren onlara bütün san'at ihtiyaçlarını birbirine örülü bir halde tatmin edecek san'at sahneleridir.

Bu sahneler öyle tertib edimeli ki: çocuk aynı zamanda musikî dinlesin, onunla raks etsin, onunla hikâye dinlesin ve yaşatsın. Renkli, zıyalı ışıklar, elbiseler altında vucudunun süzülüp aktığını görsün; kendi dudaklarından dökülen sesinin kalbine aktığını duysun...

***

İŞTE biz analar, çocuklarımız için böyle bir san'at bütünlüğü, güzelliği inşa edebildiğimiz gün onların taze kalplerini yormamaya, sık sık dinlendirmeye ve kendi kendini yakmaktan men' etmeye muvaffak olabileceğiz."

İtalyanın meşhur Sanderson itriyat fabrikası

HASAN KOLONYASI

İçin bütün dünyada emsaline tesadüf edilmeyecek kadar nefis ve ruhnüvazdır diyor. Halis ve tabii limon çiçeklerinden yapılmıştır, 90 derecedir. Nezle, baş ağrısı, hafakan, baygınlık, her türlü ruhi ve asabi hastalıklarda kullanılır. Têsiri derhal görülür. Tuvalet âleminde de büyük şöhreti vardır. Fiatlarda muvakkat bir zaman için yüzde 30 tenzilat yapılmıştır. İstifade ediniz.

Tayyarecilerimiz:— Mithat Bey

(28 inci sahifeden devam)

ileriye atlayacaktım. Motör burada eyi işledi ve mani' atlayan bir at gibi buradan atladım. Aradan daha yirmi dakîka geçmeden motör bir sadme ile duruverdi. Her tedbiri aldım, fakat bir daha işletemedim. Bu dağlar arasında imeğe çalışmak, her şeyden el çekip paldır, küldür düşmek demekti. Tam bu sırada ufacık bir tarla parçası gördüm. Tayyarecilikte en müşkül şey yere inmelerdir. Benim için bu tarla parçası üstüne süzülmekten başka çare yoktu. Bütün soğuk kanlılığımı bir araya topladım ve ondan hiç bir zerre kayb etmediğim için o tarla parçası üstüne inmeğe muvaffak olarak tayyareyi ve rasıdımla kendimi kurtardım. Avusturyalı bir abit olan rasıdım bayılmıştı. Onu ayıltmağa çalışırken uzun külahlı Acem köylüleri etrafımızı sardılar. Taayareyi ilk defa olarak gören bu köylüler beni Lokman Hekim sandılar. Kimi ağrıyan gözünü gösterdi, kimisi başka derdini, hastalığını anlatmağa başladı. Bunların dostluğunu kazanmak lazımdı. Hemen aklıma traş sabunum geldi ve birer parça kesip devayı-kül gibi hepsine taksim ettim.

Ayılan arkadaşım âdeta benim Lokman Hekimliğimi tasdîk eder gibi olmuştu. Sonra motörü muayene edip arızayı buldum. Makinistin hatası eseri olarak pervaneyi rapt eden vidaların yarısı laçka brakılmış ve bunlar kırılarak motörü tahrib etmiş... Tayyare ile iki buçuk saatte gittiğim bu yere Bağdat dan on beş günde yeni bir motör geldi. Bu motörle Hemedan a gittim.

Diğer bir hadise: Adana da tayyare bölüğü kmmandanı idim. Kıbrıs üstünde keşif yapmak için emir alıp uçtum. Motör 100 beygirlik, tayyare ufacık bir kara tayyaresi idi. Bunlarla deniz üstünde uçmak ihtiyatlı bir hareket değildir. Hava bulutlu idi. Kıbrısa doğru ilerledim ve keşfimi yaptım. Artık dönüyordum, bir de ne göreyim; Bütün Kilikya sevahili kapkara bir çizgiden ibaret....

Şiddetli bir fırtına bana doğru ilerleyordu. Yapılacak üç iş vardı: Kıbrıs adasına inip esir olmak... Fırtınadan kaçıp Haleb i tutmak. Her şeyi gıip fırtınayı yarmak...

Esaret arzu olunacak, hatıra getirilecek iş değildi.

Haleb i tutamazdım, çünkü motör yağı kâfi değildi. Fırtınayı yarmağa çalışmak en kolayı gibi geldi ve Silifke ye doğru istikamet aldım. Yarım saat kadar uçtum. Yağmur tayyarenin kanatları üstünden sel gibi akıyordu. Öyle şimşek çakıyordu ki gözlerim mütemadiyen kamaşıyordu. Bulutlar alçaktı, denizden 400 mtere yüsekte uçuyordum Ansızın, bir hava cereyanında tayyarem 100 metre birden düştü, dışarı fırlayacaktım. Rasıdımın fotografı, gözlüğü fırlamış gitmişti. Volana sarıldım. Ne olduğumu bilmedim. Tayyareyi normal vaziyete soktum. İşte bu ân heyecanı anlatılmaz bir zamandı. Fırtına devam ediyordu... Yanımdaki tabancadan başka güveneceğim kuvvet ve ümit yoktu.

Deniz ölümünden çok korkardım. Makina boznlarak tayyare sukut ettiği takdirde ilk işim tabancayı beynime sıkmaktı. Nihayet bir zaman oldu ki fırtına durdu ve sahil göründü... Artık bir tehlike olsa bile sahili tutardım. Mersin istikametinden bir harp gemisi geliyordu; üstüne doğru gittim. Bombardıman edeceğimi zann ederek hemen istikametini çevirdi ve kaçtı. Silifke yi buldum, fakat yaklaşmağa imkân yoktu. Tepelerden gelen şiddetli rüzgâr sağanağı tayyarenin kanatlarını kıracaktı. Güç hal sahilde bir tarlaya indim. Tayyareden atlar atlamaz rasıdımla kucaklaşıp öpüştük.

Tekrar hayata kavuşmnştuk.

Böyle heyecanlı, çok heyecanlı bir vak'a da Süveyş kanalında başımdan geçti:

Umumi harbin ilk senesinde kanal harekâtına iştirâk etmek üzre bir tayyare bölüğü teşkil ederek arkadaşım merhum Fâzıl ile birlikte hareket eylemiştik. Karadan gidiyorduk. Sanki burası dünya ile Ahiret arasında bir geçitti. Hafirülerc'a denilen yere gelince menzil karargâhını bulduk ve biz de burada karargâhı kurduk.

Burada tayyaremizi hazırlamıştık, fakat kum fırtınaları fırsat vermeyordu. Hattâ bir gece şiddetli bir fırtına çadırlarımızı alıp götürdü. Tayyareyi kendi kendine uçmaması için benzin fıçılarına bağladık. Nihayet bir sabah uçtuk ve kanala gittik. Kannl civarında Hilal dağı üzerinden geçerken ansızın motörün buji telleri koptu. Yere inmek mec-

buriyeti vardı, halbûki kum satıhlarını tespit etmek müşküldü. Sıcak olan hava tabakası dahilinde Fâzıl tarafından idare edilen tayyaremiz kanatları üstüne kaydı ve tayyare yere indiği zaman parça parça oldu. Sademeden fırlamış olduğumu ve motöre çarparak göğsümden ve yüzümden yaralandığımı akan kanlardan anladım. Biraz sonra kum Arapları silahları ile bize doğru hücum ediyorlardı. Tabancalarımızı çıkarıp kendimizi müdafaaya hazırlandık. Meğer bunlar bizi İngiliz zann etmişler, İslam olduğumuzu anlayınca bizi sırtlarına alarak kumlar arasındaki deve kıllarından yapılmış çadırlarına götürdüler. Susamıştım, su isteyordum. Bir ağaç kütüğünün içinde ayran getirip ağzıma dayadılar. İçtim, bu kâfi idi, fakat gözlerini açarak «işrep» deye bağırıyorlardı.

İçmesem olmayacaktı. Bu çöl Araplarının ikram ve iltifatı imiş. Arkadaşım Fâzıl a işaret ederek «Aman biraz da sen iç, beni kurtar» dedim.

Geçirilen bu kaza üzerine bir koyun kurban ettiler. Saç üzerinde kavurdular ve kabîlenin erkek, kadın, çocuk... nesi varsa topladılar. Ziyafetler verildi, dualar edildi. Sonra Hecin develeri ile kum çöllerini gece, gündüz yürüyerek geçip Husayme ye ve buradan hastahaneye gidebildik.

Mitat Bey bütün neşe'siyle bunları anlatıyor ve birer kahramanlık olduğunu aklına bile getirmeyordu.

Muzaffer Timurtaş

Sinir Hastalıkları Mutahassısı Doktor

CAHİT CEVAT

Hastalarını *her gün saat 14 den 18 e kadar Laleli* de *Şair Haşmet sokağı 27 numoradaki* muayenehanesinde kabul eder.

Salı günleri meccanen

Borca Yemez Sıtkı Efendi

(31 inci sahifeden devam)

ERTESİ sabah müşteriler dükkânı kapalı buldukları zaman şaşmışlardı: Her sabah Mehmet Ali efendi dükkânını erkenden açardı: İşe gidenlerin sabahları da ona ihtiyaçları vardı.

Herkes "— Acaba hasta falanmı?" demişti. Fakat bir iki saat sonra Mehmet Ali efendi burunda göründü. Meydanlıkta oynayan çocuklar da onu bekleyorlardı. Uzaktan görünce:

"— Mehmet Ali efendi Amca!" deye bağırmağa başladılar.

Fakat "Mehmet Ali efendi amca" dükkânına kadar ilerlemedi; Sıtkı efendi nin kapısını çaldı. Birkaç çocuk ona doğru koşuyordu. Kapı açıldı, Mehmet Ali efendi içeri girdi. Çocuklar yine sıçrayarak geri döndüler.

Hoşbeşten sonra Sıtkı efendi, dün akşam: "Ben diyorum ki.." deye başlayıp yarım braktığı sözüne devam etti:

"—... Seninle ortak olalım. Birkaç kuruşumu dükkândaki kırıntılarına ekleriz, eksik gedik alırız: şöyle güzel bir dükkânımız olur."

Mehmet Ali efendi "Evet..." deye dinleyordu.

"... Fakat bu sefer iki mühim değişiklik yapacağız. Birincisi sol taraftaki camekâna büyük bir levha."

Bu sözler üzerine geniş bir tebessüm bakkalın dudaklarını uzattı:

"— Ey... Sonra?.."

"— Dur.. Anlamadın. Bu levhaya bizim kâtip güzel bir: "Veresiye muamelemiz yoktur." döktürür.

Mehmet Ali efendi nin bu ikinci sözler üzerine yüzündeki tebessüm düştü. Bir düşüncenin gölgesi gözlerine yayıldı.

"— Yoo... Bu sefer iytiraz yok. Dinle! İkincisi: Borçlar Kanunu kadar kalın şu senin borç defterin yokmu? Onu yakmak: Elin alışmıştır yine bâzı bâzı yazarsın.."

Mehmet Ali efendi yine gülümsedi. Sözlerini bitiren Sıtkı efendi arkasına yaslandı:

"— Nasıl?.."

"— Fena değil... Fakat...

"— Fakati, makati yok...

"— Yâni şunu demek isteyorum ki sen de ziyan etmeyesin... Öyle ya, peşin parayla alacak kim var...

"— Canım, senin nene lazım; orasını bana brak.

Biraz sonra Mehmet Ali efendi Sıtkı efendi nin evinden çıkarken birkaç gün sonra dükkânı açmaga karar vermiş bulunuyorlardı.

(Bitmedi)

Kimyaker A. Rıza B. Evi—Adana

(57 nci sahifeden devam)

lar ancak kapıların açılacağı kadar geniş ve odaları biribirine birleştirecek kadar da uzun yapılmıştır.

Yukarki sofaya çıkarken merdivenin ortasına bir saksı konmuştur.

Yokarı katta bir yatak odası vardır. Yatak odasında karyola, komodin, gardrop sabittir. Gardrobun nısfını misafir yatak odasından da kullanmak mümkündür.

Karyolanın başında bir komidatör, bir zil lonya, bez ve luzumlu eşya koymağa mahsus kristal raflar vardır.

Yatak odasından banyoya ve balkona çıkılır. Adana da yazın açıkta yatıldığından saçaktaki kroşelere rapt edilen çengellere perde asarak balkonda yatmak mümkündür.

Banyo odasında bir banyo, ocağı yandaki çamaşırhaneye açılır bir termosifon, duş ve bir de tuvalet yeri vardır. Tuvalet mahallinin her iki tarafında süfit elektrik, kristal raf vardır. Lavaboya, termosifon yaptırılan hususi tesisat vasıtasiyle sıcak ve soğuk su ayrı ayrı gelir. Muslukta süzgeçli bir hortum vardır.

Fayanslar banyo mahallinde 2.20 metre kadar kaplandığı halde diğer aksamda luzumsuz olduğundan üç sıra kaplanmıştır.

Hizmetçi banyoya girmez, çamaşırlıkta suyu ısıtır, odunları koyar. Bu suretle banyo kirlenmez. Çamaşırlığa bir mozayik tekne konulmuştur.

Çamaşır burada yıkanacak, kuruyacak, ütülenecek, yatak odasına konulacaktır.

Çamaşırlığın önündeki balkondan demir bir merdivenle dama çıkılır.

Dam beton arme döşeme üzerine iki kat ruberoit kaplanmıştır.

Ruberoitin İstanbul dan gelmesi çok uzun sürmüş ve 25 % nakliyat parası binmiştir.

Bu sebepten İstanbul dan başka bir şey getirilmekten sarfı-nazar edilmiş, her şey yerli ustalara, yerli vesaitle yaptırılmıştır.

Damda 2.5 tonluk bir su deposu vardır.

Bir santrfüj, suyu 15 dakikada buraya doldurmaktadır. Bina mermer sıva ile sıvanmıştır.

Bütün demir aksam, kapı kulpları, parmaklıklar, kafes Adana da yaptırılmıştır.

Evin misafir odasına, mutfağa, yemek odasına, yatak odasına ayrıca mobilya yapılmıştır.

Bütün inşaat heyeti-umumiyesi itibariyle mükemmel denilebilecek bir şekilde olmamışsa da, mimar ile çalışmağa alışmayan, bildiğini yapmak isteyen ustalarla daha temiz iş yapmak imkânsız olmuştur.

Maamafi Adana da yeni bir şehir doğmak üzeredir. On sene sonra yeni istasyon civarına doğru şehir büyümüş olacaktır.

Binaya 60 metre mikâp beton arme, 65 metre mikâp tuğla dıvar, 420 metre murabbaı mermer harici sıva, 360 metre murabbaı kireç dahili sıva, 110 metre murabbaı kapı ve pencere, 200 metre murabbaı ruberoit, 300 parça 400 × 18 × 22 ham çam ağacı sarf edilmiştir.

Tiyatro San'atkârlarımız

(27 nci sahifeden devam)

Lakin sözlü sinemanın iycadı şüphesiz ki tiyatro üzerinde te'sirsiz kalmayacaktır. Tiyatro san'atı eskimiş ve köhneleşmiştir, binaenaleyh halkı tiyatro binasına çekmek için yenilikler bulmak, ona yeni cazibeler ilave etmek lazımdır. Büyük Rus rejisörü Meyerhold un yaptığı da esasen budur, o dekor, makyaj, diksiyon, hepsini değiştirmiştir. Dekorda konstrüktivizm, gösterilen mahallin yalnız ana hatlarını inşa etmekle iktifa eden bir meslektir. Meyerhold un muvaffakiyeti bütün rejisörleri yeni tarzlar araştırmaya sevk etmiştir. Hayır, tiyatro, sinemanın karşısında yıkılmayacak, fakat kendini tazelemeye ihtiyaç görecektir.

Tiyatronun bir kriz geçirmekte olduğu muhakkaktır. Buna en aşikâr delil de Umumi Harpten sonraki eser buhranıdır. Bir topaz yazıldı, herkes dört elle ona sarıldı. Çünkü kaç senedir şöyle derli toplu bir eser yazılmamıştı. Halbuki harpten evvel çıkan eserler arasında Topaz dan çok yüksekleri vardır.

— *Karagöz ve Orta Oyunu hakkında ne düşünüyorsunuz?*

— Karagöz tamamen bizim milli bir oyunumuzmudur, henuz meçhuldür ve bize nereden geldiğini bilmeyoruz. Selim Nüzhet, Platon un bir kitabından ihtimal eski Yunanlılarda da bu oyunun ma'lûm olduğunu istihrac ediyor. Bence Karagöz bir şark oyunudur ve menşeini de şarkta aramalıdır. Çinden İran tarikiyle bize geçmiş olması muhtemeldir. Bursa kitaphanesinde okuduğum bir kitapta Şeyh Küşteri nin İran dan gelmiş olduğundan bahs edilmektedir. Bu nokta çok dikkate değer. Orta oyununa gelince, bu evvelce zamanın en büyük hicviyecileri tarafından aralarında yaptıkları meclislerde oynanmış, bu iytibarla bir san'at tezahuru olmuştur. Lakin sonraları Orta Oyunu bu mahiyetini kayb etmiş ve esnaf elinde bir geçim vasıtası olmuştur.

Karagöz ve Orta Oyununun tiyatro mazimize mal edilmesi lazımdır. Bizde ilk ciddi tiyatro hareketleri de Sultan Mecit ve Aziz zamanlarında Gedik Paşa tiyatrosu kurulmuş ve tıpkı komedi Fransezin Fransız Kralları himayesinde olması gibi tiyatro bir müddet sultanlardan himaye görmüştü.

Lakin din bezirgânları derhal padişahın *luup* mahallerine gitmesi caiz olmayacağına dair fetvalar çıkartmış ve tiyatronun dağıtılmasına ve bu suretle de bizde temaşa san'atının pek geç inkişaf etmesine sebebiyet vermişlerdir.

Kanaatimce bizde milli bir tiyatro, bir halk tiyatrosu yapmak için Karagöz ve Orta Oyunundan malzeme almak lazımdır ki Musahip Zade nin yaptığı da budur ve bu sebepten halk tarafından büyük bir rağbetle karşılanmaktadır.

Genç san'atkâra teşekkür edip ayrılırken saat 9,30 a gelmişti, Darülbedayi' disiplini mucibince birinci perdeyi kaçırmamak için kapılar kapanmadan bir an evvel salona girmeye acele ettim.

Y. N.

Çin San'atı

(21 inci snhifeden devam)

Çinde san'atın garplılaşması :

Çin san'atının inhitatı daha on yedinci asırda, Ming devrinde başlar. O tarihlerde heykel kâmilen unutulmuş gibidir. Resim de mahir fakat dehadan mahrum esnafın elinde, maişet kazancı vasıtası olarak kalmıştır.

On dokuzuncu asırda, iki üstat, Tsing-ze ve Çeng Se-Tsun eski gusto ile yeni bir üslup bulmağa çalışmış ise de takdire değer emekler sarf etmekle beraber büyük bir muvaffakîyet göstermemişlerdir.

Avrupa san'atı Ming devrinin sonlarında Çine girmeye ve az çok, sarayda ve mahdut bir aristokrat cemiyetinde, beğenilmeğe başlamıştı. Ancak yirminci asırda Çin ile Avrupa arasında ortalama bir medeniyet merhalesi teşkil eden Japonyada tahsil gören ressamlar Çin mekteplerine muallim oluyor ve biraz sonra Avrupanın muhtelif resim mekteplerini temsil eden gençler yetişiyor.

1912 de, Çin Cumhuriyetinin iylan olunduğu sene, Liü Hai-Suo isminde genç bir ressam tarafından Şanghay da bir *güzel san'atlar mektebi* açılmıştır; burada talebeler ilk defa olarak yağlı boya ile resim yapmak san'atına alıştırılıyor. Bu müessesenin hedefi liselere ve orta mekteplere resim muallimi yetiştirmekten ibaretti. Birkaç sene sonra hukûmet Pekin de milli güzel san'atlar mektebini tesis ediyordu. Ondan sonra Avrupa ressamlığı genişçe bir inkişafa mazhar oldu, Lui Hai-Su tarafından Pekin ve Şanghay da sıra ile üç resim sergisi açıldı.

Bu yeni san'atın muvafakîyeti eski san'atkârları korkuttu, memleketin taasubuna müracaat ederek hukûmetin müdahalesini da'vet ettiler. Liü Hai-Su ye de **asi san'atkâr** lakabı verildi.

En büyük patırtı Şanghay mekte binde genç ressam tarafından çıplak model üzerine etüd yapılmak usulünün kabul ve tatbikî sebebiyle koptu. Bu korkunç mücadele 1924 de Şanghay da cereyan etti ve genç ressamın galebesiyle nihayet buldu. İşte ancak o seneden sonradır ki Çinin güzel san'atlar mektebinde canlı model resmi kabule mazhar oldu.

Bu kısa devirde, birçok emekler sarf olunmakla beraber, Avrupa ressamlığının genç Çinli mümessilleri arasında henüz deha sahibi hiç bir üstat yetişmemiştir.

Sıhhat-Muvaffakîyet-Saadet

(48 inci sahifeden devam)

sık sık boşaltılması ihmal edilir. Koku yapan maddelerin evden uzaklaştırılması için mecraların ana lağmına akıtılması zaruridlr. Aptesanelerin de havalı ve mükemmel surette temizlenmiş olması lazımdır. Aslını ararsak bu temizlik, daha ziyade, diğer insanlara karşı da bir hürmet nişanesidir.

Bir ev kadınının yapacağı işler yalnız bu kadar değildir. Yalnız evin temiz olması kâfi değil, aynı zamanda evi, içinde oturanlara hoş gösterecek bir şekle sokmak, ne kadar basit olsa da, mobilyeleri zarif bir tarzda tanzim etmek de mühim bir iştir.

Her evin etrafında bir bahçe bulunması arzu edilir bir şeydir: önde, içinde çocukların oynayabileceği, hattâ bütün ailenin vakît geçirebileceği bir çiçek bahçesi; ve arkada, aileye sıhhi ve ucuz sebzeler yetiştirebilecek diğer bir bahçe. Böyle bir bahçe insanı evde oyalayabilecek tatlı bir meşgaledir; işini bitiren erkek, gününün mütebakî kısmını (bahçesini tanzim etmek) le geçirmek için eve dönmekte istiycal eder. Bueğlenceli meşgale ona muzırrus-sıhha sefahet yerlerini unutturur, parasını, sıhhatını ve bittabi' ailesinin refahını korur.

Birçok işçiler tanırım ki, evlerinin veya bahçelerinin bir köşesinde kurdukları küçük bir atelyede, evlerinin ufak tefek eksiklerini tamamlamak fırsatını bulmuşlar ve bir taraftan bu tatlı meşguliyetle eğlenirken çocukları için de eyi bir numune teşkil etmişlerdir.

Kutu Kitabı

İlk mektepler için çok istifadeli bir elişi rehberidir.

Maarif Vekâleti Milli Tâlim ve Terbiye Heyetince büyük takdirlere mazhar olmuştur.

Fiatı 60 Kuruş

Toptan alanlara yüzde 40 tenzilat yapılır.

Müracaat yeri : Dilsizzade Hanı 1—2

ABONE ŞERAİTİ
(Posta ücreti dahil)
Türkiye için:
Seneliği 6 lira
Altı aylığı 3 lira
Ec. Memleketler için
Seneliği 4 dolar

MUHİT

Resimli Aylık Aile Mecmuası
Baş Muharrir: AHMET CEVAT
Adres: *Dilsizzade Hanı, No. 1—2*
Telefon: 24118-Posta Kutusu 706

Muhit Neşriyat Limited Şirketi tarafından neşr olunur.

Her nushada: bir elbise kalıbı ve metin harici tablo bulunur.

Fihrist

	Muharriri	Sahifesi
Memlekete Dair:		
Balkanlar Birliği ve Gazi Hz. nin nutukları		4
Tayyareci Mithat Bey	*Muzaffer Timurtaş*	28
Edebiyat, San'at, Lisan:		
Bizim klasikler?	*Ahmet Cevat*	1
Çin San'atı (1)		17
Çocuk ve San'at	*Mustafa Şekip*	22
Müstakîllerin Sergisi	*Elif Naci*	29
Dar Kapı	*Kenan Hulusi*	65
İlim ve Fen:		
Sumerlilerin lisanı	*Ahmet Cevat*	7
T. A. Edison (2)		43
Yüzümüzün şeklini balıktan aldık! (3)	*İ. Hoyi*	49
Hikâye, seyahat ve Tiyatro:		
Darülbedayi'de	*Yaşar Nabi*	12
Oğlu için	*Nahit Sırrı*	14
Tiyatro San'atkârlarımız	*Y. N.*	26
Borca yemez Sıtkı Ef.	*Vahdet Gültekin*	30
Parlak Zümrüt (4)	*Princess Der Ling*	33
Tefrika:		
Odise	*Yaşar Nabi*	62
Şiirler ve Nesirler:		
Günün son ışıkları	*Fevziye Aptullah*	3
Köyünüm garında	*Sabri Esat*	11
Kânunu-Evvel	*Vahdet Gültekin*	25
Mazimden satırlar	*Aziz Faik*	32
Yalnızlık	*Cahit Sıtkı*	32
Şikâyet	*Emin Halil*	32
Gurbet Geceleri	*Saim Nezih*	32
Sonbaharda sular	*Şevket Hıfzı*	32
Düşünce ve Duygu Çiçekleri:		
Söz ve Sözün Eyi ve fena Kullanılması		10
Kadın Sahifeleri:		
Sıhhat ve Güzellik		66
Ev Kadını		67
Yeni Modeller		68
Bluz Kalıbımız		70
Müteferrik:		
Yarı Yol (5)		36
Vahşi Hayvanlar		38
Eski Ağaçlar (3)		40
Barère in bir san'atkârı Kurtarışı		42
Kediler yurdu	*Kemalettin Şükrü*	46
Evde temizlik ve Konfor	*J. Tomine*	48
Liseli Kızlarımızın sihhati (4)		52
İlancılık ve İlanlar		54
Kimyaker A. Rıza B. evi (6)	*Aptullah Zıya*	56
Şarlo ve İngiliz buhranı (7)	*M. P. Helder*	58
Asri Satranç muallimi		60

(1) L'art Vivant (2) Miroir du Monde (3) Popular Science (4) Good HouseKeeping (5) Atlantic Monthly (6) Mîmar (7) Toute La Terre.

İmtiyaz sahibi ve Neşriyat Müdürü: AHMET CEVAT

Selamet Matbaası